

U C H W A D Y   Nr XVII/76/70

Rady Gminy w Letowicach

w dniu 30 grudnia 1970 r.

w sprawie uchwalenia studium warunkowej i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Letowice.

Na podstawie art. 43 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 1970r. o samorządach gminnych (Dz.U. z 1970r. Nr 13, poz. 34 z późn. zm.) oraz art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1970r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 1970r. Nr 45, poz. 433 i Nr 44, poz. 462) - Rada Gminy w Letowicach postanawia, na następująco:

§ 1

Wskazać na terenie gminy Letowice następujące punkty: 1) lokalizacji i 2) punkty skrajne, które będą miały być wyznaczone na podstawie studium.

- 1) lokalizacja - punkt nr 1,
- 2) punkty skrajne - punkt nr 2.

§ 2

Wykonanie studium warunkowej i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Letowice.

§ 3

Uchwała uchwalona w dniu 30 grudnia 1970 r.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy
Stanisław Brandt
Stanisław Brandt

ZARZĄD GMINY
LATOWICZ

S T U D I U M
UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY LATOWICZ

TEKST STUDIUM

Załącznik Nr 1
do uchwały nr XIII/76/99
Rady Gminy Latowiczu
z dnia 30 grudnia 1999r.

LATOWICZ - 1999 r.

Załącznik Nr 1
do uchwały nr XIII/76/99
Rady Gminy Latowicz
z dnia 30 grudnia 1999r.

TEKST STUDIUM

ROZDZIAŁ I

Ustalenia ogólne

§ 1

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Latowicz, zwane dalej Studium, dotyczy obszaru w granicach administracyjnych tej gminy.

§ 2

1. Ustalenia studium są zawarte w niniejszym Tekście Studium oraz w rysunku Studium załącznik nr 2, stanowiącym integralną część w/w uchwały.

§ 3

1. Ustalenia studium dotyczą:

- 1) celów rozwoju gminy Latowicz, przedstawionych w § 4.
- 2) kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Latowicz
  - 2.1. w rozdziale II w odniesieniu do stref potencjalnego rozwoju osadnictwa.
  - 2.2. w rozdziale III w odniesieniu do stref terenów otwartych
  - 2.3. w rozdziale IV w odniesieniu do kierunków ochrony środowisk przyrodniczego
  - 2.4. w rozdziale V w odniesieniu do zasad ochrony środowiska kulturowego
  - 2.5. w rozdziale VI w odniesieniu do kierunków rozwoju systemów infrastruktury technicznej i komunikacji
- 3) obszarów, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe na podstawie przepisów szczególnych oraz dla których obowiązek ten określa się w studium, ze względu na istniejące uwarunkowania, określonych w rozdziale II, § 5 ust. 1.1.

2. Ustalenia, o których mowa w ust. 1 pkt 2 lit. a) i b) dotyczą następujących stref polityki przestrzennej, wyodrębnionych na podstawie analizy uwarunkowań rozwoju gminy i oznaczonych na rysunku studium:

1) strefa potencjalnego rozwoju osadnictwa - obszary o zróżnicowanych uwarunkowaniach rozwoju oraz istniejącym i potencjalnym możliwym zagospodarowaniu obejmująca:

1.1. obszary zabudowy mieszkaniowo-usługowej

1.2. obszary zabudowy mieszkaniowej w tym zabudowy letniskowej

1.3. obszary aktywności gospodarczej

2) strefa terenów otwartych, obejmująca rejony przestrzeni ekologicznej o różnym wykorzystaniu, związanym ze zróżnicowanym poziomie ochrony środowiska.

§ 4

1. Celem generalnym jest osiągnięcie wszechstronnego, zrównoważonego i trwałego rozwoju gminy, zapewniającego zaspokojenie bieżących potrzeb mieszkańców, warunków umożliwiających wzrost poziomu życia, a także umożliwiających zaspokojenie potrzeb następnych pokoleń. Na ten cel składają się cele ekonomiczne, społeczne, przyrodnicze, kulturowe i przestrzenne.

2. Cele ekonomiczne wyrażają się w kształtowaniu mechanizmów generujących efektywny rozwój ekonomiczny, w tym w podejmowaniu działań prowadzących do zapewnienia mieszkańcom dobrobytu i źródeł utrzymania na miejscu zamieszkania, w drodze rozwoju gospodarczego przez:

1) aktywizację rozwoju funkcji rolniczej jako podstawowej funkcji gminy zgodnej z predyspozycjami środowiska, a w szczególności przez wyposażenie gminy w sieć usług i urządzeń związanych z produkcją rolną.

2) rozwijanie innej działalności gospodarczej nierolniczej, w kierunkach zgodnych z uwarunkowaniami środowiska (turystyka, agroturystyka) w sposób nie wywołujący kolizji z wymaganiami ochrony środowiska i z podstawową funkcją gminy.

3. Cele społeczne wyrażają się w poprawie standardu cywilizacyjnego lokalnej społeczności oraz w sprawnym funkcjonowaniu gminy jako miejsca zamieszkania, pracy, obsługi i wypoczynku jej mieszkańców, a w szczególności:

- 1) zapewnieniu przyjaznych warunków życia i rozwoju w drodze rozwijania infrastruktury publicznej,
- 2) zapewnieniu możliwie wysokiego standardu zamieszkania i obsługi mieszkańców,
- 3) wyposażeniu obszaru gminy w urządzenia komunikacyjne i infrastrukturę techniczną, stosownie do występujących potrzeb,
- 4) harmonijnym i bezpiecznym kształtowaniu przestrzeni.

4. Cele przyrodnicze wyrażają się w:

- 1) traktowaniu ochrony środowiska jako nierozłącznej części wszystkich procesów rozwojowych,
- 2) ochronie szczególnych wartości przyrodniczych i kulturowych,
- 3) ochronie ciągów ekologicznych, w tym ochronie bioróżnorodności flory i fauny,
- 4) prowadzeniu racjonalnej gospodarki zasobami, zwłaszcza takimi jak wody, lasy, otwarta przestrzeń,
- 5) dostosowaniu rozwoju gospodarczego, społecznego i przestrzennego do uwarunkowań przyrodniczych,
- 6) zahamowaniu procesów niszczących, działaniach rehabilitacyjnych i wzbogacaniu środowiska.

5. Cele kulturowe rozwoju gminy wyrażają się w:

- 1) ochronie istniejących wartości kulturowych,
- 2) kształtowaniu harmonijnego krajobrazu kulturowego i zachowaniu krajobrazów naturalnych.

6. Cele przestrzenne wyrażają się w zachowaniu bądź przywracaniu ładu przestrzennego w rozwoju osadnictwa i lokalizacji elementów zagospodarowania.

Rozdział II
Kierunki zagospodarowania przestrzennego
w strefie potencjalnego rozwoju osadnictwa

§ 5

1. Ustala się następujące obszary funkcjonalne w strefie potencjalnego rozwoju osadnictwa.

- 1) obszar zabudowy mieszkaniowo-usługowej - obejmuje teren zabudowy jednorodzinnej z dopuszczeniem wszystkich rodzajów usług nieuciążliwych dla otoczenia, we wsiach Latowicz, Wielgolas,
- 2) obszar zabudowy mieszkaniowej - obejmuje tereny zabudowy rolniczej (siedliskowej), w której dopuszcza się realizację zabudowy jednorodzinnej, wszelkiego rodzaju usługi nieuciążliwe dla otoczenia oraz zabudowy letniskowej na gruntach klasy VI, VIz. Realizacja zabudowy letniskowej oraz jednorodzinnej będzie możliwa po uchwaleniu planu miejscowego na podstawie którego można uzyskać zmianę przeznaczenie gruntów rolnych na inne cele. Zalecaną formą rekreacji na terenie całej gminy jest agroturystyka.
- 3) obszary aktywności gospodarczej - obejmują tereny przeznaczone do lokalizacji przemysłu, w tym przetwórstwa rolno-spożywczego, składów, magazynów, baz technicznej obsługi oraz tereny przeznaczone do lokalizacji obiektów produkcyjnych, usługowych, w których uciążliwość zamyka się w granicach posiadanego terenu.
- 4) poza strefami potencjalnego rozwoju osadnictwa dopuszcza się lokalizację wszelkich inwestycji zgodnie z zapotrzebowaniem pod warunkiem zapewnienia odpowiednich warunków związanych z uzbrojeniem terenu oraz zachowaniem wymogów ochrony środowiska.

§ 6

1. Dla strefy potencjalnego rozwoju osadnictwa ustala się obowiązek sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z podziałem na etapy realizacji:

- 1) I etap - dla wsi Latowicz i Wielgołas
  - 2) II etap - dla terenów przeznaczonych:
    - pod inwestycje związane z realizacją celów publicznych
    - pod zabudowę letniskową
    - dla terenów aktywizacji gospodarczej
  - 3) III etap - dla pozostałych miejscowości wg potrzeb
2. Dla poszczególnych stref potencjalnego rozwoju bądź ich obszarów mogą być sporządzane odrębne i częściowe plany miejscowe.
  3. Granice terenów, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe, są wyznaczone na rysunku planu.
  4. Dla pozostałych wsi granice planów miejscowych powinny obejmować tereny zainwestowane i ustalane po indywidualnej analizie potrzeb terenowych dla danej miejscowości wykonanej przed podjęciem uchwały przez Radę Gminy o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.
  5. W przypadku braku planu decyzje dotyczące realizacji inwestycji tylko w oparciu o przepisy szczególne.

§ 7

1. Obszary, o których mowa w § 5 ust. 1, powinny osiągnąć pełny standard wyposażenia technicznego w zakresie:
  - 1) komunikacji
  - 2) zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzania i oczyszczania ścieków
  - 3) energetyki
  - 4) gospodarki odpadami
  - 5) telekomunikacji

§ 8

1. Zakres ustaleń planów miejscowych, o których mowa w § 5 ust. 1, powinien obejmować określenie przeznaczenia terenów i linii rozgraniczających tereny o różnym przeznaczeniu i różnych zasadach zagospodarowania, ze szczególnym uwzględnieniem rozgraniczenia między terenami strefy osadniczej a strefą terenów otwartych, w tym określenie:

- 1) terenów przeznaczonych do realizacji celów publicznych, ponadlokalnych i lokalnych, obejmujących m.in.:
  - 1.1. tereny ulic, placów i dróg publicznych oraz urządzeń obsługi ruchu
  - 1.2. tereny urządzeń infrastruktury technicznej oraz zasady obsługi ze szczególnym uwzględnieniem wyposażenia w urządzenia do odprowadzania i oczyszczania ścieków
  - 1.3. tereny usług publicznych i ich zgrupowań
- 2) granic i zasad zagospodarowania terenów i obiektów podlegających ochronie ze względów przyrodniczych, kulturowych bądź krajobrazowych
- 3) zasad i warunków podziału terenów na działki budowlane
- 4) lokalnych warunków, zasad i standardów kształtowania zabudowy oraz urządzania terenu, ze szczególnym uwzględnieniem:
  - 4.1. zasad architektonicznych form budynków, z zachowaniem regionalno historycznej skali, charakteru zabudowy i struktury zespołów zabudowy oraz w odniesieniu do obszarów wskazanych do ochrony konserwatorskiej - z uwzględnieniem wymagań konserwatorskich
  - 4.2. zasad kształtowania zieleni w obrębie strefy osadniczej, z uwzględnieniem zagospodarowania działek budowlanych i otoczenia budynków
  - 4.3. zasad kształtowania zieleni na terenach otwartych, otaczających strefę osadniczą, z uwzględnieniem zagospodarowania ciągów ekologicznych rozcinających zespoły zabudowy

§ 9

1. W celu osiągnięcia pożądaných efektów w zagospodarowaniu przestrzennym terenów położonych w strefie potencjalnego rozwoju osadnictwa, zobowiązuje się do podjęcia działań w kierunku:
  - 1) popierania i wspomagania inicjatyw prowadzących do podejmowania różnorodnych działalności usługowych oraz do podnoszenia standardu wyposażenia i obsługi mieszkańców w urządzenia usługowe.
  - 2) tworzenia gminnego zasobu działek budowlanych, w celu ułatwienia pozyskiwania działek przez właścicieli gruntów nie włączonych do terenów budowlanych i zahamowania samowoli budowlanej

- 3) pozyskiwania środków finansowych na rzecz remontów i modernizacji budynków podlegających ochronie konserwatorskiej, jako pomocy dla właścicieli w ich utrzymaniu i podnoszeniu wartości użytkowych, przy zachowaniu wartości zabytkowych.

Rozdział III

Kierunki zagospodarowania przestrzennego w strefach terenów otwartych

§ 10

1. Ustala się następujące rejony przestrzeni ekologicznej w terenach otwartych gminy Latowicz oznaczone na rysunku Studium zał. Nr 2 literami R, E, RX
  - rejon R - północno-zachodni, predysponowany do utrzymania i intensyfikacji funkcji rolniczej oraz ochrony przed innymi funkcjami. Generalnie bezleśne, z niewielką ilością zadrzewień. Wskazane dolesienia na gruntach najslabszych
  - rejon RX - południowo-wschodni, obejmuje tereny o gorszych warunkach dla rolnictwa, przestrzennie powiązany ze Świderm. Mogą być docelowo miejscem lokalizacji funkcji innych niż rolnicza, powiązanych z ośrodkiem gminnym i rekreacją związaną z doliną Świdra
  - rejon E - dolina Świdra z kompleksem podmokłych terenów łąkowych, powiązany przyrodniczo i przestrzennie z rzeką Świder stanowiący największą wartość przyrodniczą gminy o znaczeniu ponadlokalnym. Wskazany do utrzymania w dotychczasowym użytkowaniu.
2. Granice rejonów w/w stref są oznaczone na rysunku Studium, załącznik Nr 2
3. Ustala się, że w rejonach przestrzeni ekologicznej gminy, oprócz ustaleń określonych w Rozdziale IV - Zasady ochrony środowiska przyrodniczego, szczegółowe ustalenia zostaną określone indywidualnie na etapie sporządzania planów miejscowych.

§ 11

1. Ustala się jako strefy terenów otwartych obszary o najwyższym potencjale rolniczym oznaczone na rysunku symbolem R2
  - 1) preferuje się ochronę gleb organicznych i mineralnych oraz lokalizowanie jedynie zabudowy związanej z funkcją rolniczą.

2. Ustala się jak strefy terenów otwartych obszary o średnim i niskim potencjale rolnym oznaczone na rysunku symbolem R1
  - 1) dopuszcza się nowe lokalizacje związane z zabudową głównie na niskich klasach bonitacyjnych po uprzednim opracowaniu planu miejscowego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenów.
3. Ustala się obszary leśne włączone do strefy terenów otwartych oznaczone na rysunku symbolem Ł .
  - 1) na obszarach leśnych obowiązuje zakaz uszczuplania powierzchni, niszczenia oraz prowadzenia działań osłabiających biologiczną odporność drzewostanów.
  - 2) zaleca się prowadzenie gospodarki zgodnie z planami urządzania lasów oraz powiększania zasobów leśnych w wyniku zalesień gruntów porolnych zgodnie z opracowanym przez gminę "Programem lesistości".

Rozdział IV

Zasady ochrony środowiska przyrodniczego

§ 12

1. Ustala się następujące zasady ochrony środowiska przyrodniczego, dotyczące całego obszaru gminy, w tym przede wszystkim terenów otwartych:
  - 1) Należy objąć najwartościowsze obszary doliny łokną ochroną prawną typu "zespół przyrodniczo-krajobrazowy". Niezbędne jest opracowanie dokumentacji przyrodniczej przy współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody, jako prawnie odpowiedzialnym za politykę ochrony przyrody w całym województwie.
  - 2) Ustala się ochronę lasów w tym:
    - 2.1. ochronę istniejących zespołów leśnych. Dotyczy to zarówno dużych kompleksów, jak i małych izolowanych lasów rozproszonych wśród terenów rolnych
    - 2.2. ochronę szczególną małych zespołów leśnych w dolinie rzeki Świder
    - 2.3. prowadzenie dolesień na terenie całej gminy ze szczególnym uwzględnieniem terenów wskazanych na załączniku nr 2 do Studium
    - 2.4. szczególną ochroną lasów ochronnych poprzez prowadzenie w nich gospodarki leśnej w sposób zapewniający ciągłe spełnianie przez nie celów,

dla których zostały wydzielone, a przede wszystkim przestrzeganie zasad zagospodarowania zawartych w Rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 26.08.1992r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej.

3) Ustala się ochronę wód powierzchniowych poprzez:

- 3.1. prowadzenie działań do uzyskania II klasy czystości rzeki Świder - stanowiącej oś przyrodniczą gminy
- 3.2. ochronę cieków lokalnych przed zanieczyszczeniami
- 3.3. ustala się, że ochrona wód na szczeblu lokalnym powinna dokonywać się przede wszystkim na etapie lokalizacji inwestycji. Wszelkie inwestycje, co do których istnieje podejrzenie, że mogą zanieczyszczać wody, powinny być lokowane wyłącznie po uprzednim wykonaniu oceny oddziaływania inwestycji na środowisko,

4) Ustala się ochronę wód podziemnych poprzez:

- 4.1. zorganizowane działania w zakresie gospodarki ściekowej oraz odpadami stałymi
- 4.2. racjonalną produkcję rolną (odpowiednie dawki azotu, składowanie obornika i kiszzonek).

5) Ustala się ochronę złóż kopalin poprzez:

- 5.1. prowadzenie eksploatacji złóż w sposób gospodarczo uzasadniony oraz przy zastosowaniu środków ograniczających szkody w środowisku,
- 5.2. rekultywację terenów wyrobisk poeksploatacyjnych,
- 5.3. na terenach powierzchniowej eksploatacji obowiązuje zagospodarowanie zgodne z projektem zagospodarowania złoża.
- 5.4. do czasu eksploatacji złoża dopuszcza się użytkowanie rolnicze, zakazuje się wszelkiej zabudowy w tym rolniczej,
- 5.5. dla obszarów przewidzianych do powierzchniowej eksploatacji wymagane jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

6) Ustala się na rzecz proekologicznego rozwoju gminy prowadzenie działań w zakresie zwiększenia lesistości

7) Ustala się podjęcie działań związanych z budową zbiorników retencyjnych we wsi Latowicz oraz we wsi Waliska dla potrzeb przyszłej bazy agroturystycznej.

Rozdział V

Zasady ochrony środowiska kulturowego

§ 13

1. Ustala się następujące kierunki ochrony środowiska kulturowego na obszarze gminy:
  - 1) Strefę A - pełnej ochrony historycznej struktury przestrzennej
  - 2) Strefę B - ochrony zachowanych elementów zabytkowych
  - 3) Strefę K - ochrony krajobrazu
  - 4) Strefę E - ochrony eksponowanych zespołów zabytkowych
  - 5) Strefę W - pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej obiektów wpisanych do rejestru zabytków
  - 6) Strefę OW - strefa obserwacji archeologicznej
  - 7) Strefę OWD - obszary śladowe istniejących stanowisk archeologicznych
2. Granice terenów w/w stref są oznaczone na rysunku Studium zał. Nr 2.
3. Ustala się obowiązek konsultowania wszelkiej działalności inwestycyjnej i projektowej z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Rozdział VI

Kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej

§ 14

1. Kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej w gminie powinny być dostosowane do:
  - 1) rozmieszczenie poszczególnych, głównych obszarów zabudowy w strefie potencjalnego rozwoju osadnictwa.
  - 2) wymagań związanych z budową poszczególnych systemów infrastruktury

§ 15

1. Ustala się rozwój układów komunikacyjnych w gminie Łatowicz poprzez zapewnienie dogodnych powiązań gminy z terenami sąsiednimi, a w szczególności

- 1) W pierwszym etapie modernizację istniejących dróg powiatowych w następującej kolejności:
  - 1.1. droga nr 36249 Latowicz-Kaluszyn
  - 1.2. droga nr 36255 Budy Wielgoleskie-Borówek-Starogóra
  - 1.3. droga nr 36258 Dębe Małe-Kamionka-Kiczki
  - 1.4. droga nr 36259 Wężyczyn-Kiczki
- 2) Modernizację i budowę dróg gminnych o nawierzchni bitumicznej wg następującej kolejności:
  - 2.1. droga nr ....013 Gołędaki-Kozłów
  - 2.2. droga nr ....009 Oleksianka-Rudnik
  - 2.3. droga nr .....010 Dębe Małe-Latowicz
  - 2.4. ciągi komunikacyjne w miejscowości Latowicz (w przypadku odsunięcia w czasie budowy kanalizacji)
- 3) Modernizację i budowę dróg gminnych o nawierzchni twardej ulepszonej (drogi żwirowe i żuźłowe):
  - 3.1. droga nr 002Redzyńskie-Chrominek
  - 3.2. obwodnica Latowicza (na Rozstankach)
  - 3.3. droga nr ... 008 Strachomin-Oleksianka
- 4) W miarę posiadanych środków w budżecie, ustala się modernizację ulic w miejscowości Latowicz.
- 5) Pozostałe drogi modernizować w miarę możliwości sukcesywnie na miarę możliwości finansowych gminy
- 6) Należy zapewnić właściwą obsługę ruchu na drogach przez:
  - 6.1. utworzenie sieci parkingów
  - 6.2. utworzenie sieci urządzeń obsługi ruchu kołowego
- 7) Należy podjąć starania o odpowiednie utrzymanie, zwłaszcza w okresie zimowym, dróg krajowych i powiatowych, a także stworzyć warunki utrzymania przejezdności lokalnej sieci dróg
- 8) Należy dążyć do modernizacji dróg powiatowych i gminnych poprzez dostosowanie parametrów technicznych i nośności nawierzchni do przypisanej im klasy technicznej

§ 16

1. Ustala się objąć wodociągiem zbiorowym wszystkie wsie gminy charakteryzujące się zwarta zabudową.
2. Należy podjąć działania w celu uzyskania zgody gminy Stoczek Łukowski na zaopatrzenie następujących wsi gminy Latowicz z wodociągu grupowego "Prawda Stara" gmina Stoczek Łukowski:
  - 1) wariant 1 - Oleksianka, Redzyńskie, Generałowo, Budziska
  - 2) wariant 2 z podziałem na etapy:
    - 2.1. I etap - Oleksianka, Redzyńskie, Generałowo, Budziska
    - 2.2. II etap - Strachomin, Dębe Małe, Gołęta
3. Należy podjąć działania w celu utworzenia Międzygminnego Związku Wodociągów samorządów następujących gmin: Stoczek Łukowski, Borowie, Wodynie, Latowicz.
4. Ustala się zaopatrzenie w wodę wsi Wielgolas, Budy Wielgoleskie, Chyżyny, Transbór, Borówek z istniejącej studni głębinowej we wsi ~~Wielgolas~~ ^{Chyżyny} Gajówka lub z wodociągu grupowego "Piaseczno" gm. Ceglów.
5. Ustala się zaopatrzenie w wodę wsi Dąbrówka z wodociągu "Piaseczno" gmina Ceglów.
6. W przypadku niemożności zrealizowania celów określonych w ust. ust. 2 i 3 niniejszego paragrafu należy podjąć działania w celu znalezienia innych odwiertów na terenie gminy Latowicz do zaopatrzenia w wodę miejscowości wymienionych w ust. ust. 2 i 3.

§ 17

1. Należy rozpocząć prace projektowe związane z systemem odprowadzania i oczyszczania ścieków
2. Ustala się prowadzenie gospodarki wodno-ściekowej w sposób kompleksowy tzn. należy dążyć do budowy systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków dla poszczególnych zespołów obszarów strefy osadniczej
3. Ustala się budowę gminnej oczyszczalni ścieków zlokalizowanej we wsi Latowicz zgodnie z programem gospodarki ściekowej dla gminy Latowicz.
4. Ustala się w pozostałych miejscowościach nie objętych zbiorczym systemem sieci kanalizacyjnej indywidualne systemy kanalizacyjne ze szczelnymi zbiornikami na działkach, z których nieczystości będą okresowo wywożone komunalnym taborem asenizacyjnym do punktów zlewnych przy projektowanej oczyszczalni lub systemy kanalizacyjne w formie przydomowych oczyszczalni.

§ 18

1. Ustala się usuwanie odpadów stałych realizowane przez czasowe ich gromadzenie w typowych kontenerach oraz w workach foliowych, a następnie okresowy ich wywóz na istniejące gminne składowisko odpadów zlokalizowane na terenie wsi Latowicz.
2. Ustala się prowadzenie przez gminę działań zachęcających mieszkańców do selekcji odpadów w miejscach ich wytwarzania (np. poprzez ulgi w opłatach za wywóz odpadów), co zmniejszy ilość odpadów składowanych na wysypisku i umożliwi częściowy odzysk surowców wtórnych.

§ 19

1. Ustala się realizację sieci gazowej w celu dalszej gazyfikacji wsi Latowicz.
2. Ustala się w pierwszej kolejności budowę sieci gazowej we wsi Dąbrówka, a następnie we wsi Wężyczyn.
3. Ustala się dalsze podłączanie wsi do sieci gazowej zgodnie z opracowaną "Koncepcją programową gazyfikacji gminy Latowicz", w miarę posiadanych środków inwestycyjnych oraz zainteresowania Komitetów Społecznych.
4. Ustala się następujący stopień gazyfikacji gminy:
  - wieś Latowicz i Wielgolas 90%
  - pozostałe wsie 60%
5. Ustala się objęcie wszystkich terenów zwartej zabudowy siecią gazu ziemnego

§ 20

1. Ustala się zasady rozwoju lokalnych urządzeń elektroenergetycznych zasilających poszczególne wsie gminy, polegające na:
  - 1) wykonaniu modernizacji pełnej (reelektryfikacji) urządzeń we wsiach: I etap (plany ZEWT SA do 2005 roku) - Borówek, Budy Wielgoleskie, Transbór, Chyżyny, II etap (po roku 2005) - Budziska, Gołętki, Stawek,
  - 2) wykonaniu modernizacji częściowych obejmujących jedynie będące w złym stanie technicznym urządzenia we wsiach: Latowicz, Wielgolas, Wężyczyn,
  - 3) budowie nowych urządzeń służących zasilaniu obiektów powstających na terenach pozbawionych urządzeń elektroenergetycznych SN 15 kV i n.n. 0,4 kV,

- 4) budowie, rozbudowie i modernizacji urządzeń oświetlenia ulicznego,
- 5) budowie lokalnych minielektrowni wykorzystujących do produkcji energii elektrycznej energii wiatrowej, wodnej, słonecznej, biogazowej.

2. Zakłada się poprawę parametrów technicznych energii elektrycznej średniego napięcia 15 kV dostarczanej na teren gminy Latowicz ze źródeł zewnętrznych, poprzez:

- 1) rozbudowę i modernizację systemu magistralnych linii SN 15 kV ,
- 2) modernizację stacji 110/15 kV zasilających gminę w układzie podstawowym i rezerwowym.

**ZARZĄD GMINY
LATOWICZ**

**STUDIUM
UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY LATOWICZ**

Część II. Uwarunkowania rozwoju przestrzennego

LATOWICZ - 1999r.

ZESPÓŁ AUTORSKI

AUTOR OPRACOWANIA
GŁÓWNY PROJEKTANT

- mgr inż. arch. MAŁGORZATA SIENKIEWICZ
upr. w pl.przestrz. nr 880/89

WSPÓLAUTORZY W ZAKRESIE:
STRUKTURA FUNKCJONALNO-
- PRZESTRZENNA

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE
ROLNICTWO, MIESZKALNICTWO,
DEMOGRAFIA, JAKOŚĆ ŻYCIA
KOMUNIKACJA
INŻYNIERIA SANITARNA
ELEKTROENERGETYKA
OPRACOWANIE GRAFICZNE

mgr inż. arch. WIESŁAW PŁASEK
upr. urb. nr 1400/94
mgr JACEK SKORUPSKI
dr STEFAN BIAŁCZAK
dr ANNA ADAMCZYK-HABIB
mgr inż. STEFAN KOWALSKI
mgr inż. BARBARA SKUP
mgr inż. ZBIGNIEW CIESZKOWSKI
tech. bud. EUGENIUSZ SIERGIEJUK

I. CZĘŚĆ INFORMACYJNA	1
1. Informacje formalno-prawne	1
2. Studium gminy w systemie planowania przestrzennego	1
3. Cele i zadania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	2
4. Zawartość Studium	5
5. Materiały wejściowe	5
II. UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO	8
1. Gmina Latowicz na tle regionu	8
2. Uwarunkowania rozwoju wynikające ze stanu funkcjonowania środowiska kulturowego i archeologii	11
2.1. Środowisko kulturowe	11
2.2. Archeologia	18
3. Uwarunkowania dotyczące środowiska przyrodniczego	26
3.1. Położenie fizycznogeograficzne	26
3.2. Ukształtowanie powierzchni; geomorfologia	26
3.3. Budowa geologiczna - kopaliny	26
3.4. Hydrogeologia	23
3.5. Wody powierzchniowe	28
3.6. Gleby	28
3.7. Użytkowanie gruntów i roślinności	28
3.8. Warunki klimatyczne	29
3.9. Przyrodnicze obszary i obiekty chronione	29
3.10. Lokalne zagrożenia środowiskowe	30
4. Uwarunkowania dotyczące funkcjonowania rolnictwa	33
4.1. Użytkowanie gruntów	33
4.2. Jakość gruntów	34
4.3. Struktura obszarowa gospodarstw indywidualnych	35
4.4. Produkcja roślinna	38
4.5. Produkcja zwierzęca	39
4.6. Wyposażenie gospodarstw w ciągniki, maszyny rolnicze	40
4.7. Obsługa rolnictwa	41
4.8. Budynek i infrastruktura techniczna	41
4.9. Zatrudnienie w rolnictwie	42
5. Uwarunkowania wynikające z infrastruktury społecznej	45
5.1. Charakterystyka demograficzna gminy	45

5.2. Zasoby i warunki mieszkaniowe	49
5.3. Jakość życia mieszkańców gminy Latowicz	54
6. UWARUNKOWANIA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	60
6.1. Infrastruktura sanitarna	60
6.2. Elektroenergetyka	65
6.3. Uwarunkowania dotyczące komunikacji	71
7. SPIS MAP	76

I. CZĘŚĆ INFORMACYJNA

1. Informacje formalno-prawne

Podstawą formalną sporządzenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Latowicz stanowi uchwała Rady Gminy Latowicz w sprawie przystąpienia do w/w opracowania.

Obowiązki wynikające z realizacji powyższej uchwały Rada Gminy powierzyła Zarządowi Gminy, który zawarł umowę z Głównym Projektantem mgr inż. arch. Małgorzatą Sienkiewicz upr. urb. 880/89 z Zespołem w sprawie sporządzenia Studium Gminy.

Charakter i rolę studium określają przepisy zawarte w ustawie z dnia 7 lipca 1994r. o zagospodarowaniu przestrzennym, ogłoszonej w Dz. U. z 1999r. nr 15, poz. 139.

2. Studium gminy w systemie planowania przestrzennego

W ustawie z dnia 7 lipca 1994r. o zagospodarowaniu przestrzennym, został określony system opracowań z zakresu planowania przestrzennego, w skład którego wchodzi opracowania planistyczne sporządzone przez organy rządowe bądź samorządowe.

W opracowaniach wykonywanych przez organy rządowe, tj. w "Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju" oraz w "Studium zagospodarowania przestrzennego województwa", określa się tzw. zadania rządowe, mające na celu realizację ponadlokalnych celów publicznych (krajowych i wojewódzkich).

Opracowania sporządzane przez organy samorządowe (gmin) wchodzi w zakres tzw. planowania miejscowego. Występują tu dwa rodzaje opracowań planistycznych:

1. "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego", w którym określa się politykę przestrzenną gminy - sporządzenie obowiązkowo dla całego obszaru danej gminy.
2. "Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego", w których ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenów - sporządzane dla obszarów w odniesieniu do których ustawa wyznacza taki obowiązek oraz obszarów wyznaczonych w studium.

Spośród wymienionych wyżej opracowań planistycznych jedynie plan miejscowy stanowi prawną podstawę decyzji administracyjnych w zakresie gospodarki przestrzennej. Jest przepisem gminnym, czyli prawem lokalnym ustanowionym przez gminę, powszechnie obowiązującym na obszarze gminy. Plan miejscowy stanowi więc podstawowy instrument kształtowania ładu przestrzennego. Studium gminy stanowi niezbędną podbudowę planów miejscowych. Jest to szczególnie ważne w sytuacji, gdy plany miejscowe będą sporządzane tylko dla części obszaru gminy.

Opracowanie planistyczne sporządzanie przez organy rządowe mają pośredni wpływ na zagospodarowanie przestrzenne gminy przez uwzględnienie wynikających z nich programów i zadań w planach miejscowych. Należy tu jednak zaznaczyć, że uwzględnianie to ma charakter obowiązkowy zgodnie z ustawą.

3. Cele i zadania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy

Studium gminy jest nowym rodzajem opracowania planistycznego, wprowadzonym przez ustawę o zagospodarowaniu przestrzennym. Stosownie do art. 67 ust. 3 tej ustawy, istnieje obowiązek uchwalenia studium w okresie najbliższych 5 lat od momentu wejścia ustawy w życie (tj. do końca 1999r.).

W Studium następuje określenie w odniesieniu do całości gminy, uwarunkowań i celów rozwoju oraz polityki przestrzennej, z uwzględnieniem zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych. Studium nie jest przepisem gminnym, jego ustalenia nie stanowią podstawy decyzji administracyjnych. Będą natomiast obowiązywać władze i Zarząd Gminy (oraz jednostki im podległe) ukierunkowując ich działania, w tym przede wszystkim działania w zakresie zagospodarowania przestrzennego. Ustalenia studium obowiązują więc przy sporządzaniu planów miejscowych. Określenie w studium kierunków zagospodarowania przestrzennego i strategii rozwoju gminy stanowi tym samym niezbędne podbudowanie projektów planów miejscowych oraz badanie spójności planu ze studium. - art. 18 ust. 2 pkt 2a i pkt 11. .

Stosownie do wymagań określonych w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym, w studium uwzględniono uwarunkowania wynikające z następujących przesłanek:

- dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenów (uwarunkowań te określa się na podstawie wieloaspektowej analizy i oceny istniejącego stanu zagospodarowania oraz funkcjonowania gminy),
- występowania terenów i obiektów chronionych na podstawie przepisów szczególnych (tj. objętych ochroną prawną z uwagi na ich wartości przyrodnicze, kulturowe bądź potrzebę zapewnienia odpowiedniej strefy ochrony, jak np. w przypadku otuliny parków krajobrazowych, stref izolacyjnych ujęć wody itp.),
- stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego i kulturowego, w tym stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej (z czym wiąże się potrzeba szeroko rozumianej analizy i oceny, z uwzględnieniem wartości zasobów środowiska oraz występujących zagrożeń i rozpoznaniem czynników wywołujących te zagrożenia),
- prawa własności gruntów (jako istotnego uwarunkowania kształtowania zagospodarowania terenu, w warunkach gospodarki rynkowej, mogącego mieć zasadniczy wpływ na możliwości realizacji postulowanych kierunków polityki przestrzennej i realny poziom osiągnięcia pożądanych celów rozwoju),
- jakości życia mieszkańców (w rozmaitych jej aspektach, ocenianych z punktu widzenia odczucia społecznego i cech badanego układu przestrzennego, w kategoriach jakości środowiska przyrodniczego i otoczenia w miejscu zamieszkania, w tym: warunków zdrowotnych, przyrodniczej i kulturowej atrakcyjności krajobrazu, funkcjonalności i harmonijności układu przestrzennego, wielkości szans na zatrudnienie i wybór miejsca pracy, poziom dobrobytu i bezpieczeństwa mieszkańców, itp.),
- zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych (zadania te, w toku ich formułowania przez organy rządowe mają być opiniowane przez sejmik samorządowy. Wprowadzenie tych zadań do planu miejscowego stanowi warunek ich realizacji, następuje to po przeprowadzeniu negocjacji dotyczących warunków, na jakich dane zadanie będzie uwzględnione w planie miejscowym).

Wymienione wyżej analizy i oceny pozwalają na postawienie diagnozy stanu i funkcjonowania gminy, stanowiąc podstawę określenia celów rozwoju gminy,

ustalenia hierarchii tych celów oraz sformułowania propozycji dotyczących generalnych zasad i kierunków zagospodarowania obszaru gminy (ustalenia kierunków polityki przestrzennej). Oprócz stworzenia studialno-analitycznych podstaw konstruowania planów miejscowych, ustalenia podjęte w wyniku studium umożliwiają i ułatwiają władzom gminy przeprowadzenie ocen efektów uzyskiwanych w procesach gospodarki przestrzennej, a także kontrolowania przydatności planów miejscowych jako narzędzi tej gospodarki.

Celem Studium jest określenie zasad prowadzenia polityki przestrzennej na obszarze gminy w sposób, który:

- zwiększa efektywność postępujących procesów gospodarczych poprzez rozwój układów przestrzennych,
- przeciwdziała emigracji mieszkańców wstrzymując odpływ ludności ze wsi do miast, wskazując na sposoby polepszenia warunków życia ludności w odniesieniu do istniejących uwarunkowań środowiska lokalnego,
- przeciwdziała degradacji środowiska przyrodniczego i dąży do jego ochrony,
- eksponuje i chroni istniejące wartości kulturowe i przyrodnicze gminy, co służy budowaniu poczucia identyfikacji mieszkańców ze swoim terenem,
- umożliwia poprawę warunków mieszkaniowych ingerując w działania na rzecz ograniczenia wpływu złej architektury,
- harmonizuje program zagospodarowania przestrzennego z potrzebami realizacji urządzeń i obiektów infrastruktury społecznej i sanitarnej.

Cele i kierunki działania, określone w wyniku studium, mogą mieć szersze znaczenie i zastosowanie, mogą np. wskazywać na potrzebę podjęcia działań promocyjnych (w postaci np. ulg podatkowych dla określonego typu inwestycji czy dopłat z budżetu gminy). Mogą mieć też istotne znaczenie z punktu widzenia ustalania programu gospodarczego, racjonalizacji budżetu gminy, ustanawiania przepisów porządkowych itp.

4. Zawartość Studium

Opracowanie składa się z następujących części:

cz. I - Materiały informacyjne

cz. II - Uwarunkowania rozwoju przestrzennego

cz. III - Kierunki rozwoju przestrzennego

cz. IV - Tekst studium stanowiący załącznik nr 4 do Uchwały zatwierdzającej Studium oraz Załącznik Nr 2

- Integralną część Studium stanowią załączniki graficzne:

* Załącznik Nr 1 - Synteza uwarunkowań w skali 1:25.000

* Załącznik Nr 2 - Kierunki polityki przestrzennej w skali 1:25.000

* Załącznik Nr 3 - Ustalenia operacyjne Studium w skali 1:25.000

5. Materiały wejściowe

- mapa w skali 1:25.000 wykonana przez Państwowe Przedsiębiorstwo Geodezyjno-Kartograficzne w Warszawie
- mapy ewidencyjne poszczególnych wsi gminy Latowicz w skali 1:5000 WODGiK
- mapy glebowo-rolnicze poszczególnych wsi gminy Latowicz w skali 1:5000 - Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urzędzeń Rolnych w Warszawie -1972
- mapa glebowo-rolnicza woj. siedleckiego w skali 1:100.000 - Instytut Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa Puławy 1982
- opracowanie fizjograficzne wstępne do planu zagospodarowania przestrzennego gmin woj. siedleckiego - Przedsiębiorstwo-Geologiczno-Kartograficzne i Geodezyjne Budownictwa "Geoprojekt" Warszawa 1983
- Plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Latowicz
- Kleczkowski A.S. Mapa obszarów głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP) w Polsce wymagających szczególnej ochrony 1:500000 - Instytut Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej Akademii Górniczo-Hutniczej Kraków 1990
- Studium wartości kulturowych gminy Latowicz - mgr Cezary Ostas, mgr Józef Niedźwiedz
- wnioski i postulaty zgłoszone przez jednostki gospodarcze, instytucje, organizacje i osoby fizyczne

- materiały do studium zagospodarowania przestrzennego województwa siedleckiego, WBPP Siedlce 1995
- Melioracje - stan istniejący i potrzeby. WZMIUW w Siedlcach z/s w Sokółowie Podlaskim
- wyposażenie miast i miejscowości wiejskich w podstawowe placówki i urządzenia WUS Siedlce 1989
- dane statystyczne WUS Siedlce za 1975-1995
- ankiety dla potrzeb Studium zagospodarowania przestrzennego dotyczące określenia jakości życia mieszkańców - 1998
- Opinia techniczna "Analiza możliwości zaopatrzenia w wodę wsi gminnej Latowicz z Wodociągu Grupowego "Prawda Stara" gm. Stoczek Łukowski - opr. inż. A. Bieliński, Siedlce, 1999
- Operat wodno-prawny na pobór wód podziemnych dla potrzeb wodociągu wiejskiego w Latowiczu - opr. Siedlce 1991r.
- Wysypisko odpadów stałych w Latowiczu - wniosek lokalizacyjny - opr. Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego Siedlce 1991
- Koncepcja wodociągu, kanalizacji i oczyszczalni ścieków dla osiedla "Wýmysle" w Latowiczu - opr. BPBK Siedlce 1993,
- Koncepcja programowa systemu zasilania siecią gazowa wysokiego ciśnienia rejonu gmin Parysów, Latowicz, Wodynie, Stoczek Łuk., Borowie, Miastków Kościelny, opr. BRCWIK "CEWOK: Warszawa 1992,
- Koncepcja programowa gazyfikacji gminy Latowicz, opr. BTCWIK "CEWOK" Warszawa 1992,
- Informacje z Urzędu Gminy Latowicz dotyczące aktualnych danych w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, usuwania nieczystości stałych, zaopatrzenia w gaz i ciepło.
- Koncepcja kanalizacji sanitarnej z oczyszczalnią ścieków dla Latowicza i Wielgolasu, gm. Latowicz - BPBK. Spółka z o.o. Siedlce 1999
- Program gospodarki ściekowej gminy Latowicz - BPBK Spółka z o.o., Siedlce 1999
- Zestawienie zbiorcze dla gminy Latowicz - wstępne wyniki spisu w przekroju obwodów spisowych. Urząd Gminy Latowicz
- Warunki przyrodnicze produkcji rolnej - woj. siedleckie. IUNG Puławy, Puławy, 1982

- Melioracje - stan istniejący i potrzeby (program docelowy). Woj.Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Siedlcach z s. w sokołowie Podl., Sokołów Podl., lipiec 1992r
- Narodowy Spis Powszechny z dnia 6.12.1988. Ludność i warunki mieszkaniowe. Gmina Latowicz. GUS Warszawa, 1990
- Podstawowe dane statystyczne wg miast i gmin za 1997r. US Siedlce, Siedlce 1998r.
- Polska w nowym podziale terytorialnym. GUS, 1998
- Stan, ruch naturalny i wędrowniczy ludności w 1998r. Tabulogramy Urzędu Statystycznego w Siedlcach
- Jednostki zarejestrowane w systemie REGON wg sekcji EKD oraz miast i gmin. Tabulogram Urzędu Statystycznego w Siedlcach
- Komputerowa baza danych Wojewódzkiego Biura Planowania Przestrzennego w Siedlcach.

II. UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO

1. Gmina Latowicz na tle regionu

Stosownie do wymagań określonych w ustawie z dnia 7 lipca 1994r. o zagospodarowaniu przestrzennym, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, a więc i przedstawiona charakterystyka stanu i dotychczasowego rozwoju, dotyczy obszaru całej gminy w granicach administracyjnych, obejmujących obszary następujących wsi:

1. Borówek	10. Kamionka
2. Budy Wielgoleskie	11. Latowicz
3. Budziska	12. Oleksianka
4. Chyżyny	13. Redzyńskie
5. Dąbrówka	14. Stawek
6. Dęba Mała	15. Strachomin
7. Generałowo	16. Transbór
8. Goła Łąka	17. Waliska
9. Wężyczyn	18. Wielgolas

Sytuację społeczno-gospodarczą gminy Latowicz na tle terenów wiejskich przedstawia poniższa tabela:

Wyszczególnienie	Powiat miński	Gmina	Tereny wiejskie w byłym województwie
Ludność na 1 km ²	126	51	54
Przyrost naturalny	0,6	-1,19	1,23
Abonenci telefoniczni na 1000 ludności (na 30.VI.99)	181,1	16,6	48,9
Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w m ³ /mieszkańca (wraz z Latowiczem)	*	3,1	7,8
Powierzchnia użytkowa mieszkań w m ² /osobę	19,1	19,8	19,0
Liczba osób na izbę	*	1,06	1,07
Liczba mieszkań oddanych do użytku średniorocznie w latach 1992-1997 na 1000 ludności	*	3,7	2,2
Wartość rolniczej przestrzeni w skali IUNG	*	62,1	59,7
Lasy i grunty leśne w % powierzchni ogólnej gminy (Nadleśnictwo)	22,2	11,2	22,6
Udział subwencji w dochodach budżetowych gminy	*	44,1	44,8
Udział inwestycji w wydatkach budżetowych gminy	29,6	35,4	25,7
Dochody budżetowe na 1 mieszkańca	851	711	808
Podmioty z rejestru REGON na 1000 ludności	68,6	33,3	34,5

Źródło: Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1997r.

Wieś Latowicz ze względu na wysoki potencjał usługowy i ludzki w porównaniu do innych ośrodków gminnych oraz historyczny charakter (byłe miasto) zaliczono do ośrodków lokalnych rozwojowych. Dalszy rozwój ośrodka gminnego jest konieczny ze względu na peryferyjne położenie gminy w stosunku do miasta powiatowego.

W gminie Latowicz występują niekorzystne procesy demograficzne jakimi są niski przyrost naturalny, ujemne saldo migracji oraz wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym.

Stan zdrowia ludności w gminie jest dobry, gdyż standaryzowany współczynnik zgonów ogółem jest niższy od średniego krajowego. Małe zagęszczenie mieszkań w gminie świadczy o tym, że warunki mieszkaniowe w gminie są pod tym względem dobre. Sprzyja temu duży ruch budowlany.

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminie Latowicz jest nieco wyższa od średniej w byłym województwie siedleckim, a niższa od średniej krajowej. Korzystna jest struktura agrarna gospodarstw indywidualnych i poziom zatrudnienia. Poziom rozwoju na tle wszystkich gmin w byłym województwie siedleckim jest wysoki. Intensyfikacja produkcji rolnej oraz wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich są szansą na ekonomiczną poprawę warunków życia ludności rolniczej.

Dolina Świdra posiada w granicach gminy Latowicz zróżnicowaną rangę przyrodniczą: krajową (część zachodnią) i regionalną (część wschodnią). Tak zróżnicowane walory przyrodnicze znalazły swoje odzwierciedlenie w "Waloryzacji przyrodniczej woj. siedleckiego" zamieszczonej w "Studium zagospodarowania przestrzennego woj. siedleckiego". Natomiast w koncepcji Krajowej Sieci Ekologicznej (ECONET - PL), opracowanej przez sekcję polską Światowej Rady Ochrony Przyrody (IUCN-POLAND) cała dolina Świdra stanowi korytarz ekologiczny o randze krajowej. Rzeka Świder w sąsiadującej od zachodu gminie Siennica i dalej w gminie Kołbiel, aż do ujścia tej rzeki jest chroniona w granicach rezerwatu przyrody "Świder" ustanowionego w roku 1978. Rezerwat ten obejmuje odcinek rzeki o krajowej randze przyrodniczej, z wyjątkiem fragmentu rzeki o tej samej randze, położonej w gm. Latowicz. Należałoby rozważyć możliwość powiększenia rezerwatu "Świder". Poza doliną Świdra na terenie gminy Latowicz występuje kilkanaście obiektów i obszarów o regionalnej lub lokalnej randze przyrodniczej. Znajduje się ponadto 11 pomników przyrody oraz kilka drzew o randze pomnika przyrody. Zachodzi konieczność utrzymania istniejących form ochrony przyrody oraz wprowadzenie nowych, adekwatnych do rangi przyrodniczej.

Do projektowanych zadań rządowych w zakresie ochrony przyrody zalicza się:

- utworzenie Obszaru Chronionego Krajobrazu w północno-wschodniej części gminy.

Gmina Latowicz charakteryzuje się bardzo niską lesistością. Zwiększenie lesistości poprzez wprowadzenie zalesień na gruntach porolnych jest ograniczone występowaniem dobrych gleb (kl. I-IV). Jest ono możliwe na większą skalę w południowo-zachodniej części gminy. W tej sytuacji dużego znaczenia nabierają zadrzewienia (wzdłuż dróg i cieków wodnych).

Gmina położona jest na obszarze trzeciorzędowego głównego zbiornika wód podziemnych "Subniecka warszawska - część centralna" o zasobach dyspozycyjnych 0,10 l/s/km².

Do proponowanych zadań rządowych w zakresie gospodarki wodnej należy:

- wyznaczenie granic obszaru najwyższej ochrony głównych zbiorników wód podziemnych i określenie zasad gospodarowania
- budowa zbiorników małej retencji "Waliska" o projektowanej pojemności 6000 m³ i "Latowicz -Stawy" o lustrze wody ok. 50 ha.

Przez teren gminy Latowicz przebiega droga krajowa nr 802 Mińsk Maz.-Seroczyn. Dotychczasowe drogi wojewódzkie obecnie powiatowe, realizują powiązania zewnętrzne gminy zostały pokazane na załączonej mapie. Należy przewidzieć modernizację dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych poprzez: poszerzenie pasów drogowych wyposażenie w nawierzchnię twardą ulepszoną o parametrach odpowiadających ich klasie technicznej.

W zakresie infrastruktury komunalnej w gminie Latowicz istnieje potrzeba:

- porządkowania gospodarki wodno-ściekowej - w tym przede wszystkim urządzeń oczyszczających ścieki ,
- stworzenie zorganizowanego systemu segregacji, zbiórki i wywozu odpadów stałych.
- kontynuowanie procesu gazyfikacji.

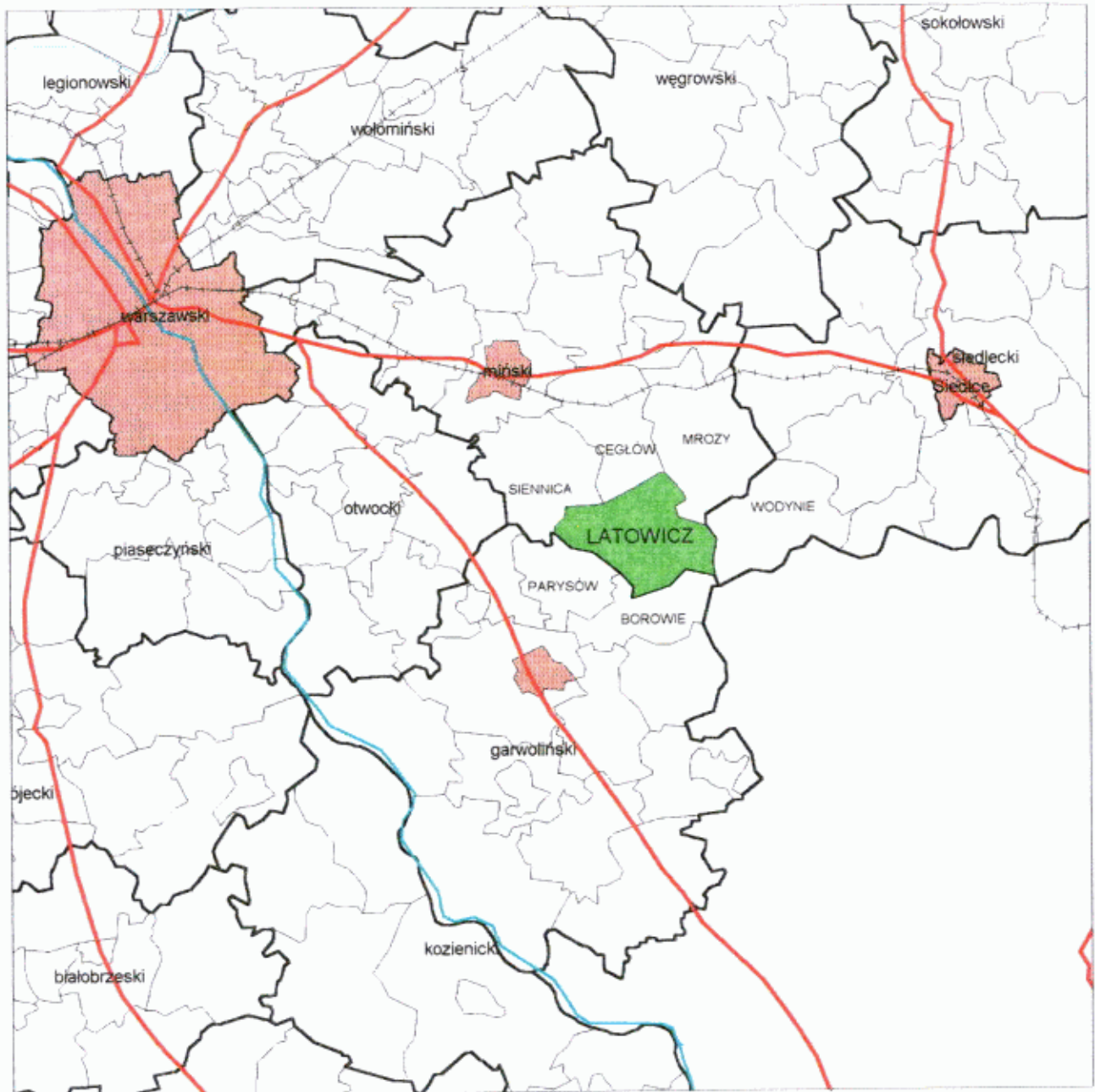
Gmina Latowicz nie posiadając na swym terenie stacji elektroenergetycznej 110/15 kV zasilana jest z takich stacji zlokalizowanych w gminie Mrozy i Stoczek Łukowski.

Przez teren gminy nie przebiegają linie elektroenergetyczne wysokich napięć, nie jest planowana też ich budowa.

Modernizacji i rozbudowy wymagają lokalne urządzenia elektroenergetyczne średniego napięcia i niskiego napięcia, przy czym około 40% wsi gminy powinno być poddane reelektryfikacji w perspektywie do 2005 roku.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO GMINY LATOWICZ

POŁOŻENIE GMINY LATOWICZ NA TLE POŁUDNIWO-WSCHODNIEJ CZĘŚCI
WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

G M I N A   L A T O W I C Z

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WYNIKAJĄCE
Z POLITYKI PRZESTRZENNEJ SAMORZĄDU WOJEWÓDZKIEGO
NA OBSZARZE GMINY

OZNACZENIA

	lasy		droga wojewódzka
	wody		drogi powiatowe
	obszar wysokiej ochrony głównych zbiorników wód podziemnych		gazociąg wysokiego ciśnienia
	zbiornik małej retencji wodnej (Latowicz, Waliska)		ośrodek gminny rozwojowy

2. Uwarunkowania rozwoju wynikające ze stanu funkcjonowania środowiska kulturowego i archeologii */

2.1. Środowisko kulturowe

Sieć osiedleńcza na terenach, na których położona jest obecna gmina Latowicz, krystalizuje się i zagęszcza stosunkowo bardzo późno, przede wszystkim z uwagi na słabe gleby i duże zalesienia. W okresie powstawania państwowości polskiej, na terenach południowego Mazowsza prawobrzeżnego, osadnictwo rozprzestrzeniało się najpierw wzdłuż Wisły a następnie posuwało się w kierunku wschodnim. Dlatego we wczesnym średniowieczu powstają tu nieliczne osady leśne a następnie targowe, do których zaliczany jest Latowicz, znany już w XIII wieku. W tym czasie przez Latowicz przechodził szlak handlowy. Analiza dostępnych materiałów oraz kierunek wrzecionowatego układu dróg każe przypuszczać, że był to jak i później w XVI wieku tzw. szlak włodowski wiodący od Włodawy do Czerska poprzez Łuków, Seroczyn, Latowicz, Wielgolas, Siennicę, Kolbiel, Osieck. Szlak ten w XVI wieku prowadził nie do Czerska lecz do Warszawy, która zdominowała okoliczne miasta.

W 1423 roku Latowicz został ustanowiony miastem. Zasady prawne lokacji Latowicza musiały być dość precyzyjnie określone, skoro w siedem lat później na jego wzorze oparto przywilej lokacyjny tak poważnego ośrodka, jakim był Liw - jedna z siedzib książęcych. Lokacja prawna Latowicza łączyła się z regulacją układu urbanistycznego pierwotnej osady targowej. Miasto usytuowane na wydłużonym wzniesieniu uformowanym przez rozlewiska i cieki wodne rzeki Świder, pochłonęło w momencie lokacji dawne wrzecionowate targowisko. Nowo wytyczone ulice stanowiły pierzeję rynkową od strony południowo - zachodniej i północno - wschodniej. Stare wyprostowane trakty stanowiły pierzeje: północno - wschodnią i południowo - zachodnią. W ten sposób powstał rynek o imponujących rozmiarach 180 x 260 m. Dla porównania wymiary rynków miast południowego Mazowsza prawobrzeżnego, gdzie charakterystyczną cechą są ich olbrzymie powierzchnie, wynoszą: Stanisławów 130 x 160 m, Mińsk 90 x 110 m, Stoczek 140 x 120 m, Jeruzal 120 x 100 m, a dla szerszej orientacji rynek Warszawy 70 x 90 m. Rynek w Latowiczu o kształcie wydłużonego prostokąta, posiada decydujące znaczenie w rozplanowaniu miejscowości. Usytuowany na środku rynku neogotycki kościół parafialny, zaliczany do jednych z największych w regionie, stanowi zdecydowaną dominantę wysokościową całego układu urbanistycznego.

*/ opracowano na podstawie "Studium wartości kulturowych i archeologicznych gm. Latowicz"

autorzy: mgr Cezary Ostas, mgr Józef Niedźwiedz

Kościół w Latowiczu oraz w Kamionce reprezentują zabytki sakralne z terenu gminy. Wyjątkowo okazałą budowlą jest kościół w Latowiczu, wzniesiony w latach 1899 - 1911, wg projektu znakomitego architekta Józefa Piusa Dziekońskiego. Wybudowanie kościoła w stylu neogotyckim było zgodne z utartym poglądem na przelomie XIX i XX wieku, że strzeliste formy gotyckie najlepiej wyrażają istotę chrześcijaństwa. Cenną, m.in. dlatego, że rzadko już dziś spotykaną świątynią jest drewniany kościół w Kamionce, wzniesiony na pocz. XX wieku z zastosowaniem słupowo-ramowej konstrukcji ścian. Jest to budowla trójnawowa, trójprzęsłowa z przedsionkiem, nad którym wieża zwieńczona ośmiobocznym, obeliskowym hełmem.

Na terenie gminy zachowały się, choć w różnym stopniu, zespoły pałacowe, dworskie i folwarczne. Do rozległych zespołów rezydencjonalnych, należy założenie pałacowe z mocno rozbudowaną częścią folwarczną w miejscowości Dębe Małe. Murowane budynki mieszkalne i gospodarcze, przeważnie z 2 poł. XIX wieku w dobrym stanie zachowały się do dnia dzisiejszego. Wokół pałacu rozciąga się park o układzie swobodnym, gdzie istotnymi elementami kompozycyjnymi są: aleje, szpalery, stawy. Wśród starodrzewia dominują nasadzenia: jesionów wyniosłych, klonów zwyczajnych, lip drobnolistnych, kasztanowców białych. Z 2 poł. XIX w. pochodzi zespół pałacowy w Wielgolesie, z pałacem o zróżnicowanej bryle i parkiem, w którym występują ciekawe egzemplarze drzew soliterowych i rosnących w skupinach. Cechy skromnej siedziby ziemiańskiej posiada zespół dworski w Waliskach, gdzie wyraźnym akcentem przestrzennym w miejscowym krajobrazie, jest park o układzie swobodnym z elementami założenia regularnego. Z zespołu dworskiego w Oleksiance, przetrwał do naszych czasów jedynie spichlerz i park, w którym dominują: jesiony wyniosłe, kasztanowce białe, lipy drobnolistne, graby, klony jawory.

Wśród historycznych obiektów mieszkalnych, zdecydowaną większość stanowią budynki drewniane. Rzadziej spotykane są domy murowane np. dom przy ul. Rynkowej 1 w Latowiczu, domy przy ul. Św. Ducha 46 i 54 w Latowiczu, domy Nr 26, 50 i 53 w Oleksiance, dom Nr 40 w Wężyczynie, domy Nr 79 i 80 w Wielgolesie. Przeważa typ domu szerokofrontowego, dwutraktowego o dośrodkowym układzie pomieszczeń. Nielicznie spotyka się domy o symetrycznym układzie pomieszczeń, np.: domy przy ul. Św. Ducha 52, 60 i 72 w Latowiczu, dom Nr 31 w Kamionce, dom Nr 17 w Transborze. Zasadniczo na terenie gminy występuje trzy rodzaje dachów: dwuspadowe - najczęściej spotykane; naczółkowe - mniej licznie spotykane, np.: dom Nr 21 w miejscowości Dębe Małe, dom Nr 10 w Generalowie, dom przy ulicy Świętego Ducha 64 w Latowiczu, dom przy ulicy Senatorskiej 32 w Latowiczu, dom Nr 6 w miejscowości Redzyńskie, dom Nr 59 w Waliskach; czterospadowe - najrzadziej spotykane, np. dom Nr 35 w miejscowości Redzyńskie, dom Nr 37 w Strachominie, dom Nr 57 w Waliskach. W wielu domach datowanych od początku XX wieku do lat 30 - XX wieku

występują dekoracyjnie opracowane szczyty, listwy podokapowe, nadokienniki, ganki itp. Do tej grupy obiektów należą m.in.: dom Nr 12 w miejscowości Dębe Małe, dom Nr 36 w Oleksiance.

Z licznych niegdyś na tym terenie zabytków techniki, jak: młyny, wiatraki, kuźnie, do dnia disiejszego zachowało się niewiele. Zdecydowanie najcenniejszym obiektem w tej grupie jest w dość dobrym stanie wiatrak w Latowiczu. Został wybudowany w 1839 roku w Parysowie, a następnie w 1937 roku przeniesiony na obecne miejsce. Pracował mieląc śrutę do 1989 roku. Wzniesiony na rzucie prostokąta zbliżonego do kwadratu, trójkondygnacyjny, osadzony na potężnych, sosnowych podwlinach w kształcie równoramiennego krzyża. Ściany budynku konstrukcji słupowo - ramowej, oszalowane deskami w układzie pionowym. Wewnątrz zachowało się złożenie kamieni związane z kołem pałecznym środkowym oraz złożenie kamieni i zubrownik do czyszczenia zboża. Ponadto sprawne są dwa elewatory kubelkowe oraz winda ręczna na poddaszu od strony ściany mącznej.

Do zabytkowych nekropoli na terenie gminy należą cmentarze parafialne z Latowicza. Wyjątkowe miejsce wśród nich zajmuje starszy cmentarz założony w zachodniej części miejscowości ok. roku 1800. Odznacza się wysokimi walorami historycznymi, artystycznymi i przestrzennymi. Posiada nieregulamy układ alejek, różnorodny drzewostan oraz kilka interesujących nagrobków, z których należy wymienić: Ludomira Ludwika Wyleżyńskiego, szary piaskowiec, ok. 1914; Stanisława Wierzbickiego, piaskowiec, ok. 1876; Kacpra Osińskiego, piaskowiec, ok. 1883; Aleksandry Arenson, żeliwo, ok. 1889; Piotra Obłozy, czarny marmur, ok. 1923 ; rodziny Świątków, piaskowiec, ok. 1936; ks. Ryszarda Borkowskiego, granit, ok. 1941. Drugi cmentarz został założony w 1888 roku, na północno-wschodnim krańcu miejscowości. Zasadniczymi elementami kompozycyjnymi nekropoli są aleje przecinające się pod kątem prostym. Drzewostan jest nieliczny i mało zróżnicowany, z wartościowszych rosną jedynie: dwa wiązy, dwa klony, jeden jesion i dąb. Wśród nagrobków, kilkanaście wyróżnia się znacznymi wartościami historycznymi i artystycznymi, m.in.: ks. Władysława Szufładowicza i ks. Piotra Godłewskiego, granit, ok. 1936; Władysława Pesko, piaskowiec, ok. 1889; Grzegorz Szeląga, piaskowiec, k. XIX; Franciszka Ostrowskiego, czerwony granit, ok. 1893; Petronelli z Stalków Słomczyńskiej, piaskowiec, ok. 1899; Fiorana Słomczyńskiego, piaskowiec ok. 1901, sygnowany - P. Plecki, Dzika 55 w Warszawie; Tomasza Redy, piaskowiec, ok. 1900; Stanisława Redy, granit, ok. 1912; Antoniego Kobyleckiego, piaskowiec, ok. 1901; Heleny z Wardzińskich Bąkowej, ok. 1907; Franciszka i Magdaleny z Niedków Kuźniarskich, piaskowiec, ok. 1917.

Licznie na terenie gminy występują kapliczki, figury i krzyże przydrożne, datowane od XIX do lat 40 - XX wieku. Do najokazalszych obiektów w tej grupie, należy

murowana, kubaturowa kapliczka w miejscowości Wielgolas. Znacznie skromniejsze dziewiętnastowieczne kapliczki kubaturowe znajdują się w Oleksiance. Dość często spotykamy kapliczki jedno- lub wielokondygnacyjne w formie słupów bądź filarów z wnękami na przedstawienia świętych. Kapliczki te z reguły są ozdobiane różnymi detalami architektonicznymi, jak: pilastry, gzymsy, kolumny, obramienia itp. Tego typu obiekty znajdują się m.in.: na rynku w Latowiczu, Wężyczynie, Budach Wielgoleskich, Kamionce, Strachominie, Wymyślu. Rzadkością są kapliczki szafkowe, reprezentowane przez kapliczkę w miejscowości Borówek. Najliczniej występują krzyże przydrożne, wykonane z różnych materiałów. Na szczególną uwagę wśród nich zasługuje monumentalny, granitowy krzyż w Kamionce, z końca XIX wieku. Do unikatowych już dziś obiektów należą krzyże drewniane, często z dekoracyjnymi detalami, np. w takich miejscowościach jak: Budziska, Redzyńskie, Wężyczyn. Wyjątkową pozycję posiada metalowy krzyż w Budziskach, mający rangę Miejsca Pamięci Narodowej. U jego podstawy położono płytę z wyrytą inskrypcją: BOHATEROM POLEGŁYM W OBRONIE OJCZYZNY, CZEŚĆ, 1918 - 1938, GROMADA BUDZISKA.

WYKAZ OBIEKTÓW WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW,
OBIEKTÓW ZAINTERESOWANIA KONSERWATORSKIEGO
ORAZ POSTULOWANYCH DO WPISU DO REJESTRU

BORÓWEK

DOM Nr 5, drewn., I. 20 - XX w.

OBORA Nr 6, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA Nr 9:

a. dom, drewn., pocz. XX w.

b. stodoła, drewn., pocz. XX w.

BUDY WIELGOLESKIE

KAPLICZKA, mur., 2 poł. XIX w.

DOM Nr 22, drewn., I. 20 - XX w.

DOM Nr 26, drewn., I. 20 - XX w.

DOM Nr 37, drewn., pocz. XX w.

DOM Nr 46, drewn., pocz. XX w.

BUDZISKA

DOM Nr 18, drewn., pocz. XX w.

CHYŻYNY

KAPLICZKA, mur., I. 20 - XX w.

DOM Nr 9, drewn., I. 20 - XX w.

DĘBE MAŁE

ZESPÓŁ PAŁACOWY: Nr rej. zab. 262 z dn. 04.07.1979 i 24.05.1993 r.

a. pałac, mur., 2 poł. XIX w.

b. rządcówka, mur., 2 poł. XIX w.
 c. oficyna I, mur., 2 poł. XIX w.
 d. oficyna II, drewn., 2 poł. XIX w.
 e. stajnia, mur., 2 poł. XIX w.
 f. obora - stodoła, mur., 2 poł. XIX w., przebud.
 g. spichlerz, mur., 2 poł. XIX w.
 h. wozownia, mur., 2 poł. XIX w.
 i. park, 1 poł. XIX w.
 DOM Nr 2, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 3, drewn., 1929 r.
 DOM Nr 12, drewn., l. 30 - XX w.
 DOM Nr 15, drewn., l. 20 - XX w.
 DOM Nr 21, drewn., l. 30 - XX w.
 DOM Nr 25, drewn., l. 30 - XX w.
 DOM Nr 30, drewn., pocz. XX w.

GENERALÓWO

DOM Nr 10, drewn., l. 20 - XX w.

KAMIONKA

KOŚCIÓŁ MARIAWITÓW, drewn., pocz. XX w. postulowany do wpisu
 do rejestru zabytków

KAPLICZKA, mur., 1 poł. XIX w.
 DOM Nr 31, drewn., ok. 1910 r.
 DOM Nr 51, drewn., l. 20 - XX w.

LATOWICZ

KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. WALENTEGO I ŚW. TRÓJCY, mur., 1899-1911, arch. Józef
 Pius Dziekoński, Nr rej. zab. 254/1085 z dn. 12.12.1974 r.

PLEBANIA, mur., l. 20-XX w.

KAPLICZKA przy kościele par., mur., 2 poł. XIX w.

KAPLICZKA przy kościele par., mur., 2 poł. XIX w.

BRAMA z ogrodzeniem kościoła par., mur., pocz. XX w.

STRAŻNICA OSP, mur., 1932 r.

ŚWIETLICA OSP, mur., pocz. XX w.

ul. Rynkowa

DOM Nr 1, mur., 2 poł. XIX w.

DOM Nr 7, drewn., l. 20 - XX w.

DOM Nr 23, drewn., 1 ćw. XIX w.

DOM Nr 25, drewn., 2 poł. XIX w.

ul. Św. Ducha

DOM Nr 8, drewn., l. 20-XX w.

DOM Nr 12, drewn., pocz. XX w.

DOM Nr 35, mur., l. 30-XX w.

DOM Nr 46, mur., pocz. XX w.

DOM Nr 48, drewn., pocz. XX w.

DOM Nr 52, drewn., pocz. XX w.

DOM Nr 54, mur., pocz. XX w.

DOM Nr 56, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 57, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 58, drewn., l. 30 - XX w.
 DOM Nr 59, drewn. pocz. XX w.
 DOM Nr 60, drewn., l. 20 - XX w.
 DOM Nr 62, drewn., pocz., XX w.
 DOM Nr 63, mur., pocz. XX w.
 DOM Nr 64/64A, drewn., XIX/XX w.
 DOM Nr 72, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 71, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 73, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 74, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 75, drewn., l. 20- XX w.
 DOM Nr 77, drewn., l. 30-XX w.
 MŁYN, mur., l. 30-XX w.

ul. Grundowa

DOM Nr 5, drewn., l. 30 - XX w.
 DOM Nr 16, drewn., l. 30 - XX w.

ul. T. Kościuszki

DOM Nr 3, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 37, mur., l. 30 - XX w.

ul. Kuźniarskiego

DOM Nr 1, drewn., l. 20 - XX w.

ul. Senatorska

DOM Nr 1, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 4, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 7, drewn. pocz. XX w.
 DOM Nr 10, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 11, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 12, drewn., pocz., XX w.
 DOM Nr 14, drewn., l. 30-XX w.
 DOM Nr 18, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 20, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 22, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 24, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 26, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 27, drewn., 2 poł. XIX w.
 DOM Nr 28, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 31, drewn., pocz. XX w.
 DOM Nr 32, drewn., ok. 1890 r.
 DOM Nr 34, drewn., pocz. XX w.

ul. W. Witosa

WIATRAK KOŹLAK, drewn., 1839 r., przeniesiony 1937 r. postulowany do wpisu do rejestru zabytków.

OLEKSIANKA

KAPLICZKA przy drodze głównej, drewn., k. XIX w.
 KAPLICZKA we wsch. cz. wsi, mur., k. XIX w.

ZESPÓŁ DWORSKI:

- a. spichlerz, mur., 2 poł. XIX w.
- b. park dworski, poł. XIX w. Nr rej zab. 376 z dn. 16.07.1985 r.
- DOM Nr 7, drewn., l. 30 - XX w.
- DOM Nr 12, drewn., l. 20 - XX w.
- DOM Nr 20, drewn., l. 20 - XX w.
- DOM Nr 26, mur., 1927 r.
- DOM Nr 28, drewn., l. 30 - XX w.
- DOM Nr 35, drewn., ok. 1915 r.
- DOM Nr 36, drewn., ok. 1917 r.
- DOM Nr 44, drewn., l. 20 - XX w.
- DOM Nr 50, mur., 1927 r.
- DOM Nr 53, mur., 1927 r.

REDZYŃSKIE

- DOM Nr 10, drewn., 1900 r.
- DOM Nr 14, drewn., l. 20 - XX w.
- DOM Nr 35, drewn., k. XIX w. postulowany do przeniesienia do skansenu
- DOM Nr 38, mur., 1935 r.
- DOM Nr 42, drewn., l. 30 - XX w.

STAWEK

- DOM Nr 17, drewn., pocz. XX w.
- DOM Nr 18, drewn., ok. 1910 r.
- DOM Nr 20, drewn., l. 30 - XX w.
- KUŹNIA, drewn., pocz. XX w.

STRACHOMIN

- KAPLICZKA, mur., 2 poł. XIX w.
- DOM Nr 20, drewn., pocz. XX w.
- DOM Nr 21, drewn., pocz. XX w.
- DOM Nr 22, drewn., ok. 1880 r.
- DOM Nr 37, drewn., k. XIX w.

WALISKA**ZESPÓŁ DWORSKI:**

- a. dwór, mur., 2 poł. XIX w., przebud. 1949 r., postulowany do wpisu do rejestru zabytków
- b. park o układzie swobodnym, z elementami parku regularnego, 2 poł. XIX w., Nr rej. zab. 270 z dn. 24.07.1980 r.
- DOM Nr 44, drewn., l. 30 - XX w.
- DOM Nr 43, drewn., l. 30 - XX w.
- DOM Nr 57, drewn., p. XX w.
- DOM Nr 59, drewn., p. XX w.

WĘŻYCZYN

- KAPLICZKA, mur., 1 poł. XIX w.
- DOM Nr 33, mur., l. 30 - XX w.
- DOM Nr 40, mur., pocz. XX w.

DOM Nr 45, drewn., l. 20 - XX w.

WIELGOLAS

KAPLICZKA, mur., l. 30 - XX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWY:

a. pałac, mur., 2 poł. XIX w. Nr rej. zab. 35/190 z dn. 20.11.1959 r.

b. czworak, mur., 2 poł. XIX w.

c. czworak, mur., XIX/XX w. postulowany do wpisu do rejestru zabytków

d. czworak, drewn., l. 20 - XX w.

e. park pałacowy, 2 poł. XIX w. Nr rej. zab. 35/190 z dn. 20.11.1959 r.

DOM Nr 71, mur., l. 20 - XX w.

DOM Nr 80, mur., k. XIX w.

DOM Nr 79, mur., 1925 r.

WYMYŚLE

KAPLICZKA, mur., 2 poł. XIX w.

DOM Nr 40, drewn., pocz. XX w.

Wszelkie prace remontowe, modernizacyjne i rozbiórkowe przy wyżej wymienionych obiektach należy konsultować z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

2.2. Archeologia *1

Stan badań archeologicznych i archiwalia

Obszar gminy Latowicz jest rozpoznany pod względem archeologicznym dość wrywkowo. Pierwszych odkryć zabytków archeologicznych dokonano stosunkowo wcześnie, bo już w II poł. XIX wieku podczas wycieczek L.Wężyka, L.Dudrewicza i J.Przyborowskiego nad rzekę Świder. Odkryto wówczas wielokulturowe stanowisko w Redzyńskich (cmentarzysko kultury grobów kloszowych, cmentarzysko przeworskie oraz osadę neolityczną - kultury ceramiki grzebykodołkowej, pucharów lejkowatych i ceramiki sznurowej) cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich i kultury łużyckiej w Dębem Małym a także prawdopodobnie neolityczną osadę lub pracownię krzemieniarską w Oleksiance. W roku 1927 odkryto cmentarzysko kultury grobów kloszowych (stan.1) i wczesnośredniowieczne grodzisko w Strachominie (błędnie dotychczas lokalizowane w Latowiczu) oraz cmentarzysko kultury grobów kloszowych w Transborze. Na początku XX w. B.Werner odkrył pracownię krzemieniarską w Budach Wielgoleskich i drugą w Wielgolesie. W 1931r. w Strachominie badał cmentarzysko grobów kloszowych T.Kutz, ale materiały zaginęły zanim zostały opublikowane. W trzy lata później St.Roel badał cmentarzysko kultury grobów kloszowych w Waliskach.

*1 autor: mgr Józef Niedźwiedz

W latach 1946-1948 A.Kietlińska prowadziła wykopaliska na cmentarzysku grobów kloszowych w Transborze, gdzie w ciągu trzech sezonów odkopano 123 groby ciałopalne. Jeszcze przed wojną odkryto tutaj kilka naczyń glinianych i przekazano je do Muzeum im. E.Majewskiego w Warszawie. W 1962r. podczas wydobywania żwiru miejscowy rolnik odkrył w Wężyczynie dwie popielnice. Przeprowadzona pięć lat później inspekcja przez A.Walusia potwierdziła znalezisko określając jego archeologię na wczesne średniowiecze. W 1966r. S.Woyda odkrył w Łatowiczu cmentarzysko kultury grobów kloszowych (stan.2). W połowie lat 70-tych XX w. odkryto grób kultury ceramiki sznurowej w Waliskach, a informacje o nim zostały opublikowane przez J.Głosika w 1983r. Tylko na niewielkim skrawku terenu gminy w połowie lat 90-tych prowadzono badania powierzchniowe metoda AZP. Badano obszary 60-73 (okolice Walisk i Kamionki) i 61-72 (teren Borówka i Bud Wielgoleskich). W sumie odkryto 15 nowych stanowisk w tym 5 w Borówku (i dodatkowo 2 znane jest z kwerendy), 1 w Budach Wielgoleskich (1 znane z kwerendy), 5 w Waliskach (i 3 znane z kwerendy), 1 stanowisko w Kamionce oraz 3 stanowiska w Kol. Waliska. Dalszych 12 stanowisk odkryto podczas inspekcji terenowej wykonanej dla potrzeb niniejszego opracowania. W opracowaniu uwzględniono także źródła historyczne, głównie Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i Innych Krajów Słowiańskich oraz rejestr poborowy z XVIw., na podstawie których średniowieczną metrykę ustalono dla Łatowicza, Walisk i Wielgołasu. Wydaje się celowe aby w "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Łatowicz" objąć ochroną konserwatorską oprócz znanych archeologicznych stanowisk pradziejowych i wczesnośredniowiecznych także stanowiska średniowieczne oraz XVI-wieczne. Archeologia średniowieczna i nowożytna wykształciła się stosunkowo niedawno, w dodatku jej rola jest w dalszym ciągu często niedoceniana, choć prowadzona na stanowiskach nowożytnych badania przynoszą bardzo ciekawe - z punktu naukowego - rezultaty. Dla potrzeb niniejszego studium częściowym uzupełnieniem tego problemu są źródła kartograficzne z XVIII i pocz. XIX wieku, na podstawie których można zlokalizować siedliska ludzkie w II poł. XVIII wieku, a te prawdopodobnie są kontynuacją wcześniejszej zabudowy. Częściowo także uzupełniają je źródła pisane. Niemniej jednak źródła archeologiczne byłyby cennym uzupełnieniem w/w źródeł. Można je pozyskać w trakcie ewentualnych nadzorów archeologicznych, które obejmują inwestycje związane z wykopami ziemnymi.

Analiza archeologicznych i konserwatorskich wartości kulturowych odkrytych na obszarze gminy

Niezbyt korzystne warunki glebowe sprawiły, że osadnictwo pradziejowe na terenie gminy Latowicz jest średnio bogate. Dotyczy to zwłaszcza terenów bardziej oddalonych od rzeki Świder. Nad Świdrem stanowiska są bowiem stosunkowo gęste.

Analiza chronologiczno-kulturowa

Ślady osadnictwa pradziejowego na terenie gm. Latowicz, nie badanej systematycznie przez archeologów, znane są fragmentarycznie. Tylko w niewielkim zakresie prowadzone były na tym obszarze badania powierzchniowe, w trakcie których odkryto 12 stanowisk archeologicznych. Kilkanaście stanowisk znanych jest ze znalezisk przypadkowych oraz z badań wykopaliskowych. Dodatkowo odkryto 15 stanowisk podczas badań powierzchniowych wykonanych dla potrzeb tego opracowania. Naturalnym podłożem dla rozwoju osadnictwa epok kamiennych były wydmy, które słabo zalesione i lekkie w uprawie przyciągały pierwotnych osadników. Na zakładanie osad wybierano leżące nad strumieniami lub małymi rzekami takimi jak Świder i jego bezimienne, małe dopływy, a niekiedy w pobliżu większej rzeki.

Najstarsze ślady osadnictwa na tym terenie w postaci drobnych narzędzi krzemiennych zarejestrowano w Budziskach (J.Libera 1998,s.22) i pochodzą one z późnego paleolitu (starszej epoki kamienia), kiedy klimat po zlodowaceniu zaczął się stopniowo ocieplać, stwarzając dogodne warunki do osiedlania się. Kulturowo zabytki te prawdopodobnie należy zaliczyć do kultury świderskiej i są one pozostałością po istniejącym tutaj obozowisku łowców reniferów. Łowiectwo obok zbieractwa było bowiem podstawowym zajęciem ówczesnych ludzi. Polowali oni nie tylko na renifery, ale także na inne zwierzęta przy pomocy narzędzi krzemiennych i kościanych, czasem oprawionych w drewno (łuk, oszczep, harpun, nóż). Z krzemienia wykonano także różne narzędzia przydatne w gospodarstwie: skrobacze, rylice, raklety, itp. Badano głównie szalasy.

Okolo 8300 lat p.n.e. w związku z dalszym ocieplaniem się klimatu nastąpiły przeobrażenia w gospodarce ówczesnych społeczeństw. Duże zwierzęta albo wywędrowały na północ (renifery) albo wymarły (mamut), a ich miejsce zajęły zwierzęta mniejsze, lecz za to liczniejsze. Zdobywanie pożywienia stało się łatwiejsze, a tryb życia bardziej osiadły. Nadal panowała gospodarka zbieracko-łowiecka. Zakładano obozowiska w pobliżu cieków wodnych, najczęściej na wydmach piaszczystych. Wyrabiano narzędzia z tych samych surowców co poprzednio, lecz były one mniejszych rozmiarów i znacznie doskonalsze. Drobne narzędzia krzemienne z tego okresu odkryto na terenie gminy Latowicz w Borówku na stan. 2 i są one pozostałością po obozowisku mezolitycznym (8300-5500 l.p.n.e.). Na początku V stulecia p.n.e. miały miejsce nad środkowym Dunajem doniosłe w skutkach przeobrażenia. Przybyłe z

Półwyspu Bałkańskiego grupy ludności przyniosły ze sobą umiejętność hodowli zwierząt, uprawę roli, produkcji udoskonalonych narzędzi kamiennych oraz lepienia i wypalania naczyń z gliny. Już ok. poł. V tysiąclecia p.n.e. te osiągnięcia dotarły na ziemię dzisiejszej Polski za sprawą ludności kultury ceramiki wstęgowej rytej powstałej w połowie V tysiąclecia p.n.e. nad środkowym Dunajem. Jej ludność szybko rozprzestrzeniła się na znaczne obszary Europy, w tym także na tereny Polski, przynosząc ze sobą m.in. znajomość uprawy roli i hodowli zwierząt. Uprawiano wówczas pszenicę, jęczmień, owies, len, groch i soczewicę. Hodowano bydło rogate, świnie oraz owce i kozy. Ważną umiejętnością był także wyrób i wypalanie naczyń glinianych. Budowano początkowo ziemianki, a następnie duże chaty naziemne o konstrukcji słupowej, zmarłych zaś chowano w jamach w obrębie osiedli.

Wczesne kultury neolityczne przybywały na tereny Polski z południa i zajmowały ziemię urodzajne, dlatego nie spotyka się ich na Mazowszu i Podlasiu. Dopiero środkowoneolityczna kultura pucharów lejkowatych (3300-2500r. p.n.e.) o rodzimym, kujawskim rodowodzie, która zasiedlała także ziemię mniej urodzajne wkroczyła na Mazowsze. Jej ślady zanotowano także na terenie gminy Latowicz w Budziskach i Redzyńskim. Krzemienne zabytki neolityczne (choć nieokreślone kulturowo) zanotowano w Borówku, Budach Wielgoleskich, Dębach Małych i Oleksiance, ale znane są one z kwerendy a nie udało się odszukać ich w terenie. Być może także część zabytków krzemiennych należy łączyć z mezolitem. W Redzyńskim zanotowano ślady innej kultury neolitycznej - kultury ceramiki grzebykowo-dółkowej (2200-1700r. p.n.e.), której ludność zajmowała tereny leśne łącząc gospodarkę rolniczo-hodowlaną ze zbieractwem i łowiectwem. Ze schyłkowego neolitu znane są dwa pochówki szkieletowe odkryte we wsi Waliska i Wielgolesie, a zaliczono je do kultury ceramiki sznurowej (2200-1900r. p.n.e.). W grobach obok szkieletów ludzkich znaleziono także naczynia gliniane, toporki kamienne i narzędzia krzemienne. Ludność tej kultury prowadziła wędrowny tryb życia zajmując się gospodarką paserską. Zmarłych najczęściej chowano pod kopacami ziemnymi zwanymi kurhanami. Być może odkryte groby kiedyś przykryte były właśnie takimi kurhanami.

Okolo roku 1900 p.n.e. Europa Środkowa staje się miejscem doniosłych przemian związanych z pojawieniem się nowego surowca - brązu. Choć nadal przeważnie używano narzędzi z krzemienia, kamienia i kości nowy metal, który był stymulatorem szerszej wymiany handlowej, wprowadził społeczeństwa pradziejowe w nową epokę. Zastosowanie brązu zwiększyło możliwości produkcyjne i stabilizację życia plemion. Wczesny okres epoki brązu w ciągu 2-3 stuleci stanowi przejście do nowych form produkcji i organizacji społecznej. Rejon Mazowsza w tym okresie zajmują jeszcze kultury schyłkowoneolityczne, głównie kultura ceramiki wczesnobrązowej

kultury mierzanowickiej. Takich śladów na terenie gminy Latowicz, jak dotychczas, nie zarejestrowano.

Pierwsze wyroby brązowe na omawianych terenach pojawiają się dopiero w II okresie epoki brązu za sprawą kultury trzcinieckiej, która powstała w dorzeczu górnej i środkowej Wisły oraz środkowej Warty, na podłożu kultur postsznurowych przy silnych impulsach z zewnątrz. Jej ludność trudniła się zarówno hodowlą jak i rolnictwem, a przewaga jednej gałęzi gospodarki nad drugą miała charakter lokalny i była uzależniona od warunków środowiska naturalnego. Zakładano osiedla duże, z zabudową różnorodną: domy naziemne, półziemianki i ziemianki oraz jamy gospodarcze. Zmarłych chowano przeważnie niespalonych, pod kurhanami, a mianowicie w Borówku stan. 3, Wielgolesie stan. 1 i Latowiczu stan. 1. Kultura ta stanowi także okres przejściowy w obrzędku pogrzebowym. Tradycyjne dotąd pochówki szkieletowe zostają zastąpione ciałopalnymi. Pierwszą taką kulturą w której obrządek ciałopalny był powszechnie stosowany była kultura łużycka, która na terenie Mazowsza wykształciła się w XII w. p.n.e. w wyniku powolnej ewolucji kultury trzcinieckiej oraz kontaktów z innymi grupami. Gospodarka ludności tej kultury nie różniła się zasadniczo od gospodarki w poprzednim okresie. Być może większą rolę mogło odgrywać rolnictwo. Budowano głównie chaty naziemne, lecz spotykane są również półziemianki i ziemianki oraz obiekty gospodarcze w postaci jam. Ludność kultury łużyckiej swoich zmarłych paliła na stosie, a spalone szczątki wkładała najczęściej do naczynia glinianego zwanego popielnicą lub rzadziej bezpośrednio do ziemi. Użycie metalu pozwalało uprawiać ziemie, które w epoce neolitu w ograniczonym stopniu mogłyby być dostępne. Osadnicy z wydm zaczęli schodzić na tereny o glebach cięższych, piaszczysto-bielicowych omijając próchnice, czamoziemy i mady. Wraz z rozwojem rolnictwa, rzemiosła i wymiany dokonywał się proces różnicowania społecznego. Broń służyła niemal wyłącznie jako przedmiot używany w działalności o charakterze społeczno-politycznym. O ile w okresach poprzednich ceramika była świadectwem osadnictwa, o tyle od czasów kultury łużyckiej miejsce to zajmują cmentarzyska ciałopalne, groby, a w nich ceramika, broń, narzędzia, ozdoby, itp. Ślady osadnictwa kultury łużyckiej (1200-400r. p.n.e.) znane są z Budzisk, Latowicza, Transboru stan. 2 i Walisk stan. 7, a być może w Roztankach stan. 1. Teren Mazowsza i Podlasia zajmowała mazowiecko-podlaska grupa kultury łużyckiej. Część stanowisk kultury łużyckiej istniała jeszcze we wczesnej epoce żelaza.

Okolo poł. VII w.p.n.e. tereny naddunajskie wkroczyły w okres intensywnego rozwoju gospodarczego i kulturalnego. W tym też czasie dociera tam znajomość żelaza, szybko upowszechnionego przez kulturę halsztacką. Wpływy tych tradycji kulturowych sięgały na znaczne obszary Europy Środkowej choć tylko w niewielkim

stopniu dotyczyło to kultury lużyckiej istniejącej jeszcze w początkach epoki żelaza (okres halsztacki).

Okolo poł. VI w.p.n.e. kultura lużycka zostaje stopniowo wyparta przez kulturę pomorską (550-200r. p.n.e.) a na Mazowszu przez kulturę grobów kloszowych (550-200r. p.n.e.). Budownictwo i gospodarka nie różniły się zasadniczo w stosunku do poprzedniej kultury, nadal budowano chaty naziemne o konstrukcji słupowej oraz ziemianki. Obiektom mieszkalnym towarzyszą również jamy gospodarcze. Ludność kultury grobów kloszowych swoich zmarłych paliła na stosie, a ich szczątki wkładano do popielnicy, którą przykrywano większym naczyniem odwróconym do góry dnem, tzw. kloszem. Do grobu wkładano inne naczynia (przystawki) a czasem i wyroby metalowe lub paciorki szklane. Zapewne w tym okresie nastąpił rozwój osadnictwa, gdyż notuje się gwałtowny wzrost liczby cmentarzysk widocznych w kulturze grobów kloszowych (550-200r. p.n.e.). Ich ślady, na omawianym terenie, zanotowano w Latowiczu stan. 1,2,3,5 i 8, Redzyńskim stan.2, Strachominie stan.1 i 2, Transborze stan.1, Waliskach stan.8 i Wielgolesie stan.2, a prawdopodobnie także w Waliskach stan.3, Wymyśle stan.1 i Latowiczu stan.9. Z tego samego okresu pochodzą ślady kultury pomorskiej (550-200r. p.n.e.) z Latowicza stan.1, gdzie odkryto grób skrzynkowy (komora grobowa wyłożona była dookoła obudową kamienną) oraz osada z Kol. Waliska stan.3. Południowo-wschodnia część Mazowsza, która obejmuje omawiane tereny, stanowiła centrum osadnicze kultury grobów kloszowych, dlatego jej osadnictwo jest tutaj tak bogato reprezentowane.

Prężność osadnicza nieco spadła w młodszym okresie przedrzymskim, kiedy tereny Mazowsza zajęła kultura przeworska powstała na początku IIw. p.n.e. na bazie kultury pomorskiej w wyniku oddziaływań lateńskich. Za jej kolebkę uważa się Śląsk, wschodnią Wielkopolskę i Kujawy skąd ekspandowała wkrótce na prawie cały obszar Polski (w wyjątkiem północnych jej obszarów). Ludność tej kultury budowała niewielkie półziemianki oraz nieco większe naziemne lub lekko wkopane w ziemię budynki o konstrukcji słupowej. Wewnątrz chaty znajdowało się otwarte palenisko lub nieco rzadziej piec z kamieni lub wypalanej gliny. Zmarłych palono na stosie i chowano do grobów jamowych wraz z wyposażeniem i resztkami stosu. W późnej fazie pojawiają się również pochówki popielnicowe. Do grobu wkładano duże ilości naczyń. Często spotyka się łamane intencjonalnie narzędzia lub broń.

Wraz z upowszechnieniem żelaza, pogłębił się proces demokracji wojskowej wykształciła się grupa starszyny, która skupiła władze i nadwyżki produkcyjne. Stała się ona oparciem dla penetracji rynku wymiennego prowincji rzymskich. U podstaw stosunków wymiennych z cesarstwem legła rodzima kultura przeworska. Jej ślady w postaci ciepłego cmentarzyska odkryto w Redzyńskim stan.2. Odkryto tam gliniane popielnice ze spalonymi kośćmi wewnątrz, brązowe i żelazne ozdoby, paciorki

szklane oraz przepalone żelazne elementy uzbrojenia tradycyjnie wkładane do grobów. Prawdopodobnie z tą kulturą można łączyć ślady osady w Waliskach stan.3.

Zapewne około poł. II wieku n.e. tereny Mazowsza zostały zasiedlone przez ludność kultury wielbarskiej powstałej w 2 poł. I w. n.e. na Pomorzu wschodnim, skąd przywędrowała na Mazowsze. Jej starsza faza zwana lubowidzką, występuje na północno-zachodnich terenach Polski, faza młodsza zwana cecelską obecna jest także na Mazowszu. Podstawą gospodarki tej kultury było rolnictwo i hodowla. Zmarłych chowano zarówno spalonych na stosie jak i niespalanych. Jedną z cech charakterystycznych dla tej kultury jest prawie zupełny brak przedmiotów żelaznych oraz broni wśród wyposażenia grobowego. Do grobu wkładano naczynia gliniane, ozdoby brązowe i srebrne w postaci różnorodnych zapinek i bransolet, pucharki szklane, kościane grzebienie oraz paciorki szklane i bursztynowe. Z okresem wpływów rzymskich (prawdopodobnie z kulturą wielbarską - III-IVw. n.e.) można łączyć stanowiska w Dębach Małych, gdzie na cmentarzysku odkryto obok naczyń glinianych także ozdoby brązowe i żelazne oraz paciorki szklane, w Waliskach stan. 2 i Waliskach Kol. stan. 2.

W V w. n.e. nastąpiły na dużych obszarach przemieszczenia etniczne w historii zwane okresem wędrówek ludów, które zakłóciły dotychczasowy dorobek osadniczy tworząc na niektórych obszarach lukę osadniczą na przeciąg nawet dwu stuleci.

Począwszy do wieku VI omawiane tereny zajmują Słowianie, ale we wczesnych fazach osadnictwo słowiańskie było bardzo rzadkie i miało charakter jedno lub co najwyżej dwu lub trój dworczy. Dopiero od wieku VIII notuje się wyraźny rozwój osadnictwa, co widoczne jest także w materiale archeologicznym. Stopniowy przyrost ludności prowadzi do powstania wspólnot plemiennych, które zaczęły budować grody obronne. Gdzieś około XI-XII wieku zbudowano kołiste grodzisko w Strachominie stan.3. (dotychczas błędnie je lokalizowano na terenie wsi Latowicz i taką też lokalizację podaje S.Nosek, jednak przeprowadzone dla potrzeb niniejszego Studium badania powierzchniowe umożliwiły właściwą lokalizację tego grodziska). Grodzisko usytuowane jest na niewielkim nieregularnym wzgórzu w niewielkiej odległości od rzeki Świder. Gródek zajmuje obszar ok. 10 arów. Obecnie widoczna jest częściowo fosa. Od strony Latowicza położona jest osada przygodowa w kształcie półksiężyca, która przylega bezpośrednio do grodziska. Prawdopodobnie z tego okresu pochodzi także cmentarzysko ciałopalne odkryte w Wężyczynie. Do przyjęcia chrześcijaństwa ludność słowiańska swoich zmarłych paliła na stosie, a spalone szczątki składano do naczynia glinianego - popielnicy. Ślady osadnictwa wczesnośredniowiecznego w postaci drobnych fragmentów ceramiki zarejestrowano także w Borówku stan.1, Waliskach stan.3 i 4 oraz Kol. Waliska stan.3. Wydaje się, że do XI-XIII w. omawiane tereny były słabo zaludnione. Pewien wpływ na to miał prawdopodobnie ich pograniczny charakter.

Na Mazowsze skierowane były wyprawy łupieskie najpierw Ruskie później Litewskie. Jedną z większych osad z tego okresu, była osada w Latowiczu, która wymieniana jest w źródłach historycznych pierwszy raz w roku 1300 i wówczas należała do Ziemi Czerskiej wchodzącej w skład Księstwa Mazowieckiego.

Wzrost liczby ludności i rozwój osadnictwa na Mazowszu notuje się od końca XIII w. Ślady osadnictwa średniowiecznego (XIV-XVw.) na terenie gminy Latowicz odkryto podczas badań powierzchniowych w Borówku na stan.6, Latowiczu stan. 7, Waliskach na stan.4 i 8 oraz w Wielgolesie na stan. 3. Są one niewątpliwie śladami osad będących załążkami współczesnych wsi. Kontynuacją tego osadnictwa są odkryte na nich materiały nowożytnie, a te z kolei potwierdzają dodatkowe źródła pisane i kartograficzne.

3. Uwarunkowania dotyczące środowiska przyrodniczego

3.1. Położenie fizycznogeograficzne

Pod względem fizycznogeograficznym (wg J. Kodrackiego) gmina Latowicz leży na granicy trzech mezoregionów: Równiny Garwolińskiej i Obniżenia Węgrowskiego. Należą one do dwóch różnych makroregionów:

- * Równina Wołomińska i Równina Garwolińska do Niziny Środkowomazowieckiej,
- * Wysoczyzna Kąsuszyńska do Niziny południowopodlaskiej.

3.2. Ukształtowanie powierzchni; geomorfologia

Rzeźba obszaru gminy Latowicz została wykształcona przez lądolód stadiału Warty. Pod względem morfologicznym część północna i północno-zachodnia oraz południowa gminy położona jest na zdenudowanej wysoczyźnie morenowej, zaś część środkowa i wschodnia, to płaski obszar szerokiej tu doliny Świdra, z podmokłym i zatorfionym dnem.

Obszar wysoczyzny morenowej wznosi się na wysokość 130-170 m npm. Powierzchnia jest tu lekko falista, o przeważających spadkach 2-5 %, nachylona generalnie w kierunku południowym. W krajobrazie wyróżniają się wzgórza wydmowe w zachodniej części gminy. Wysokość względna wydm sięga 10 m. Większe wzgórza wydmowe występują w okolicach wsi Budy Wielgoleskie.

Powierzchnię gminy rozcina współczesna dolina rzeki Świder. Dno doliny znajduje się na wysokości 130 - 140 m npm. Jej względna głębokość sięga 20 m.

Najniższy punkt w gminie znajduje się w dolinie Świdra na granicy z gminą Siennica (ok. 129 m npm.).

Najwyższy punkt znajduje się na granicy z gminą Borowe (na południe od wsi Oleksianka) - ok. 172 m npm.

3.3. Budowa geologiczna - kopaliny

W obrębie gminy Latowicz utwory trzeciorzędowe zalegają średnio na głębokości 100 m ppt. Na nich zalegają utwory czwartorzędowe. Są to: dwa poziomy glin zlodowacenia południowopolskiego oraz dwa poziomy glin zlodowacenia środkowopolskiego. Poszczególne poziomy oddzielone są ilami, mułkami i piaskami

zastoiskowymi najmłodszymi utworami są gliny zwałowe, piaski i żwiry lodowcowe oraz wodnolodowcowe. Łączna moąższność utworów czwartorzędowych na terenie gminy waha się od 70 m w dolinie Świdra do ok. 150 m w obrębie najwyższych wzniesień wysoczyzny.

W warstwie przypowierzchniowej gruntów dominują utwory gliniaste i piaszczysto - gliniaste.

Lokalnie występują:

- organogeniczne utwory (torfy) w dnach dolin i obniżeń, głównie w dolinie Świdra,
- piaski eoliczne na wydmach.

Generalnie budowa geologiczna gminy nie wyróżnia się specjalnymi, szczególnymi cechami - poza rozległym obszarem doliny Świdra. Warunki dla posadowienia standardowych budowli są dobre. Ograniczenia wynikają głównie z niekorzystnych warunków wodnych.

Na terenie gminy nie występują udokumentowane złoża kopalin. Lokalne znaczenie, jako surowiec budowlany, mogą mieć gliny oraz żwiry. Te ostatnie są przedmiotem lokalnej, eksploatacji. Na terenie gminy znajduje się ok. 6 takich wyrobisk.

3.4. Hydrogeologia

Na terenie gminy wyróżnia się dwie strefy występowania wód gruntowych pierwszego poziomu:

- Strefa I, obejmująca obszar dolin, obniżeń oraz fragmenty równiny położone w bezpośrednim sąsiedztwie dolin, gdzie zwierciadło wód gruntowych występuje płycej, niż 1,0 m ppt i tworzy ciągły, swobodny poziom uzależniony od stanu wody w rzekach.
- Strefa II, obejmuje obszar wysoczyzny. Zwierciadło wód układa się tu na zróżnicowanych głębokościach i nie tworzy ciągłego poziomu. często występują tu wody przypowierzchniowe - wierzchówki, utrzymujące się w płytkich piaskach na glinie zwałowej.

Główny poziom wodonośny występuje w utworach czwartorzędowych na głębokości 20 - 50 m ppt. Przeciętna ich wydajność jest zróżnicowana: od bardzo wysokiej w rejonie Latowicza (ponad 100 m³/godz.) do ok. 20-40 m³/ godz. w części wschodniej.

3.5. Wody powierzchniowe

Obszar gminy Latowicz leży w dorzeczu Wisły, w całości w zlewni Świdra. Rzeka Świder jest prawostronnym dopływem Wisły o długości 89,1 km. W dolnym biegu objęta jest ochroną jako rezerwat przyrody. Na terenie gminy, w obrębie rozległej doliny jest uregulowana i stanowi element systemu melioracyjnego. Towarzyszą jej liczne rowy i kanały, tworzące gęstą sieć w obrębie dna doliny.

5.6. Gleby

Pod względem klas bonitacyjnych gleb struktura gminy jest następująca:

- obszary z przewagą gleb IIIa, IIIb i IVa - przeważają w centralnej części omawianego terenu i występują głównie w rejonie Wielgolas - Latowicz - Waliska.
- gleby słabszych klas bonitacyjnych występują w mniejszych kompleksach na pozostałym obszarze gminy.
- w centralnej części gminy występują zwartymi obszarami użytki zielone, stanowiące blisko 24 % powierzchni całej gminy.

3.7. Użytkowanie gruntów i roślinności

Tabela 1. Struktura użytkowania gruntów

	Rodzaj użytkowania				
	użytki rolne	lasy i zadrzewienia	wody	zabudowa	nieużytki
% powierzchni gminy	83,6	11,1	2,3	1,5	1,5

Ekosystemy leśne

Lesistość gminy jest bardzo niska i wynosi 11 % przy średniej krajowej 27% (według starszych danych ok. 9.5 %).

Lasy na terenie gminy występują nierównomiernie w niewielkich kompleksach na obrzeżach gminy.

Większe zespoły leśne występują:

- na zachodzie gminy (Wielgolas, Budy Wielgoleskie),
- na południowym wschodzie (pomiędzy Latowiczem i Oleksianką),

- na północy w rejonie Kamionki.

W kompleksach lasów państwowych dominują siedliska borowe z przewagą boru świeżego, o drzewostanie, w którego skład wchodzi głównie sosna, a tylko sporadycznie brzoza i dąb.

W dolinach rzecznych, zagłębieniach i obniżeniach terenowych występują siedliska łągu i olsu. Pod względem gatunkowym dominuje tu olcha. Występuje także topola i wierzba.

Ekosystemy nieleśne związane są przede wszystkim z terenami rolnymi. Użytki zielone stanowią ponad 25 % użytków rolnych, co powoduje, że łąki i pastwiska zajmują ponad 22 % powierzchni gminy. Występują one głównie w zwartym kompleksie w centralnej części gminy.

3.7. Warunki klimatyczne

Gmina Latowicz położona jest na pograniczu dwóch dzielnic klimatycznych: środkowej i podlaskiej. Warunki klimatyczne gminy charakteryzują dane ze stacji w Żelechowie i punktu pomiarowego w miejscowości Jedlanka.

Charakterystyczne wskaźniki klimatyczne przedstawiają się następująco:

średnia temperatura stycznia	-	-5,4 ° C
średnia temperatura lipca	-	17,7 ° C
średnia roczna temperatura	-	7,1 ° C
długość zimy	-	85 dni
długość lata	-	98 dni
średni roczny opad	-	583
średnia roczna prędkość wiatru	-	30 m/s

Lokalne odkształcenia warunków klimatycznych występują w dolinie Świdra oraz w większych obniżeniach terenowych. Panuje tam tendencja do zwiększonej wilgotności powietrza, zwiększonej częstości mgieł.

3.8. Przyrodnicze obszary i obiekty chronione

Obecnie na terenie gminy występują obszary chronione na podstawie Ustawy o ochronie przyrody.

Pomniki przyrody

Zarejestrowane są następujące pozycje drzew pomnikowych:

Pomniki przyrody

Lp.	nr rej.	gatunek	lokalizacja
1	0182/1	wiąz szypułkowy	Oleksianka
2	0182/2	jesion wyniosły	Oleksianka
3	0182/3	jesion wyniosły	Oleksianka
4	183	sosna wejmutka	Dębe Małe
5	0184/1	wiąz szypułkowy	Wielgolas
6	0194/2	wiąz szypułkowy	Wielgolas
7	0184/3	wiąz szypułkowy	Wielgolas
8	0184/5	grupa: wiąz szypułkowy, sosna pospolita, sosna wejmutka, buk zwyczajny	Wielgolas
9	0184/6	wiąz szypułkowy	Wielgolas
10	0243	grupa: jodła pospolita	Dębe Małe
11	0469	dąb szypułkowy	Waliska

Parki podworskie

Na terenie gminy znajdują się 4 parki podworskie:

Miejscowość	Pow. (ha)	okres powstania	Nr rejestru	Charakterystyka
Dębe Małe	7,0	I połowa Xw.	Z-A-262/79	Drzewostan wielogatunkowy; pałac murowany z drugiej połowy XIX w. oraz inne zabudowania
Oleksianka	0,94	pocz. XIX wieku	Z-A-376/85	drzewostan wielogatunkowy; stan średni, pomniki przyrody, pozostałości ruin dworu
Waliska	2,2	2 połowa XIX w.	Z-A/270-80	Park krajobrazowy z elementami parku regularnego; pomniki przyrody (dąb), dwór murowany z II połowy XIXw.
Wielgolas	7,2	2 połowa XIX wieku	Z-A-35/190 z 1959r.	Park w dobrym stanie, liczne pomniki przyrody, pałac murowany z II połowy XIX w, stawy

3.9. Lokalne zagrożenia środowiskowe

Zanieczyszczenie powietrza

Na obszarze gminy Latowicz nie prowadzi się regularnych badań stanu czystości powietrza. Z analizy przeprowadzonej w ramach raportu WIOŚ można wnosić, że na terenie gminy ogólny stan czystości powietrza jest zadowalający. Lokalne przekroczenia dopuszczalnych norm mogą występować jedynie w sąsiedztwie ponadlokalnych dróg oraz nielicznych zakładów produkcyjnych. Najbliższe znaczące emitory zanieczyszczeń znajdują się w Łukowie i Garwolinie

Zanieczyszczenie wód

Zanieczyszczenie wód powierzchniowych

Płynący przez gminę Latowicz Świder objęty jest kontrolą stanu czystości. Punkt pomiarowo-kontrolny znajduje się m.in. w Latowiczu.

Wody Świdra w tym punkcie nie odpowiadały w latach 1995-96 normom. O kwalifikacji NON decydował głównie azot azotynowy. Inne zanieczyszczenia kwalifikują wody do II lub III klasy czystości.

W stosunku do badań przeprowadzonych w 1994 r. zaobserwowano nieznaczną poprawę jakości wód w zakresie BZT5 i fosforu ogólnego oraz pogorszenie w zakresie azotynów i fosforanów.

Stale utrzymuje się wysoki procent prób z przekroczeniami w zakresie miana Coli.

Zanieczyszczenie wód podziemnych

O stanie ogólnym stanie czystości wód podziemnych mogą pośrednio świadczyć wyniki z punktów obserwacyjnych Jażwiny i Wodynie.

W Jażwinach badaniami objęte są wody gruntowe, z warstwy o głębokości stropu 4,8 m p.p.t. Jakość wód jest zmienna: częściej kwalifikowane są jako niskiej jakości, rzadziej jako średniej jakości.

W Wodyniach badaniami objęte są wody czwartorzędowe, z warstwy wodonośnej o głębokości stropu 18,3 m p.p.t. Jakość wód jest ustabilizowana na poziomie niskiej jakości i kwalifikowane są jako średniej jakości, rzadziej jako niskiej jakości.

Zagrożenie odpadami

Na terenie gminy Latowicz funkcjonuje wysypisko odpadów komunalnych w Roztankach. Uruchomione w 1992r. jest wysypiskiem o uregulowanym statusie formalno-prawnym, wyposażone w ekranizację podłoża, drenaż pod złożem oraz studzienkę na odcieki.

Hałas

Lokalnymi źródłami hałasu na terenie gminy są jedynie drogi ponadlokalne.

Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Jedynym potencjalnym rodzajem nadzwyczajnych zagrożeń środowiska, jakie mogą wystąpić na terenie gminy, są katastrofy drogowe przy przewozie materiałów niebezpiecznych.

4. Uwarunkowania dotyczące funkcjonowania rolnictwa

4.1. Użytkowanie gruntów

Powierzchnia użytków rolnych (dane z 1997 r.) wynosi w gminie 9542 ha, co stanowi 83,6 % ogólnej powierzchni (11415 ha). Struktura użytków rolnych przedstawia się następująco:

	ha	%
Użytki rolne razem	9542	100,0
- grunty orne	6043	63,3
- sady	27	0,3
- łąki	2527	26,5
- pastwiska	945	9,9

W strukturze tej dominują grunty orne. Bardzo niski odsetek użytków rolnych stanowią sady (zaledwie 0,3 %). Średnio w powiecie mińskim stanowią one 0,9 %, a w województwie mazowieckim 2,1 %. Wysoki jest w gminie odsetek trwałych użytków zielonych. Łąki stanowią 26,5 a pastwiska 9,9 % użytków rolnych (łącznie - 36,4 %). Porównywalny wskaźnik udziału trwałych użytków zielonych dla powiatu mińskiego wynosił 18,2 %.

W Powszechnym Spisie Rolniczym z 1996 roku odnotowano w gminie 284 ha ugorów i odlogów (4,9 % gruntów orných), co jest powierzchnią stosunkowo dużą zważywszy na niezłą jakość gleb. Najwyższym udziałem gruntów nie obsianych w odniesieniu do powierzchni gruntów orných w indywidualnych gospodarstwach rolnych (według wstępnych wyników spisu) charakteryzowały się wsie: Gołętałki (14,9 %), Budy Wielgoleskie (9,6 %) i Latowicz (4,6 %) (patrz załączona tabela).

Powierzchnia lasów wynosi 1273 ha, co stanowi 11,2 % ogólnej powierzchni. Wskaźnik lesistości w gminie jest więc bardzo niski. Jest on znacznie niższy od analogicznego wskaźnika dla powiatu mińskiego, który wynosi 22,2 % i dla województwa mazowieckiego (22,0 %) oraz od krajowego (28,4 %).

Wskaźnik udziału trwałych użytków zielonych jest najwyższy we wsiach: Strachomin i Dąbrówka, gdzie przekracza 45 %, a następnie w: Latowiczu, Wielgolesie, Chyżynach i Wężyczynie, gdzie mieści się w przedziale 35,8 do 40,1 % (patrz tabela i mapa).

4.2. Jakość gruntów

Ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej według IUNG w Puławach wynosi dla gminy 62,2 pkt. Porównywalny wskaźnik w byłym województwie siedleckim wynosił 59,7 pkt. Struktura gruntów ornych w gminie według kompleksów przydatności rolniczej na tle odpowiednich danych ogólnowojevońdzkich przedstawia się następująco (według IUNG):

Tab. 1. Kompleksy przydatności rolniczej gruntów ornych

Kompleksy	gmina ha	%	woj. %
razem	7040	100,0	100,0
w tym: pszenney dobry	666	9,5	7,1
żytni bardzo dobry	1907	27,1	23,3
żytni dobry	1289	18,3	18,2
żytni słaby	1988	28,2	27,0
żytni bardzo słaby	7966	11,3	14,9
zbożowo pastewny mocny	190	2,7	3,4
zbożowo pastewny słaby	169	2,4	5,6

Źródło: warunki przyrodnicze produkcji rolnej - woj. siedleckie IUNG Puławy, 1982.

Z powyższego zestawienia wynika, że w gminie Latowicz występują z jednej strony grunty orne dobrej i średniej jakości kompleksów żytniego bardzo dobrego i dobrego oraz pszenney dobrego, z drugiej zaś słabe - kompleksów żytniego słabego i bardzo słabego.

Przydatność rolnicza trwałych użytków zielonych jest w gminie również średnia. Udział kompleksu średniego wynosi 79,4 %, a słabego 20,5 %.

Jakość gruntów według klas bonitacyjnych przedstawia się następująco:

Tabela 2. Jakość gruntów według klas bonitacyjnych

Klasy bonitacyjne	grunty orna	grunty orne	użytki zielone	użytki zielone
	ha	%	ha	%
II	15	0,2	-	-
IIIa i IIIb	1354	19,2	108	4,1
IVa i IVb	3032	43,0	1029	38,8
V	1817	25,7	1313	49,4
VI	767	10,9	196	7,4
VIRz	61	0,9	4	0,2

Źródło: j.w.

Na gruntach ornych przeważają gleby średniej jakości. Klasy IIIa, IIIb, IVa, IVb stanowią łącznie 62,2 %. Klasy V i VI stanowią 36,6 % ich ogólnej powierzchni. Na użytkach zielonych dominują klasy IV i V zajmując łącznie 88,2 % ogólnej powierzchni. Kompleksy lepszych gleb są przemieszane z gorszymi (patrz mapa glebowo-rolnicza).

4.3. Struktura obszarowa gospodarstw indywidualnych

Gmina posiada korzystną strukturę obszarową indywidualnych gospodarstw rolnych. Na 1 gospodarstwo przypada (dane PSR 1996 r.) 9,3 ha powierzchni ogólnej, w tym 8,4 ha użytków rolnych (średnio na wsi w byłym województwie siedleckim odpowiednio - 7,7 i 6,4 ha). Szczegółową strukturę obszarową gospodarstw indywidualnych przedstawia tablica 3.

Tablica 3. Liczba i powierzchnia gospodarstw i działek rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

Grupy obszarowe (ha uż. roln.)	Liczba gospodarstw		Powierzchnia ogólna	
	szt.	%	ha	%
Razem	1227	100,0	9729	100,0
do 1	193	15,7	90	0,9
1-2	90	7,3	164	1,7
2-3	66	5,4	189	1,9
3-5	145	11,8	679	7,0

5-7	159	13,0	1070	11,0
7-10	236	19,2	2200	22,6
10-15	235	19,2	3127	32,1
15-20	71	5,8	1302	13,4
20-50	31	2,5	842	8,7
50-100	1	0,1	66	0,7

źródło: PSR 1996. US Siedlce, 1997. Wyliczenia wskaźników własne

W gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 10 ha, których (nie licząc działek do 1 ha) było 32,7 %, koncentrowało się 55,4% użytków rolnych należących do gospodarstw indywidualnych (średnio w byłym województwie siedleckim - 37,2 %), zaś w gospodarstwach 1 do 5 ha 13,5 % (w województwie - również 13,5 %). Występuje więc duża koncentracja ziemi w największych gospodarstwach.

Gmina Latowicz posiada nieco lepszą od średniej w byłym województwie siedleckim sytuację pod względem szachownicy gruntów. Przeciętne gospodarstwo składało się tu z 4,4 działek o średniej powierzchni 2,1 ha, średnio na wsi w województwie odpowiednio 4,4 i 1,8. Nieco większa była natomiast średnia odległość od siedliska do najdalszej działki, która w gminie Latowicz wynosiła 3,1 km, a średnio w byłym województwie siedleckim 2,6 km.

Według danych NSP 1988 w gminie było 1140 gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego i 57 z użytkownikiem działki rolnej (wówczas o powierzchni do 0,5 ha). Przeważający był typ gospodarstw mieszanych - głównie rolniczych. Ich liczba wynosiła 534, tj. 43,9 %. Gospodarstw wyłącznie rolniczych było 411 (36,1 %), gospodarstw mieszanych - głównie nierolniczych 177 (15,5 %), a gospodarstw nierolniczych 18 (1,6 %).

Struktura gospodarstw według powierzchni ogólnej przedstawia się następująco:

Tabela 4. Indywidualne gospodarstwa rolne według powierzchni ogólnej

Pow.ogólna w ha	Ogółem		Rolnicze		Mieszane - gł.roln.	
	gospod.	%	gospod.	%	gospod.	%
Razem	1140	100,0	411	100,0	534	100,0
0,50-1	34	3,0	2	0,5	3	0,6
1-2	70	6,1	9	2,2	15	2,8
2-5	199	17,5	47	11,4	72	13,5
5-7	173	15,2	61	14,8	90	16,9
7-10	299	26,2	117	28,5	170	31,8
10-15	273	23,9	126	30,7	142	26,6
15 i więcej	92	8,1	49	11,9	42	7,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie: NSP 1988, Ludność i warunki mieszkaniowe.

zeszyt dla gm. Latowicz. GUS W-wa 1990. Tabl. 6.

Struktura obszarowa gospodarstw rolniczych i mieszanych - głównie rolniczych była zbliżona. Gospodarstwa rolnicze charakteryzowały się nieco większym udziałem grupy 10-15 ha i powyżej 15 ha co oznacza, że były one przeciętnie biorąc większe obszarowo niż mieszane - głównie rolnicze.

Mimo niepełnej porównywalności danych o strukturze obszarowej gospodarstw pomiędzy NSP 1988 i PSR 1996, można stwierdzić, że w analizowanym okresie w gminie ogólna liczba gospodarstw i działek rolnych zwiększyła się z 1197 do 1227, a więc o 30 to jest nieznacznie, przy czym zwiększyła się wyłącznie liczba działek do 1 ha. Odejmując działki rolne (w 1988 r. do 1 ha powierzchni ogólnej, a w 1996 roku do 1 ha użytków rolnych) otrzymujemy liczbę indywidualnych gospodarstw rolnych, która w 1988 r. (szacunkowo) wynosi 1106, zaś w 1996 r. - 1034. Jeśli przedstawione dane statystyczne są odzwierciedleniem rzeczywistych przemian, to można mówić o pozytywnym procesie zmniejszania się liczby gospodarstw, a więc koncentracji ziemi.

4.4. Produkcja roślinna

W produkcji roślinnej dominuje uprawa zbóż i ziemniaków. Ze względu na nienajlepszą jakość gleb bardzo mało uprawia się roślin przemysłowych. W grupie roślin zbożowych niewiele uprawia się również zbóż intensywnych (pszenica, jęczmień, pszenżyto).

Według danych NSP 1996 r. zboża intensywne uprawiane były na powierzchni 776 ha, tj. 14,1 % zasiewów. W poszczególnych wsiach udział zbóż intensywnych wynosił od 2,1 % w miejscowości Goletaki do 22,5 % w Latowiczu (patrz tabela 2 i mapa). Powierzchnia pod ziemniakami wynosiła 891 ha, co stanowiło 16,2 % ogólnej powierzchni zasiewów. W poszczególnych wsiach ziemniaki stnowiły w ogólnej powierzchni zasiewów od 13,4 % (Latowicz) do 19,6 % (Strachomin) (tabl. 2 i mapa). Rośliny przemysłowe w gminie Latowicz uprawiane są tylko w niektórych wsiach i w znikomych ilościach.

Tabl. 5. Powierzchnia i struktura zasiewów w 1996 r. (wg PSR)

Pow. zasiewów razem	Zboża	Kukurydza	Strączkowe jadalne	Ziemniaki	Przemysłowe	Pastewne	Pozostałe
5550 ha	4264	95	5	910	4	199	73
100 %	76,8	1,7	0,1	16,4	0,1	3,6	1,3

Tabl. 6. Powierzchnia i struktura zasiewów zbóż w 1996 r. (wg PSR)

Zboża ogółem	Żyto	Pszenica	Jęczmień	Owies	Pszenżyto	Mieszanki zbożowe
4245 ha	1914	394	87	575	289	9860
100 %	45,1	9,3	2,0	13,5	6,8	23,2

W 1998 roku średnie plony zbóż w gminie wynosiły 28,2 q/ha, a ziemniaków 190 q/ha i były wyższe niż w byłym województwie siedleckim, które odpowiednio wynosiły 25,7 q/ha i 189 q/ha.

4.5. Produkcja zwierzęca

W produkcji zwierzęcej zdecydowanie przeważa chów bydła, co jest zgodne z predyspozycjami gminy (wysoki udział trwałych użytków zielonych). Z uwagi na bardzo niską od wielu lat opłacalność - w minimalnych ilościach hodowane są owce.

Stan pogłowia zwierząt gospodarskich wg PSR w 1996 r. przedstawiał się następująco:

- bydło ogółem	- 6019 szt.
w tym krowy	- 3408 szt.
- trzoda chlewna	- 6888 szt.
w tym maciory	- 697 szt.
- owce	- 88 szt.
- konie	- 588 szt.

Tabl. 7. Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha UR w sztukach

Wyszczególnienie	Bydło ogółem	Krowy	Trzoda chlewna	Owce	Konie
gmina latowicz	68,0	39,0	78,0	1,0	6,8
byłe woj. siedleckie	46,5	26,3	89,0	1,2	5,6

Z danych tych wynika, że obsada bydła jest w gminie Latowicz znacznie wyższa, a trzody chlewnej niższa niż średnia w byłym województwie siedleckim. Średnio na 1 indywidualne gospodarstwo rolne przypadało 5,7 szt. bydła i 6,6 szt. trzody chlewnej (w byłym województwie siedleckim odpowiednio: 3,2 szt. i 6,1 szt.).

Obsada bydła jest słabo skorelowana z udziałem trwałych użytków zielonych w strukturze użytków rolnych.

Według PSR 1996 - spośród 1030 gospodarstw indywidualnych prowadzących działalność rolniczą - 36,0 % gospodarstw uzyskuje 2/3 swoich łącznych dochodów z działalności rolniczej (średnio w gminach w byłym województwie siedleckim 33,5 %). Poziom produkcji towarowej był w gminie Latowicz niższy niż średnio w gminach w przeliczeniu na 1 pełnozatrudnionego i 1 ha użytków rolnych, a wyższy w przeliczeniu na 1 gospodarstwo, zaś nakłady inwestycyjne wyższe w przeliczeniu na 1

gospodarstwo, a niższe na 1 ha użytków rolnych. Nakłady inwestycyjne na 1 ha UR wynosiły 592 zł, a na 1 gospodarstwo rolne 5812 zł (analogicznie w byłym województwie siedleckim 726 zł. i 5487 zł.).

4.6. Wyposażenie gospodarstw w ciągniki, maszyny rolnicze

Liczba ciągników rolniczych w indywidualnych gospodarstwach rolnych wynosiła w gminie, wg spisu z 1996 r. 757, co daje wskaźnik 8,7 ciągników na 100 ha użytków rolnych. Występują niezbyt duże różnice pomiędzy poszczególnymi wsiami (od 7,1 w Generałowie do 10,5 w Oleksiance). Liczbę ciągników i liczbę osób pracujących wyłącznie i głównie w gospodarstwie rolnym w 1996 roku ilustrują załączone tabela 4 i mapy.

Samochodów osobowych posiadało 425, tj. 41,1 % gospodarstw, ciężarowo-osobowy i ciężarowy do 2 ton - 90, tj. 8,7 %, a ciężarowy powyżej 2 ton - 19, tj. 1,8 %.

Liczba indywidualnych gospodarstw rolnych posiadających wybrane maszyny i urządzenia rolnicze przedstawiała się (według PSR 1996) następująco:

- 34 kombajny zbożowe
- 49 ziemniaczanych,
- 208 rozsiewaczy nawozów,
- 458 rozrzutniki obornika
- 113 ładowaczy chwytakowych,
- 441 kosiarek ciągnikowych,
- 357 sadzarek do ziemniaków
- 371 kopaczek do ziemniaków,
- 252 przyczep zbierające
- 211 dojarek bańkowych
- 237 schładzarek do mleka.
- 220 opryskiwaczy polowych
- 8 opryskiwaczy sadowniczych

(na ogólną liczbę indywidualnych gospodarstw w gminie wynoszącą 1034). Wyposażenie w maszyny rolnicze można ocenić jako dobre, zwłaszcza związane z uprawą łąk, uprawą ziemniaków. Znaczna liczba gospodarstw posiada także dojarki i schładzarki do mleka.

4.7. Obsługa rolnictwa

Dość dobre wyposażenie gospodarstw w ciągniki i maszyny rolnicze sprawia, że zapotrzebowanie na rolnicze usługi produkcyjne, świadczone przez Spółdzielnie Usług Rolniczych i Przemysłowych w Latowiczu jest stosunkowo niewielkie. Obsługę gospodarstw w zakresie zaopatrzenia w środki do produkcji rolnej oraz ludności w podstawowe artykuły prowadzi miejscowa Gminna Spółdzielnia "SCh" oraz podmioty prywatne.

W Latowiczu funkcjonuje lecznica dla zwierząt i punkt unasienniania zwierząt. Obsługę finansową prowadzi Bank Spółdzielczy. Na terenie gminy nie występują zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego.

4.8. Budynki i infrastruktura techniczna

Według danych Powszechnego Spisu Rolniczego 1996 pewna część powierzchni budynków inwentarskich i gospodarczych pozostaje niewykorzystana. odsetek powierzchni niewykorzystanych budynków w indywidualnych gospodarstwach rolnych przedstawiał się następująco (w nawiasach podano porównywalne dane średnie w województwie siedleckim):

- obory 5,5 % (6,9),
- chlewnie 4,5 % (9,3),
- stodoły 2,0 % (2,2)
- budynki wielofunkcyjne 3,2 % (4,8).

Wyższy od przeciętnego w byłym województwie siedleckim jest stopień zaspokojenia potrzeb melioracyjnych. Według stanu z końca 1997 roku zmeliorowanych było 65,2 % użytków rolnych wymagających tego zabiegu (średnio w byłym województwie siedleckim - 51,4 %). należy zwrócić uwagę, że w latach

1991-1997 wskaźnik zaspokojenia potrzeb melioracyjnych zwiększył się w gminie o 3,1 %. Według stanu na koniec 1991 roku do zmeliorowania pozostało w gminie 2473 ha użytków rolnych. Aktualnie potrzeby te są niewiele mniejsze.

Gmina posiada niekorzystną sytuację pod względem zaopatrzenia gospodarstw w wodę. Załedwie 57 gospodarstw (łącznie z działkami) tj. 4,6 % korzystało w 1996 r. z wodociągu sieciowego, 517 z zagrodowego (42,1 %) i aż 643 (52,4 %) ze studni własnej lub wspólnej bez instalacji wodociągowej. Brak na terenie gminy oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej.

Z prądu elektrycznego o napięciu 380 V korzystało 952 z 1227 gospodarstw tj. 77,6 %. Z gazu sieciowego korzystało 28 gospodarstw (2,3 %), a z gazu z butli 848 tj. 69,1 % gospodarstw. Załedwie 18, tj. 1,5 % gospodarstw wywozi ścieki do oczyszczalni. 534, tj. 43,5 % gospodarstw gromadzi je w szambach bez wywozu do oczyszczalni ścieków, a 662, tj. 54,0 % nie posiada kanalizacji.

Stosunkowo duzo bo 424, tj. 34,6 % gospodarstw wywoziło śmieci na zorganizowane wysypisko, pozostałe realizują ten problem wewnątrz gospodarstw. Załedwie 56 gospodarstw, tj. 4,6 % posiadało własny telefon. 410 gospodarstw tj. 33,4 % chciałoby posiadać własny telefon.

Gospodarka wodno-ściekowa w gminie wymaga radykalnej poprawy. Konieczny jest postęp w telefonizacji oraz gazyfikacja bezprzewodowa.

4.9. Zatrudnienie w rolnictwie

Według NSP 1988 w gospodarstwach domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego (bez działek) było w gminie 2675 osób czynnych zawodowo, z tego: 1923 osób pracujących głównie w swoim gospodarstwie rolnym, 452 osób pracujących w swoim gospodarstwie dodatkowo oraz 300 osób pracujących wyłącznie poza swoim gospodarstwem. Generalnie we wszystkich wsiach dominował udział pracujących głównie w swoim gospodarstwie. Znaczący udział pracujących dodatkowo w gospodarstwie (a więc głównie poza nim lub posiadających główne niezarobkowe źródło utrzymania) występował we wsiach: Borówek, Budy Wielgoleskie, Dębe Małe, Gołętaki i Kamionka. Liczba pracujących głównie w swoim

gospodarstwie rolnym w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych wynosiła w 1988 roku 19,8 osoby, a pracujących dodatkowo 5,2 osób. Jest to poziom niższy od przeciętnego w województwie siedleckim, gdzie wynosił on odpowiednio 23,5 i 9,9 osoby.

Według Powszechnego Spisu Rolniczego 1996 liczba pracujących wyłącznie i głównie w indywidualnych gospodarstwach rolnych (powyżej 1 ha) wynosiła w gminie 2476, co daje wskaźnik 28,6 osób na 100 ha użytków rolnych, tj. 3,5 ha użytków rolnych na 1 pracującego. W poszczególnych wsiach wskaźnik ten wahał się od 2,7 ha we wsi Gołętały do 5,4 ha w Dąbrówce (tab. i mapa).

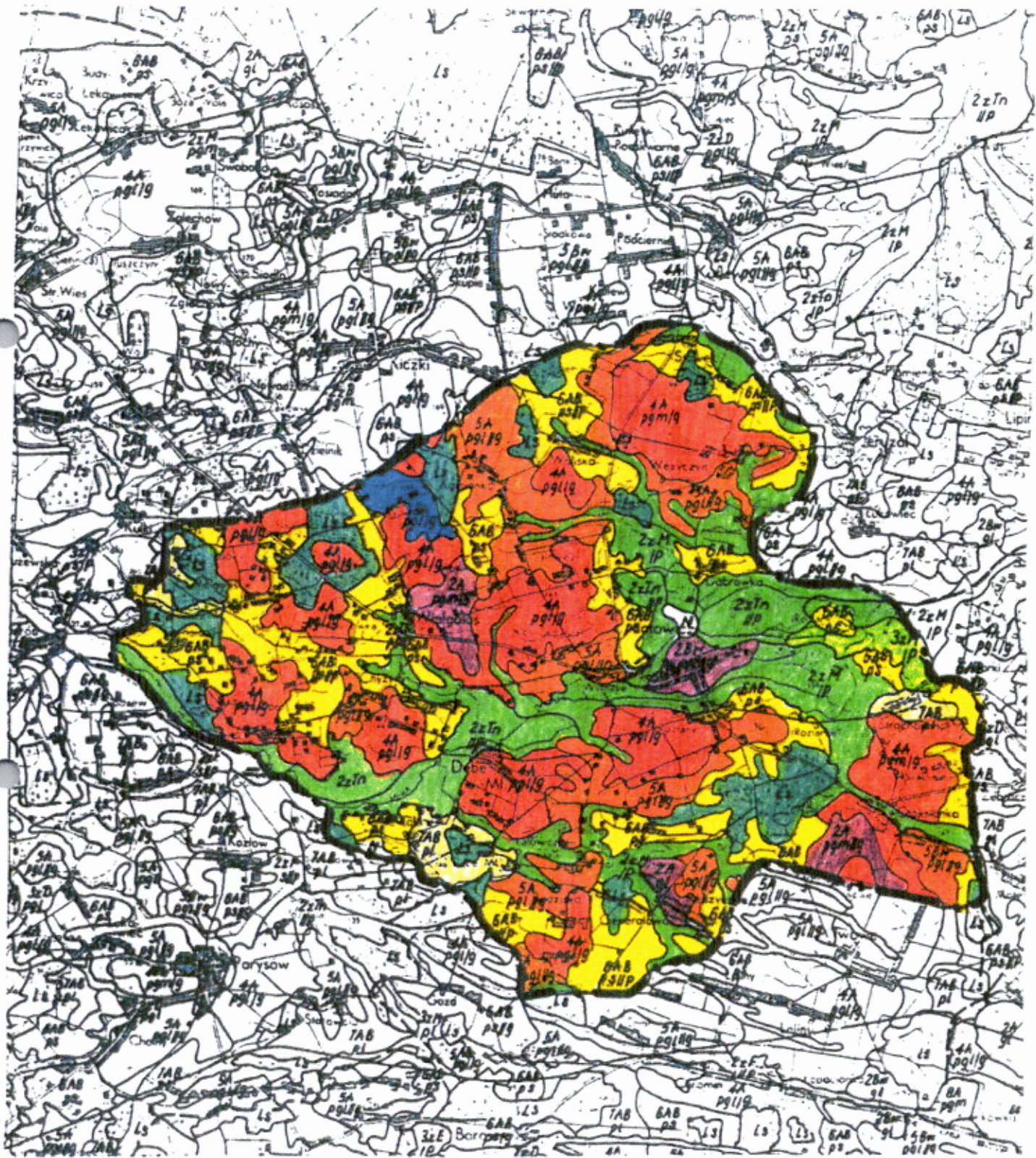
Odsetek ludności związanej z rolnictwem (wg PSR 1996) wynosił w gminie Latowicz 84,6 % i był o 8,0 punktu procentowego wyższy niż średnio w gminach wiejskich w byłym województwie siedleckim. Struktura ludności faktycznie zamieszkałej z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (działki rolnej) jest niekorzystna w stosunku do średniej na wsi w byłym województwie siedleckim, zwłaszcza w odniesieniu do wieku. Odpowiednie porównania przedstawiają się następująco:

- udział osób w wieku poprodukcyjnym (18,4 % gm. Latowicz, 17,3 % woj. siedleckiego),
- udział osób w wieku produkcyjnym niemobilnym, odpowiednio: 18,4 % i 17,9 %,
- poziom wykształcenia mierzony procentowym udziałem osób z danym poziomem wykształcenia wśród użytkowników gospodarstw rolnych (w nawiasach podano dane porównawcze dla terenów wiejskich w woj. siedleckim): wyższe 2,13 (1,35), policealne 1,36 (0,68), średnie zawodowe 9,58 (10,29), średnie ogólnokształcące 1,94 (1,28), zasadnicze zawodowe 38,3 (30,8), podstawowe ukończone 43,2 (47,3) i podstawowe nieukończone 3,5 (8,3).

Struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego i działki rolnej według źródeł utrzymania jest w gminie Latowicz zbliżona do średniej w byłym województwie siedleckim. Spośród gospodarstw: tj. ? % utrzymuje się tu z jednego źródła, w tym tj. ? % z pracy w swoim gospodarstwie rolnym, ? % z dwóch źródeł, tj. ? % z trzech źródeł. Z ogólnej liczby - gospodarstw tj. ? % utrzymuje się głównie lub wyłącznie z pracy w swoim gospodarstwie rolnym. odpowiednie wskaźniki

porównawcze. Średnie dla terenów wiejskich byłego woj. siedleckiego przedstawiają się następująco: 14,5 %; 12,1 %; 53,1 %; 32,4 %; 40,7 %. Z porównania danych wynika, że w gminie Latowicz jest znacznie wyższy odsetek gospodarstw domowych utrzymujących się z jednego źródła, a niższy z trzech, co wynika z korzystniejszej struktury obszarowej gospodarstw i mniejszych możliwościach pracy poza rolnictwem.

MAPA GLEBOWO-ROLNICZA

Zródło: mapa glebowo-rolnicza IUNG Puław w skali 1:100000

LEGENDA

KOMPLEKSY PRZYDATNOŚCI ROLNICZEJ GLEB

Kompleksy gleb ornych

- 1 Kompleks pszenney bardzo dobry
- 2 Kompleks pszenney dobry
- 3 Kompleks pszenney wadliwy
- 4 Kompleks żytni bardzo dobry (pszenno-żytni)
- 5 Kompleks żytni dobry
- 6 Kompleks żytni słaby
- 7 Kompleks żytni b. słaby (żytnio-lubinowy)
- 8 Kompleks zbożowo-pastewny mocny
- 9 Kompleks zbożowo-pastewny słaby

Kompleksy trwałych użytków zielonych

- 1z Użytki zielone bardzo dobre i dobre
- 2z Użytki zielone średnie
- 3z Użytki zielone słabe i bardzo słabe
- RN Gleby rolniczo nieprzydatne (nadające się pod zalesienie)
- Ls Lasy
- Tz Tereny zabudowane (miejskie i osiedlowe)
- W Wody
- N Nieużytki rolnicze

TYPY GLEB

- A Gleby pseudobielicowe
- B Gleby brunatne właściwe
- Bw Gleby brunatne wylugowane i kwaśne
- AB Gleby płaskowe różnych typów genetycznych
- D Czarna ziemia
- G Gleby glejowe
- E Gleby mułowo-torfowe
- T Gleby torfowe i murszowo-torfowe
- M Gleby murszowo-mineralne
- F Mady

RODZAJE I GATUNKI GLEB

- n Torfy niska
- Gleby piaskowe
- pl Piaski luźne
- ps Piaski słabo gliniaste
- pgl Piaski gliniaste lekkie
- pgm Piaski gliniaste mocne
- Gleby gliniaste
- gl Gliny lekkie
- gs Gliny średnie
- gc Gliny ciężkie
- Gleby pyłowe
- plz Pyły zwykłe
- pli Pyły ilaste
- i Gleby ilaste

Gleby aluwialne

- bl Mady bardzo lekkie
- l Mady lekkie
- s Mady średnie
- c Mady ciężkie i bardzo ciężkie

OZNACZENIA DODATKOWE

Oznaczenia składu mechanicznego podłoża

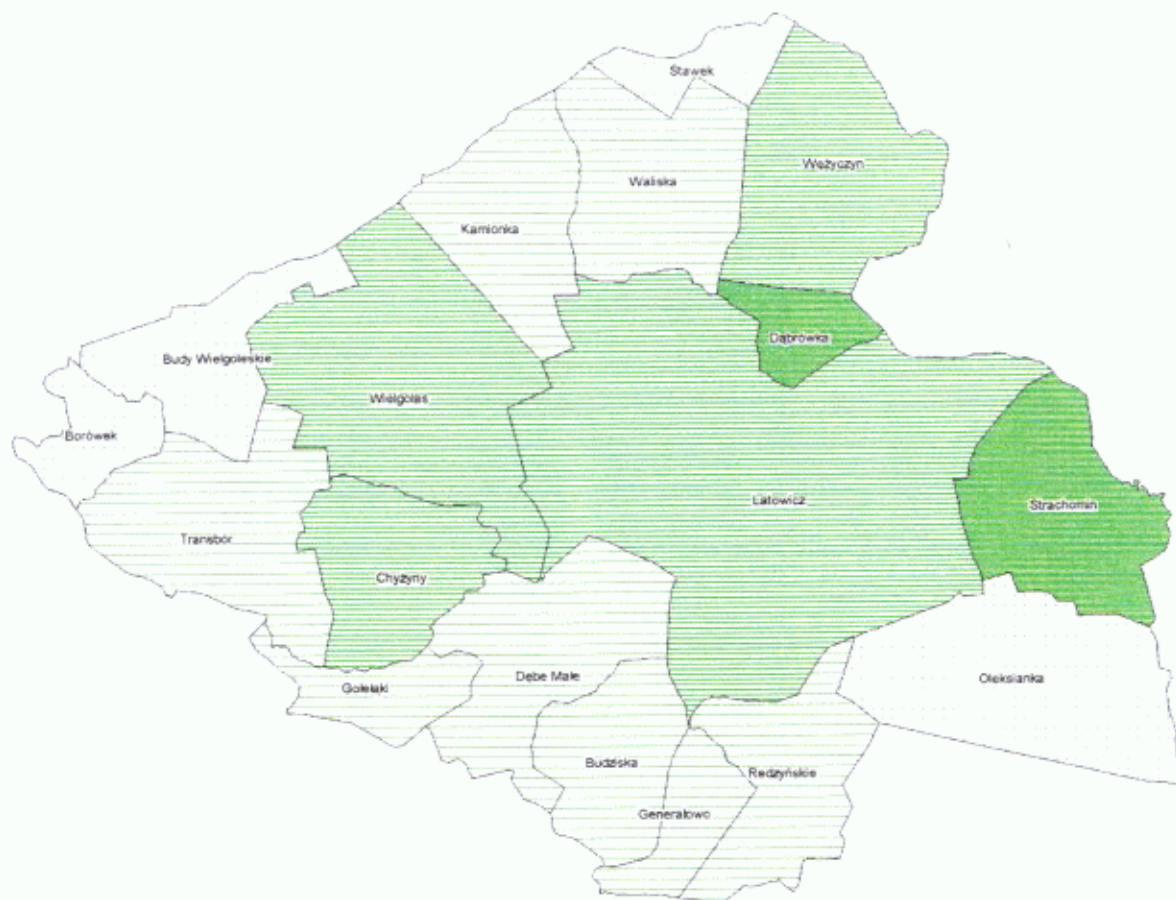
- z Żwir
- p Piasek luźny lub słabo gliniasty
- pg Piasek gliniasty
- g Gлина (lekka, średnia lub ciężka)
- pl Pył
- I II
- T Skala organogeniczna (torf)
- w Wapno łąkowe

Podłoże zalega (zmiana składu mechanicznego następuje):

- I - płytko (do 50 cm)
  - II - średnio głęboko lub głęboko (poniżej 50 cm)
- Znak "p" dopisany do składu mechanicznego poziomu A₁ (np. pgm_p) oznacza pylistość.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

UZYTKI ZIELONE W INDYWIDUALNYCH GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 1996 R.

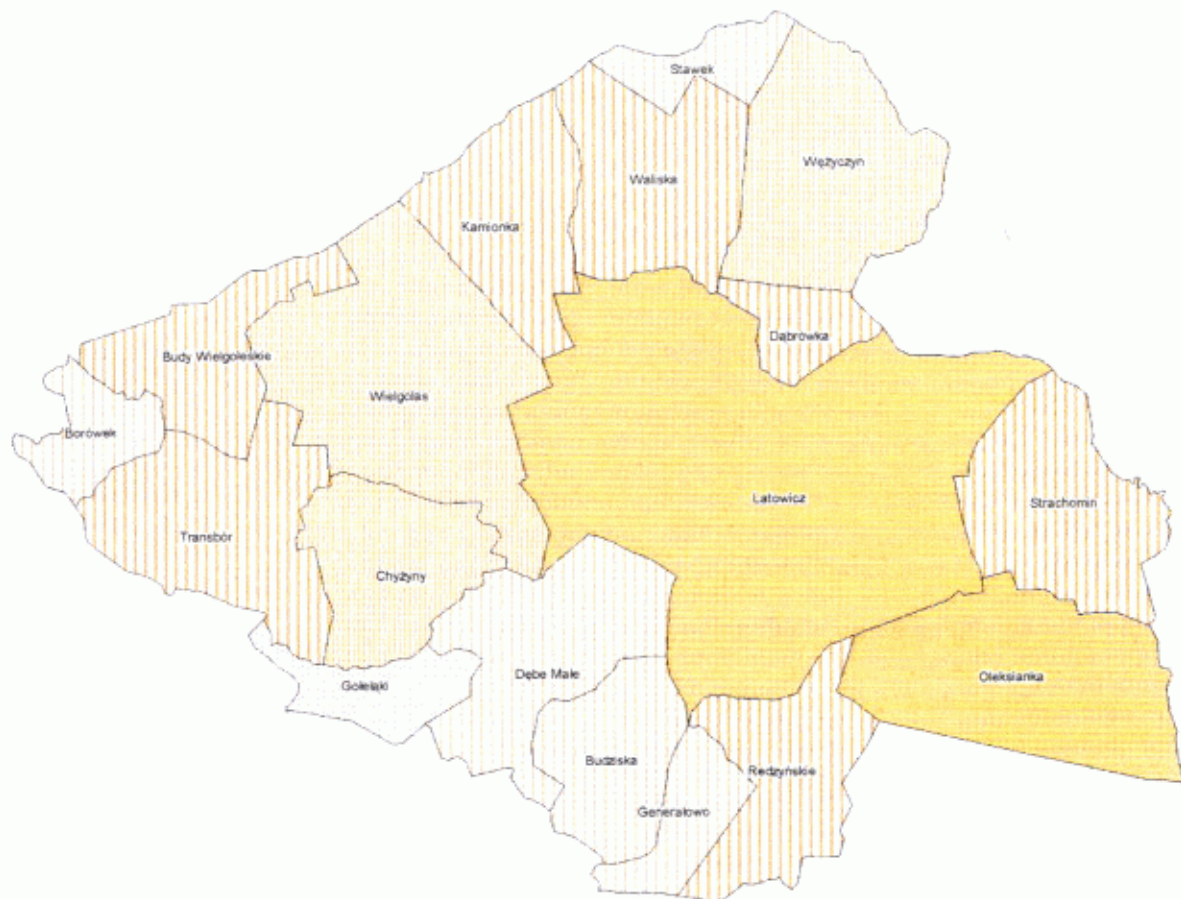

w % powierzchni użytków rolnych
( ) liczba miejscowości

- 18,3 do 30,5 (4)
- 30,5 do 35,5 (8)
- 35,5 do 40,5 (4)
- 40,5 do 47,3 (2)

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

ZBOŻA INTENSYWNE W INDYWIDUALNYCH GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 1996 R.

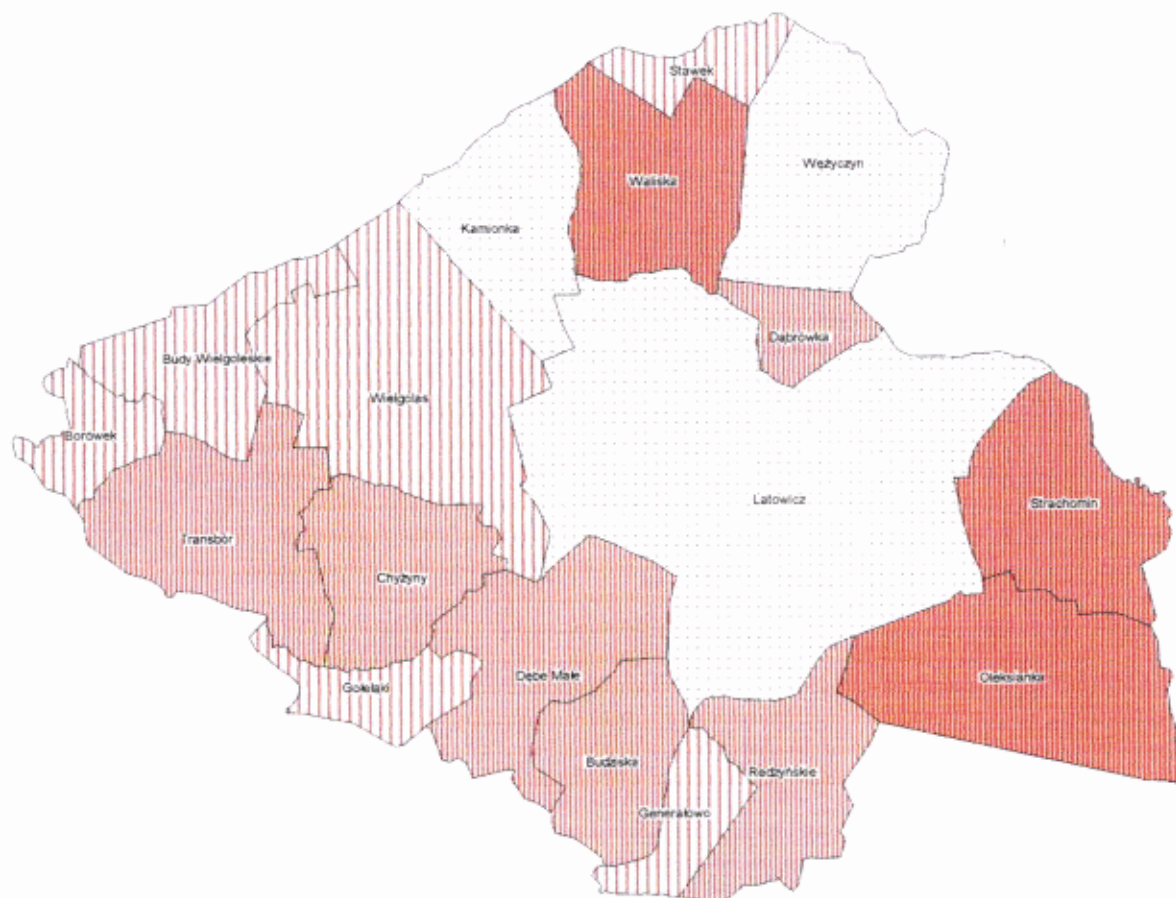

w % ogólnej powierzchni zasiewów
(...) liczba miejscowości

□	2,1 do 5	(1)
□	5 do 10	(5)
□	10 do 15	(7)
□	15 do 20	(3)
■	20 do 22,5	(2)

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

ZIEMNIAKI W INDYWIDUALNYCH GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 1996 R.

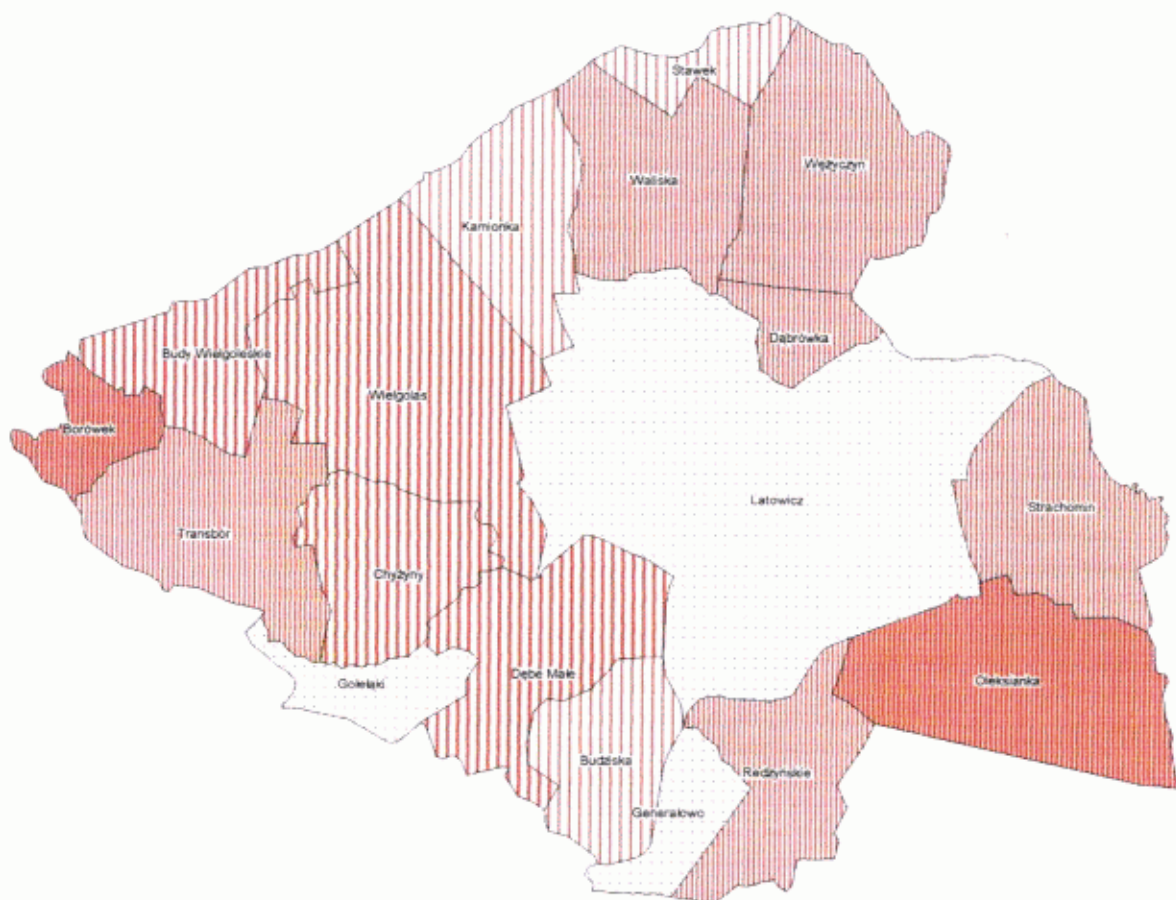
w % ogólnej powierzchni zasiewów

( ) liczba miejscowości

- 13,4 do 14,5 (3)
- ▨ 14,5 do 16,5 (6)
- ▩ 16,5 do 18,5 (6)
- 18,5 do 19,6 (3)

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

CIĄGNIKI ROLNICZE
W INDYWIDUALNYCH GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 1996 R.

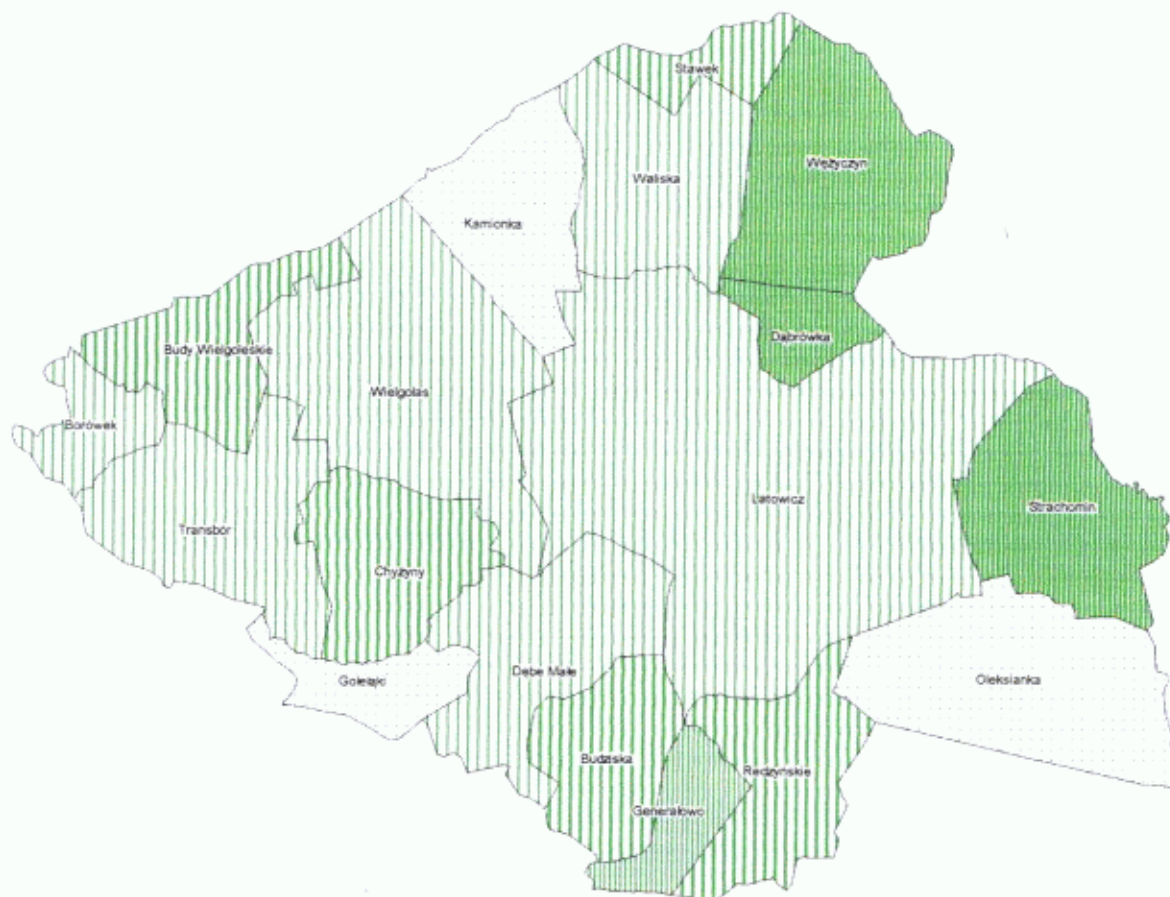
Liczba ciągników na 100 ha użytków rolnych

( ) liczba miejscowości

- 7,1 do 7,5 (3)
- ▨ 7,5 do 8,3 (3)
- ▩ 8,3 do 9,1 (4)
- ▧ 9,1 do 9,9 (6)
- ▦ 9,9 do 10,5 (2)

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

PRACUJĄCY WYŁĄCZNIE I GŁÓWNI
W INDYWIDUALNYCH GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 1996 R.

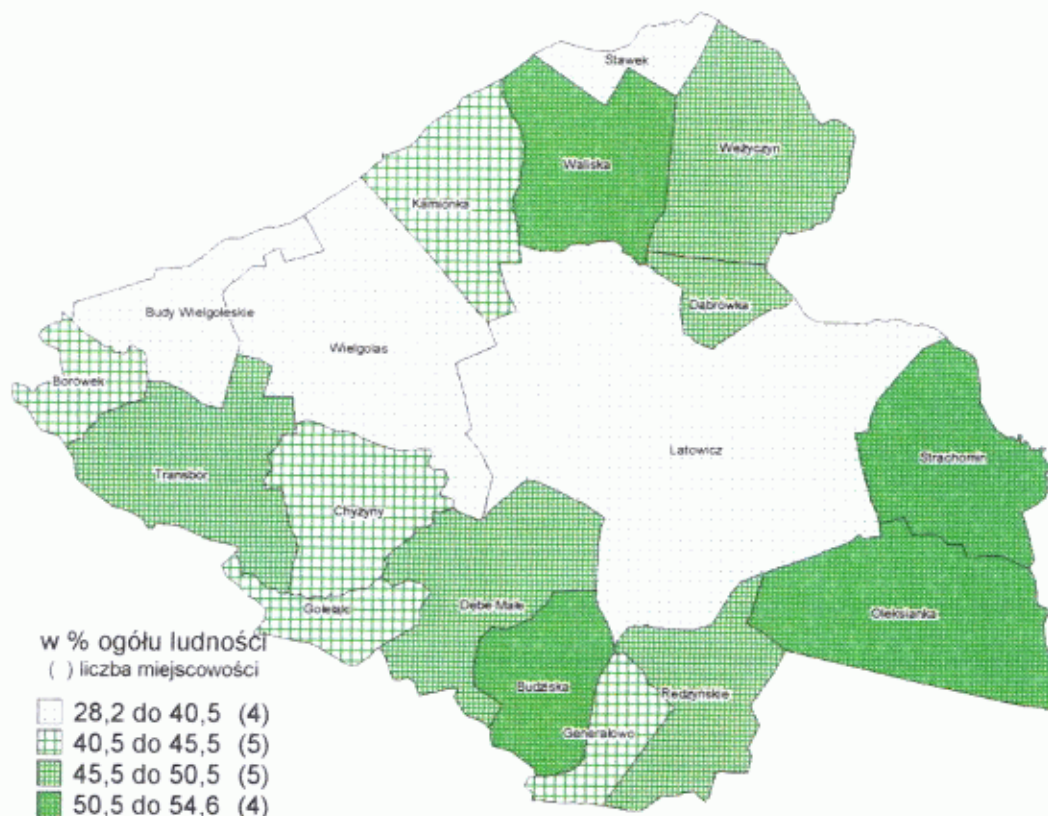
na użytków rolnych na 10 pracujących

( ) liczba miejscowości

□	27 do 30	(3)
▨	30 do 35	(6)
▩	35 do 40	(5)
▧	40 do 45	(1)
▦	45 do 54	(3)

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO
G M I N Y
LATOWICZ

LUDNOŚĆ PRACUJĄCA GŁÓWNIEM W SWOIM
GOSPODARSTWIE ROLNYM W 1988 R. /wg NSP/

LUDNOŚĆ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH
Z UŻYTKOWNIKIEM GOSPODARSTWA ROLNEGO W 1988 R. /wg NSP/

nr_obr	Nazwa	O	Czr	Pg	Pd	Pwp	Czr_o	Pg_o	Pd_o	Pwp_o
0	gm. Latowicz	4 436	2 767	1 932	511	324	62,4	43,6	11,5	7,3
1	Borówek	73	43	32	3	8	58,9	43,8	4,1	11,0
2	Budy Wielgoleskie	248	164	70	59	35	66,1	28,2	23,8	14,1
3	Budziska	154	86	78	0	8	55,8	50,6	0,0	5,2
4	Chyżyny	248	149	108	28	13	60,1	43,5	11,3	5,2
5	Dabrówka	78	47	39	5	3	60,3	50,0	6,4	3,8
6	Dębe Małe	268	181	133	21	27	67,5	49,6	7,8	10,1
7	Generalowo	87	48	36	9	3	55,2	41,4	10,3	3,4
8	Gołętki	132	85	59	11	15	64,4	44,7	8,3	11,4
9	Kamionka	241	154	100	24	30	63,9	41,5	10,0	12,4
10	Latowicz	941	628	362	202	64	66,7	38,5	21,5	6,8
11	Oleksianka	226	144	119	4	21	63,7	52,7	1,8	9,3
12	Radzyńskie	278	161	137	19	5	57,9	49,3	6,8	1,8
13	Stawek	105	58	41	7	10	55,2	39,0	6,7	9,5
14	Strachomin	205	135	112	15	8	65,9	54,6	7,3	3,9
15	Transbór	319	195	152	30	13	61,1	47,6	9,4	4,1
16	Waliska	236	146	122	6	18	61,9	51,7	2,5	7,6
17	Wężyczyn	183	92	88	2	2	50,3	48,1	1,1	1,1
18	Wielgołas	414	251	144	66	41	60,6	34,8	15,9	9,9

Objaśnienia:

O - ogółem, Czr - czynni zawodowo razem, pracujący w gospodarstwie; Pg - głównie, Pd - dodatkowo, Pwp - wył. poza gosp.
Wskaźniki % do ogółu ludności: Czr_o - cz. zaw. razem, Pg_o - prac. gł., Pd_o - prac. dod., Pwp_o - prac. wył. poza gosp.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

POWIERZCHNIA ZASIEWÓW W 1996 R. /wg PSR/

Nr_obr	obreb	Zas	Zbi	Zi	Bc	W	T	Zbi_Z	Bc_Z	Zi_Z
0	gm.Latowicz	5 489	776	891	4,10	51,41	4,68	14,1	0,1	18,2
1	Bordówek	125	8	19	0,00	0,44	0,02	8,4	0,0	15,2
2	Budy Wielgoleskie	253	32	40	0,00	0,15	0,03	12,8	0,0	15,8
3	Budziska	224	19	37	0,25	1,03	0,00	8,5	0,1	16,5
4	Chyżyny	369	64	62	0,00	2,06	1,16	17,3	0,0	16,8
5	Dąbrówka	155	18	27	0,00	1,28	0,35	11,8	0,0	17,4
6	Dębe Małe	370	28	65	0,00	2,87	0,31	7,8	0,0	17,6
7	Generałowo	126	7	19	0,00	0,54	0,00	5,8	0,0	15,1
8	Golejki	143	3	23	0,00	0,57	0,02	2,1	0,0	16,1
9	Kamionka	327	40	48	0,00	0,65	0,02	12,2	0,0	14,1
10	Latowicz	871	196	117	0,05	22,12	0,11	22,5	0,0	13,4
11	Oleśkanka	324	71	83	0,30	2,29	0,00	21,9	0,1	19,4
12	Redzyńskie	361	36	64	0,00	2,01	0,01	10,0	0,0	17,7
13	Stawek	130	8	21	0,00	0,66	0,55	6,2	0,0	16,2
14	Strachomín	280	41	55	3,50	2,98	0,22	14,8	1,3	19,6
15	Transbór	427	44	76	0,00	2,22	0,77	10,3	0,0	17,8
16	Walisia	293	43	65	0,00	3,82	0,70	14,7	0,0	18,8
17	Wętyczyn	343	56	47	0,00	2,19	0,28	16,3	0,0	13,7
18	Wielgoles	368	62	65	0,00	3,55	0,14	18,8	0,0	14,9

Objaśnienia:

Zas - zasiewy ogółem, Zbi - zboża intensywne (pszenica, jęczmień, pszenżyto), Zi - ziemniaki, Bc - buraki cukrowe, W - warzywa, T - truskawki,

Udział w ogólnej powierzchni zasiewów w %: Zbi_Z - zbóż intensywnych, Bc_Z - buraków cukrowych, Zi_Z - ziemniaków

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W 1996 R. /wg PSR/

Nr_obr	obreb	Ur	Go	Uz	Zas	Ugory	Uz_Ur	Ug_Go
0	gm.Latowicz	8 689	8 641	3 025	5 489	152	34,8	2,7
1	Bordówek	182	127	65	125	2	30,2	1,6
2	Budy Wielgoleskie	345	280	63	253	27	18,3	9,6
3	Budziska	347	228	119	224	4	34,3	1,8
4	Chyżyny	675	369	206	369	0	35,6	0,0
5	Dąbrówka	266	155	131	155	0	45,8	0,0
6	Dębe Małe	562	373	187	370	3	33,3	0,6
7	Generałowo	182	126	56	126	0	30,8	0,0
8	Golejki	246	163	78	143	26	31,7	14,8
9	Kamionka	483	330	153	327	3	31,7	0,9
10	Latowicz	1 467	913	544	871	42	37,1	4,6
11	Oleśkanka	486	330	135	324	6	29,0	1,8
12	Redzyńskie	554	370	184	361	9	33,2	2,4
13	Stawek	182	130	52	130	0	28,6	0,0
14	Strachomín	545	287	258	280	7	47,3	2,4
15	Transbór	829	430	198	427	3	31,5	0,7
16	Walisia	443	303	140	293	10	31,6	3,3
17	Wętyczyn	586	346	235	343	3	40,1	0,9
18	Wielgoles	809	378	230	368	8	37,8	2,1

Objaśnienia:

Ur - użytki rolne, Go - grunty orne, Uz - użytki zielone, Zas - zasiewy, Ugory - ugory,

Uz_Ur - udział użytków zielonych w powierzchni użytków rolnych w %,

Ug_Go - udział ugorów w powierzchni gruntów rolnych w %

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

POGŁOWIE I OBSADA ZWIERZĄT GOSPODARSKICH W INDYWIDUALNYCH
GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 1996 R. /wg PSR/

Nr_obr	obrab	Ur	B_Ur	K_Ur	T_Ur	BT	Bydło	Krowy	Trzoda
0	gm. Latowicz	8 689	68	39	78	0	5 930	3 355	6 789
1	Borówek	182	70	45	107	1	127	81	195
2	Budy Wielgoleśkie	345	47	28	78	4	181	88	261
3	Budziska	347	69	40	97	1	241	140	337
4	Chyżyny	575	83	45	90	1	478	257	519
5	Dąbrówka	286	88	54	77	2	248	154	221
6	Dębe Małe	582	75	40	90	1	420	326	507
7	Generalowo	182	74	40	78	2	134	73	138
8	Goleńki	248	68	37	91	1	166	91	224
9	Kamionka	463	65	35	85	3	313	188	410
10	Latowicz	1 467	48	27	37	4	700	400	550
11	Oleśkańska	486	78	48	85	1	364	215	388
12	Redzyńskie	554	72	38	102	1	388	210	596
13	Stawek	182	41	24	82	3	75	43	150
14	Strachomín	545	83	49	46	2	451	266	251
15	Trambór	829	83	46	103	1	522	292	649
16	Waliska	443	58	34	110	3	250	149	486
17	Wępczyn	586	73	44	100	1	429	255	584
18	Wielgoleś	609	75	41	56	2	455	247	343

Objaśnienia:

Ur - użytki rolne; obsada na 100 ha uż. rolnych: B_Ur - bydła, K_Ur - krów, T_Ur - trzody chłownej;

BT - obsada w stosunku do średniej w gminie: 1 - bydła i trzody wyższa, 2 - bydła wyższa a trzody niższa,

4 - bydła i trzody chłownej niższa

Bydło - bydło ogółem, Krowy - krowy ogółem, Trzoda - trzoda ogółem

CIĄGNIKI I PRACUJĄCY W INDYWIDUALNYCH
GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 1996 R. /wg PSR/

Nr_obr	obrab	Cląg	Prac	C_Ur	Ur_Pr
0	gm. Latowicz	757	2 476	8,7	35
1	Borówek	18	53	9,9	34
2	Budy Wielgoleśkie	29	93	6,4	37
3	Budziska	27	99	7,5	35
4	Chyżyny	50	149	8,7	38
5	Dąbrówka	27	53	9,4	54
6	Dębe Małe	48	175	8,5	32
7	Generalowo	13	42	7,1	43
8	Goleńki	18	90	7,3	27
9	Kamionka	37	171	7,7	28
10	Latowicz	109	432	7,4	34
11	Oleśkańska	49	162	10,5	29
12	Redzyńskie	51	156	9,2	36
13	Stawek	15	48	8,2	36
14	Strachomín	51	118	9,4	47
15	Trambór	61	200	9,7	31
16	Waliska	42	139	9,5	32
17	Wępczyn	57	120	9,7	49
18	Wielgoleś	55	178	9,0	34

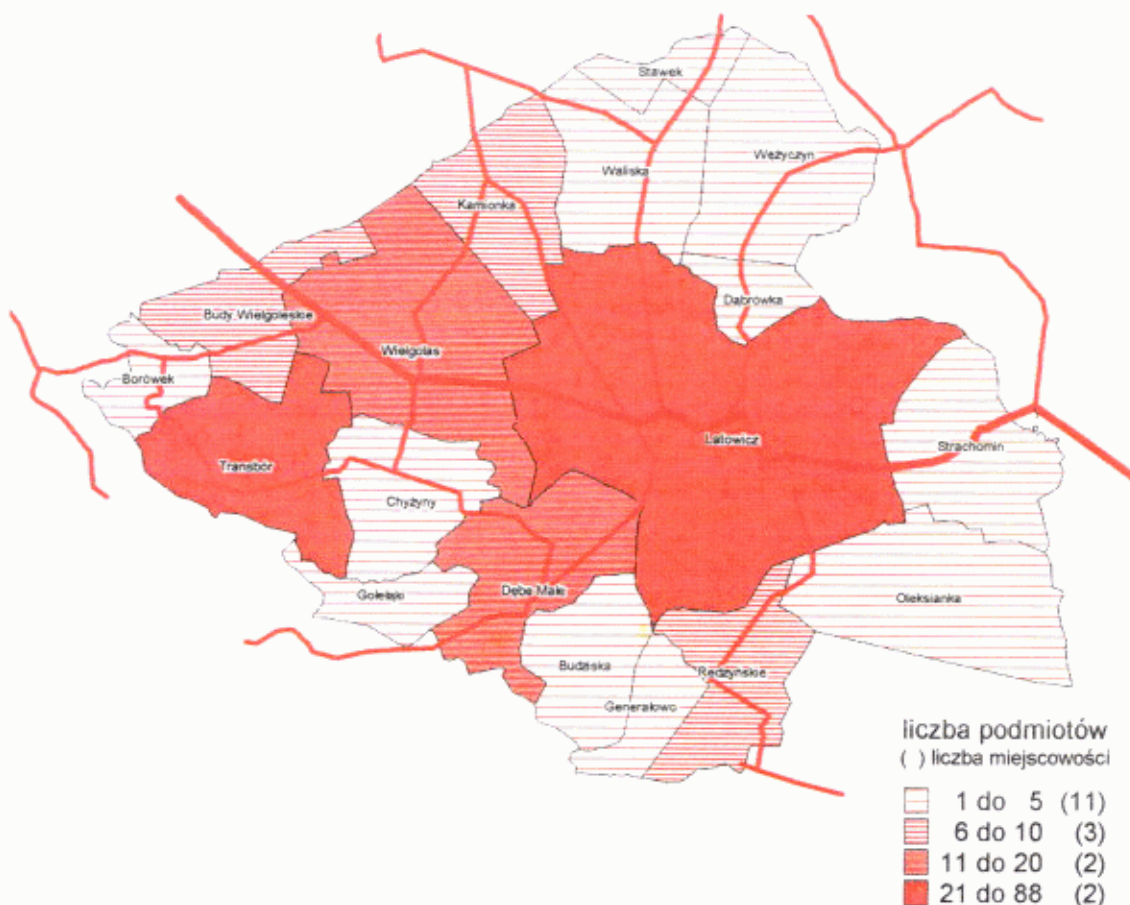
Objaśnienia:

Ur - użytki rolne, Cląg - ciągniki, Prac - pracujący wyłącznie i głównie w gospodarstwie

C_Ur - ciągniki na 100 ha uż. rolnych, Ur_Pr - ha użytków rolnych na 10 pracujących

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

PODMIOTY ZAREJESTROWANE W SYSTEMIE REGON
Stan w dniu 4 marca 1998 r.

PODMIOTY ZAREJESTROWANE W SYSTEMIE REGON
Stan w styczniu 1997 r i marcu 1998 r.

Nr_obr	obreb	Os97	z_do5	z_6_10	z_11_20	z_21_100	Om98
0	gm.Latowicz	163	155	2	2	4	199
1	Borówek	1	1	0	0	0	1
2	Budy Wielgoleskie	6	6	0	0	0	10
3	Budziska	3	3	0	0	0	3
4	Chyzyny	3	3	0	0	0	2
5	Dąbrówka	1	1	0	0	0	1
6	Dębe Małe	14	13	1	0	0	14
7	Generałowo	1	1	0	0	0	2
8	Gołęjaki	3	3	0	0	0	5
9	Kamionka	6	6	0	0	0	9
10	Latowicz	68	63	0	2	3	88
11	Oleksianka	6	6	0	0	0	5
12	Redzynie	5	5	0	0	0	6
13	Stawek	4	4	0	0	0	3
14	Strachomin	0	0	0	0	0	1
15	Transbór	16	15	1	0	0	23
16	Waliska	3	3	0	0	0	3
17	Wężyczyn	5	5	0	0	0	5
18	Wielgolas	18	17	0	0	1	18

Objaśnienia

Liczba zatrudnionych w zakładzie: z_do5 - 1 do 5 osób, z_6_10 - 6 do 10 osób, z_11_20 - 11 do 20 osób, z_21_100 - 21 do 100 osób,

Os97 - liczba podmiotów w dniu 15.01.1997r. Om98 - liczba podmiotów w dniu 4.03.1998r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z systemu REGON

5. Uwarunkowania wynikające z infrastruktury społecznej

5.1. Charakterystyka demograficzna gminy

Liczba ludności

Na 31.12.1998r. gmina Latowicz liczyła 5848 osób, w tym 2965 mężczyzn i 2883 kobiet. Na 1 km² przypadało 51 osób co oznacza, że jest to teren wiejski słabo zaludniony.

Rozmieszczenie ludności

Ludność rozmieszczona jest nierównomiernie. Aż 37 % tej ludności skupiało się w dwóch miejscowościach: 25,2 % w miejscowości gminnej (1491 osób) oraz 11,8 % w Wielgolesie (700 osób). Pozostałe miejscowości liczą od 87 mieszkańców (Borówek) do 391 mieszkańców (Transbór). Wśród nich 5 miejscowości znajdowało się w grupie liczącej 300-400 mieszkańców (Budy Wielgoleskie, Dębe Małe, Oleksianka, Radzyńskie, Transbór), 5 miejscowości w grupie 200-300 mieszkańców (Chyzyny, Kamionka, Strachomin, Waliska, Wężyczyn), 3 miejscowości w grupie 100-200 mieszkańców (Budziska, Goletąki, Stawek) i 3 miejscowości w grupie do 100 mieszkańców (Borówek, Dąprówka, Generalowo).

Zmiany w stanie ludności

Stan ludności w gminie Latowicz staje się coraz niższy. W roku 1950 liczyła ona 7048 osób, w roku 1960 - 6702, w roku 1970 - 6505, w roku 1978 - 6297, w roku 1988 - 6037, w roku 1997 - 5831. Wyludnia się większość miejscowości, łącznie z miejscowością gminą. Stan ludności rośnie tylko w Wielgolesie a w ostatnim dziesięcioleciu stabilizuje się w Budziskach, Goletąkach, Kamionce, Oleksiance, Radzyńskim, Strachominie, Wężyczynie.

Ruch naturalny. Migracje stałe

Zmiany w stanie ludności zachodzą pod wpływem przyrostu naturalnego i migracji stałych. W latach 1975-1997 średni roczny przyrost naturalny charakteryzował się tendencją malejącą. W latach 1975-1984 wynosił on 6,6 ‰, w latach 1985-1995 już tylko 1,7 ‰, a w roku 1996 - 3,0 ‰ zaś w roku 1997 - 1,2 ‰.

Saldo migracji stałych było ujemne z zaznaczającą się tendencją malejącą. Miał tak napływ ludności na teren gminy jak i odpływ ludności z gminy. W latach 1975-1983 średnie roczne ujemne saldo migracji obejmowało 88 osób, w latach 1984 - 1993 - 46 osób, w latach 1994 -1997 - 29.

Struktura ludności wg płci

W strukturze ludności występują dysproporcje wg płci. Ogólnie na 100 mężczyzn przypada 96 kobiet, przy czym w grupach wiekowych liczących:

- 7-14 lat - 77 kobiet
- 15 - 17 lat - 92 kobiety
- 18-19 lat - 77 kobiet
- 20 - 24 lat - 94 kobiety
- 30 - 39 lat - 77 kobiet
- 40 - 44 lat - 86 kobiet
- 45 - 49 lat - 76 kobiet

nadwyżka kobiet w stosunku do mężczyzn jest w grupach wiekowych 3-6 lat oraz 50 lat i więcej. Jest ona tym wyższa im starsza jest grupa wiekowa.

Struktura ludności według wieku

Niekorzystne dla gminy tendencje ludnościowe wpłynęły na to, że struktura ludności gminnej jest gorsza w porównaniu ze strukturą ludności wiejskiej województwa mazowieckiego. W roku 1997 27,4 % stanowiły osoby w wieku przedprodukcyjnym, 53,2 % w wieku produkcyjnym a 19,4 % w wieku poprodukcyjnym. Proces starzenia się ludności wpłynął na pogorszenie się struktury ludności wg wieku. W roku 1980 ludzie w wieku przedprodukcyjnym stanowili 28,5 % a w roku 1997 27,4 %, zaś wieku poprodukcyjnym 18,0 % w roku 1980 a 19,4 % w roku 1997. Najbardziej zaawansowany proces starzenia się ludności występuje w Waliskach, Gołetkach, Dąbrówce, Strachominie. Najmłodszą ludność posiada Wielgolas.

Poziom wykształcenia ludności

Poziom wykształcenia ludności jest dość niski. Wg NSP 1988 osoby z wykształceniem wyższym i średnim stanowiły 11,5 % podczas gdy z podstawowym i niepełnym podstawowym 64,7 %.

Źródła utrzymania ludności

Głównym źródłem utrzymania ludności jest praca w rolnictwie. Wg NSP 1988 utrzymywało się z niej 54,7 % tej ludności. W latach 1988-1998 nie zaszły takie zmiany w gospodarce gminy, które tę wielkość w zasadniczy sposób zmieniły. Przyjmuje się dlatego, że odpowiada ona stanowi obecnemu. Na tej podstawie wnioskuje się, że praca poza rolnictwem największą rolę odegra w Wielgolesie oraz Latowiczu. W miejscowościach tych ludzie utrzymujący się z tego źródła stanowili kolejno 40,9 % oraz 35,5 %.

Duża część ludności utrzymuje się z niezarobkowego źródła utrzymania. W wielu miejscowościach, tj. w Budziskach, Dąbrówce, Dębie Małe, Generalowie, Radzyńskim, Strachominie udział tego źródła w porównaniu z pracą poza rolnictwem jest wyższy.

Czynni zawodowo

Rolniczy charakter gminy spowodował wysoką aktywność zawodową ludności. W latach 1988-1997 gospodarka gminy nie zmieniła się na tyle, aby nastąpiło radykalne obniżenie powyższego wskaźnika. Przyjmuje się, że tempo jego zmian nie było wyższe, niż to, które zachodziło w latach 1970-1988. Zakłada się, że w chwili obecnej wynosi ono ok. 51 % a grupa czynnych zawodowo liczy ok. 3000 osób, z tego około 900 osób jest czynna zawodowo poza rolnictwem zaś około 2100 w rolnictwie.

Według stanu na 30.09.1998r. było 154 zarejestrowanych bezrobotnych, w tym 56 mężczyzn i 98 kobiet. W stosunku do stanu z końca 1997r. bezrobocie zmniejszyło się o 3 osoby. Odnosząc to bezrobocie do liczby ludności należy stwierdzić, że stanowiło mniejszy problem w porównaniu z terenem wiejskim byłego województwa siedleckiego wynosiło bowiem 2,6 %, podczas gdy w byłym województwie siedleckim 3,4 %.

Na terenie gminy w zakładach liczących 5 osób i więcej pracowało 240 osób z tego 78 w edukacji, 45 w działalności produkcyjnej, 31 w handlu i naprawach, 25 w administracji publicznej, 22 w budownictwie, 18 w ochronie zdrowia, 21 w pozostałych dziedzinach.

Podmioty gospodarcze

Na 31.12.1997 r. w rejestrze REGON było zarejestrowanych 194 podmioty, w tym 9 z sektora publicznego, 6 spółek cywilnych, 163 osoby fizyczne. Wśród tych ostatnich 74 podmioty działały w handlu i naprawach, 50 w działalności produkcyjnej, 17 w budownictwie, 6 w transporcie. Należy zaznaczyć, że w pierwszym kwartale 1998 r. liczba podmiotów wzrasta o 22 %.

Główną siedzibą podmiotów gospodarczych jest Latowicz. Funkcjonuje tutaj prawie 45 % podmiotów gminy. Wiele podmiotów działa także w Transborze (23), Wielgolesie (18), Dębie Małe (14), Budach Wielgoleskich (10), Kamionce (9). W pozostałych miejscowościach jest ich od 1 do 6.

Wnioski

1. Do roku 2010 przewiduje się utrzymanie się terenów ludnościowych z lat 1975-1997. Zakłada się przyrost na poziomie 1 ‰ tj. około 6 osób rocznie, zaś ujemne saldo migracji stałych na poziomie ok. 40 osób rocznie. Stąd stan ludności będzie się obniżał osiągając poziom ok. 5750 w roku 2000, ok. 5600 w roku 2005 i 5400 w roku 2010.
2. Wzrost ludności dokona się głównie w miejscowości gminnej i Wielgolesie, pozostałe miejscowości w większym lub mniejszym stopniu będą się wyludniały.
3. Nie znikną dysproporcje według płci. Migracje stałe obejmą głównie młode kobiety, co wpłynie niekorzystnie na zawieranie małżeństw i przyrost naturalny. Pogłębi się w związku z tym, proces starzenia się ludności. Będzie on zachodził przede wszystkim na terenach wyludniających się.
4. Nadal podstawowym źródłem utrzymania pozostanie praca w rolnictwie.
5. Coraz większego znaczenia będzie nabierała indywidualna działalność gospodarcza poza rolnictwem. Nie wydaje się jednak aby do roku 2010 zmieniła ona charakter rolniczy gminy.

5.2. Zasoby i warunki mieszkaniowe

Według stanu na koniec 1997 roku w gminie Latowicz było 1750 mieszkań o 5462 izbach i powierzchni użytkowej 114,1 tys. m².

Zestawienie podstawowych wskaźników ilustrujących stopień zagęszczenia mieszkań w gminie i średnio na terenach wiejskich byłego województwa siedleckiego przedstawia się następująco:

wyszczególnienie	gmina Latowicz	wieś w byłym woj. siedleckim
przeciętna powierzchnia użytkowa na mieszkanie m ²	65,2	68,2
przeciętna powierzchnia użytkowa na 1 osobę w m ²	19,8	19,0
przeciętna liczba osób: na mieszkanie	3,30	3,59
na izbę	1,06	1,07

Źródło: Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1997r.

US Siedlce 1998.

Przeciętne mieszkanie w gminie Latowicz posiada powierzchnię 65,2 m² i jest o 3,0 m² mniejsze od przeciętnego mieszkania na terenach wiejskich w byłym województwie siedleckim. Liczba osób przypadająca na mieszkanie jest znacznie niższa, a na izbę nieco niższa od średniej na wsi w byłym województwie. Zagęszczenie mieszkań mierzone powierzchnia na osobę jest w gminie również mniejsze niż średnio na wsi w byłym województwie.

Liczba ludności w latach 1970-1997 zmniejszył się w gminie z 6505 do 5831 osób, tj. o 10,4%. Liczba mieszkań w tym samym czasie zwiększyła się o 114 tj. 7,0 %.

Jeszcze szybciej rośnie liczba izb i powierzchnia użytkowa mieszkań, co jest rezultatem wymiany starych budynków na nowe o większej powierzchni. Przyrost liczby mieszkań, izb i powierzchni użytkowej mieszkań w zestawieniu z ubytkiem ludności przynosi szybką poprawę wskaźników zagęszczenia mieszkań, co ilustruje tablica 2.

Tab. 2. Zagęszczenie mieszkań w latach 1970-1997

Wyszczególnienie	1970	1978	1988	1997
Przeciętna: liczba izb w 1 mieszkaniu	2,37	2,51	2,86	3,12
powierzchnia: 1 mieszkania w m ²	48,6	51,4	59,4	65,2
m ² pu na 1 osobę	12,4	14,0	15,7	19,8
liczba: osób na 1 mieszkanie	3,92	3,67	3,78	3,30
osób na 1 izbę	1,66	1,46	1,32	1,06
gosp.dom. w 1 mieszk.	1,10	1,09	1,15	0

Źródło: NSP 1988. Ludność i warunki mieszkaniowe. Zeszyt dla gminy Latowicz. GUS Warszawa 1990 i Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1997 r. US Siedlce, 1998r.

Poprawia się struktura mieszkań wg liczby izb i jej relacje do struktury gospodarstw domowych według liczby osób. Maleje liczba i udział mieszkań najmniejszych, 1 i 2-izbowych, rośnie zaś 3, 4 i 5-izbowych. Odwrotne tendencje mają miejsce w strukturze gospodarstw domowych wg liczby osób. Proces ten, według danych spisów powszechnych z 1970, 1978 i 1988 ilustruje tablica 3.

Tab. 3. Mieszkania według liczby izb i gospodarstwa domowe według liczby osób w % ogółu mieszkań i gospodarstw domowych

Liczba izb i osób	1970		1978		1988	
	mieszk.	g.dom.	mieszk.	g.dom.	mieszk.	g.dom.
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1	14,9	13,4	13,3	14,9	6,8	18,4
2	46,3	21,0	43,3	23,3	37,7	23,5
3	26,8	34,7	26,2	36,4	28,2	32,4
4	11,1		14,5		21,4	
5	0,9	30,9	2,7	25,4	5,94	25,7

źródło: NSP 1988. Ludność i warunki mieszkaniowe. Zeszyt dla gm. Latowicz GUS Warszawa 1990.

Stale poprawia się też stopień wyposażenia mieszkań w instalacje, chociaż poziom jest relatywnie niski. W 1988 roku (wg NSP) zaledwie 32,9 % mieszkań posiadało wodociąg, 25,5 % ustęp splukiwany, 27,2 % łazienkę, 28,6 % ciepłą wodę i 23,5 % centralne ogrzewanie. Nie było gazu sieciowego. Brak jest dokładnych danych o aktualnym stanie wyposażenia mieszkań w instalacje. Szacuje się, że około 8 % mieszkań posiada wodociąg sieciowy i około 42 % zagrodowy. Pozostałe 50 % nadal czerpie wodę ze studni.

Istotne znaczenie posiada rozpoznanie struktury mieszkań według okresu budowy budynków, bowiem nowsze mieszkania są z reguły większe i lepiej wyposażone w instalacje i odwrotnie: im starsze tym mniejsze, na ogół nie posiadające żadnych instalacji, zużyte technicznie i nieogniotrwałe.

Struktura mieszkań według okresu budowy i materiału ścian budynku przedstawia się następująco:

Tab. 4. Budynki i mieszkania wg okresu budowy i materiału ścian w 1988r.

okres budowy	Budynki		Mieszkania		Mieszkania w bud.niep.		Liczba izb w mieszk.
	razem	w t.niep.	w l.bezwzg.	w %	w l.bezwzg.	w %	
Ogółem	1453	726	1581	100,0	800	50,6	2,86
przed 1945	482	99	533	33,7	116	21,8	2,43
1945-1960	363	125	386	24,4	142	36,8	2,56
1961-1970	195	153	211	13,3	165	78,2	3,06
1971-1978	176	144	187	11,8	155	82,9	3,34
1979-1988	237	205	254	16,1	222	87,4	3,67

źródło: NSP 1988. Ludność i warunki mieszkaniowe. Zeszyt dla gm. Latowicz
GUS Warszawa 1990.

W powyższej tabeli należy zwrócić uwagę na następujące dane:

- w 1988r. tylko 33,7 % mieszkań znajdowało się w budynkach wybudowanych przed 1945 rokiem, z których tylko 21,8 % posiadał niepalny materiał ścian.
- w zasobach z lat 1945-1960 mieszkania w budynkach o niepalnym materiale ścian stanowiły 36,8 %, a w zasobach z lat 1960-1988 - 83,1 %,

- przeciętna liczba izb w mieszkaniu rośnie od 2,43 w zasobach wybudowanych przed 1945 rokiem do 3,67 w zasobach z lat 1979-1988.

W gminie dominują mieszkania prywatne, które w 1988 roku stanowiły (wg NSP) 97,1 % ogólnych zasobów, w tym 71,2 % zasobów stanowiły mieszkania z użytkownikiem gospodarstwa rolnego, a więc zabudowa zagrodowa.

Liczba budynków wynosiła w 1988 roku 1453, z czego 1416 mieszkalnych, 36 mieszkalno-inwentarskich. Struktura budynków mieszkalnych wg liczby mieszkań przedstawia się następująco:

Liczba mieszkań w budynkach	1	2	3	4	5-6	7-8	10 i w.
Liczba budynków	1304	103	5	2	2	-	-

Jak wynika z zestawienia - dominują zdecydowanie budynki o jednym mieszkaniu.

Przeważającym materiałem pokrycia dachu jest w gminie eternit i dachówka (648 budynków, tj. 44,6 % ich ogólnej liczby), następnie blacha (591 budynki, tj. 40,7 %). 214 budynków (14,7 %) było pokrytych innymi materiałami, w tym 77 papa.

W ostatnich latach ruch budowlany w gminie Latowicz jest stosunkowo duży. W latach 1993-1997 oddano do użytku 131 mieszkań tj. 3,7 średnio rocznie na 1000 ludności (średnio na wsi w byłym woj. siedleckim 2,2).

Odsetek mieszkań wybudowanych przed 1945r. zmniejszył się z 48,7 w 1978r. do 31,0 % w 1994r.

Sytuacja mieszkaniowa jest zróżnicowana w poszczególnych wsiach gminy. Według danych NSP 1988 zagęszczenie mierzone liczbą osób na 1 izbę, było najmniejsze w Latowiczu (1,09), a w największe w Borówku (1,73). Zagęszczenie mierzone powierzchnią na osobę, zawierało się w przedziale 12,9 - 18,2 m² i największe było w miejscowości Gołępki, a najmniejsze w Kamionce (patrz załączona mapa).

Najwięcej mieszkań w budynkach o niepalnym materiale ścian (powyżej 60 %) występuje we wsiach: Kamionka, Wielgolas, Wężyczyn i Oleksianka (patrz tabela i mapa).

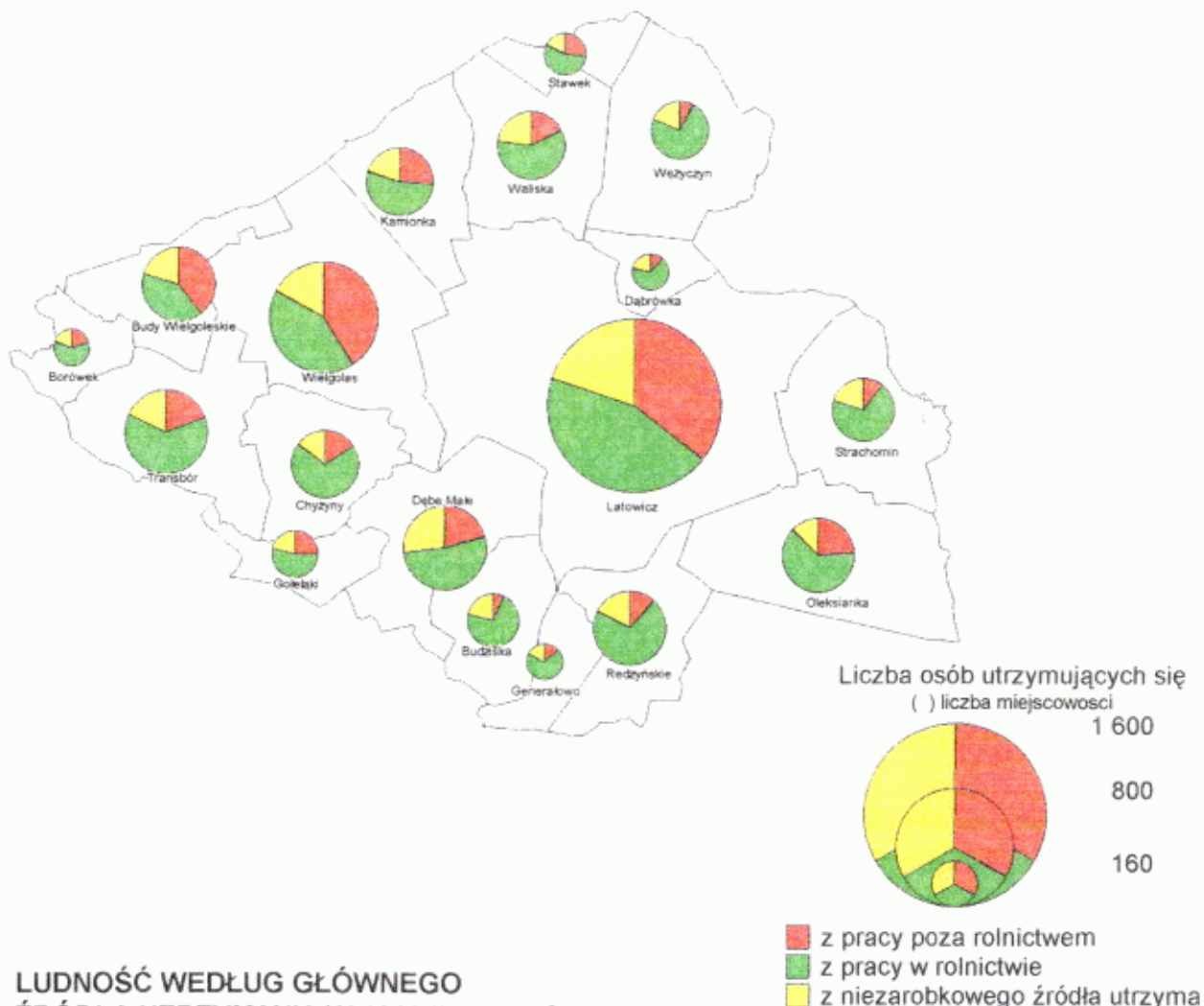
Najwięcej mieszkań wyposażonych w wodociąg (powyżej 50 %) było wówczas w Wężyczynie, a następnie (40-50 %) we wsiach: Dąbrówka i Generałowo (patrz mapa).

Wnioski:

1. Sytuacja mieszkaniowa w gminie Latowicz jest pochodną zachodzących tu procesów demograficznych. procesy te to szybkie wyludnianie i nadmierne postarzenie ludności. Szybkemu wyludnianiu towarzyszy mały ruch budowlany i proces wymiany starych zasobów na nowe. W rezultacie gmina posiada zbliżone do przeciętnych na wsi w byłym województwie siedleckim wskaźniki pod względem stopnia zagęszczenia mieszkań (1,06 osoby/1 izbę, 19,8 m²/osobę), a jednocześnie niski standard wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje. Około 30 % to mieszkania wybudowane przed 1945 rokiem, a kolejne 23 % - wybudowane w latach 1945 - 1960.
2. W ujęciu przestrzennym - najmniejsze zagęszczenie mieszkań (powyżej 16,0 m²/osobę w 1988 roku) występowało w Kamionce, Latowiczu i Strachominie, zaś najwięcej mieszkań w budynkach o niepalnym materiale ścian było w Kamionce, Wężyczynie, Wielgolesie i Oleksiance.
3. Biorąc pod uwagę, że liczba mieszkańców gminy szybko maleje, główna część potrzeb mieszkaniowych dotyczy wymiany starych zasobów na nowe, większe i o wyższym standardzie wyposażenia. Zapotrzebowanie na nowe tereny może wystąpić we wsi gminnej Latowicz oraz ewentualnie w Wielgolesie.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

LUDNOSC WEDŁUG GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA W 1988 R. /wg NSP/

LUDNOŚĆ WEDŁUG GŁÓWNEGO
ŹRÓDŁA UTRZYMANIA W 1988 R. /wg NSP/

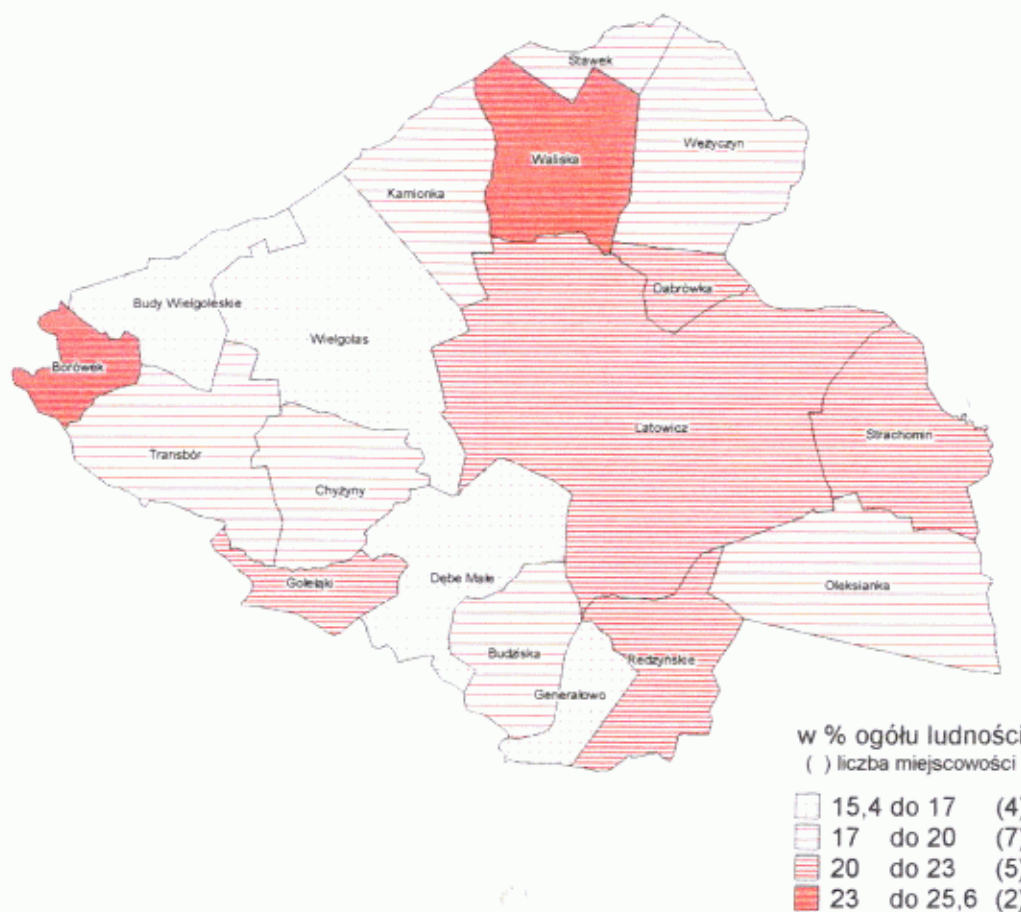
Nr_obr	Nazwa	Og	P1	P4	P7	P1_c	P4_c	P7_c
0	gm.Latowicz	6 037	1 556	3 304	1 177	25,8	54,7	19,5
1	Borówek	97	20	58	19	20,6	59,8	19,6
2	Budy Wielgoleskie	340	134	136	70	39,4	40,0	20,6
3	Budziska	182	12	131	39	6,6	72,0	21,4
4	Chyżyny	273	43	189	41	15,8	69,2	15,0
5	Dąbrówka	105	12	70	23	11,4	66,7	21,9
6	Dębe Małe	428	88	225	115	20,6	52,6	26,9
7	Generałowo	104	14	71	19	13,5	68,3	18,3
8	Golejki	160	40	86	34	25,0	53,8	21,3
9	Kamionka	282	74	151	57	26,2	53,5	20,2
10	Latowicz	1 511	537	672	302	35,5	44,5	20,0
11	Oleksianka	310	74	197	39	23,9	63,5	12,6
12	Radzyńskie	310	36	220	54	11,6	71,0	17,4
13	Stawek	122	32	69	21	26,2	56,6	17,2
14	Strachomin	237	25	164	48	10,5	69,2	20,3
15	Transbór	399	78	249	72	19,5	62,4	18,0
16	Waliska	297	51	177	69	17,2	59,6	23,2
17	Wężyczyn	224	18	163	43	8,0	72,8	19,2
18	Wielgolas	656	268	276	112	40,9	42,1	17,1

Objaśnienia:

Og - ludność ogółem, Utrzym. się z: P1 - pracy poza roln., P4 - pracy w roln., P7 - niezarobk. źródła utrzym.
Wsk. % do ogółu ludn.: P1_o - prac. poza roln., P4_o - prac. w roln., P7_o - utrzym. się z niezarobk. źródła

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

LUDNOŚĆ W WIEKU POPRODUKCYJNYM W 1988 R. /wg NSP/

LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU W 1988 R. /wg NSP/

Nr_obr	obreb	Ludn	M	K	Pprod	Prod	Popr	Ppr_L	Pr_L	Popr_L	K_M
0	gm.Latowicz	4 511	3 040	1 529	-2 829	3 186	1 154	-187,2	210,9	76,4	-50,3
1	Borówek	97	50	47	30	44	23	30,9	45,4	23,7	94,0
2	Budy Wielgoleskie	340	175	165	98	185	57	28,8	54,4	16,8	94,3
3	Budziska	182	99	83	55	91	36	30,2	50,0	19,8	83,8
4	Chyżyny	273	139	134	85	138	50	31,1	50,5	18,3	96,4
5	Dąbrówka	105	51	54	34	47	24	32,4	44,8	22,9	105,9
6	Dębe Małe	428	186	242	88	269	71	20,6	62,9	16,6	130,1
7	Generalowo	104	57	47	36	51	17	34,6	49,0	16,3	82,5
8	Gołętki	160	88	72	34	90	36	21,3	56,3	22,5	81,8
9	Kamionka	282	153	129	69	163	50	24,5	57,8	17,7	84,3
10	Latowicz	1 511	757	754	413	791	307	27,3	52,3	20,3	99,6
11	Oleksianka	310	157	153	86	167	57	27,7	53,9	18,4	97,5
12	Redzyńskie	310	153	157	89	159	62	28,7	51,3	20,0	102,6
13	Stawek	122	67	55	33	66	23	27,0	54,1	18,9	82,1
14	Strachomin	237	116	121	58	128	51	24,5	54,0	21,5	104,3
15	Transbór	399	206	193	118	212	69	29,6	53,1	17,3	93,7
16	Waliska	297	147	150	69	152	76	23,2	51,2	25,6	102,0
17	Wężyczyn	224	112	112	81	99	44	36,2	44,2	19,6	100,0
18	Wielgołas	656	327	329	221	334	101	33,7	50,9	15,4	100,6

Objaśnienia:

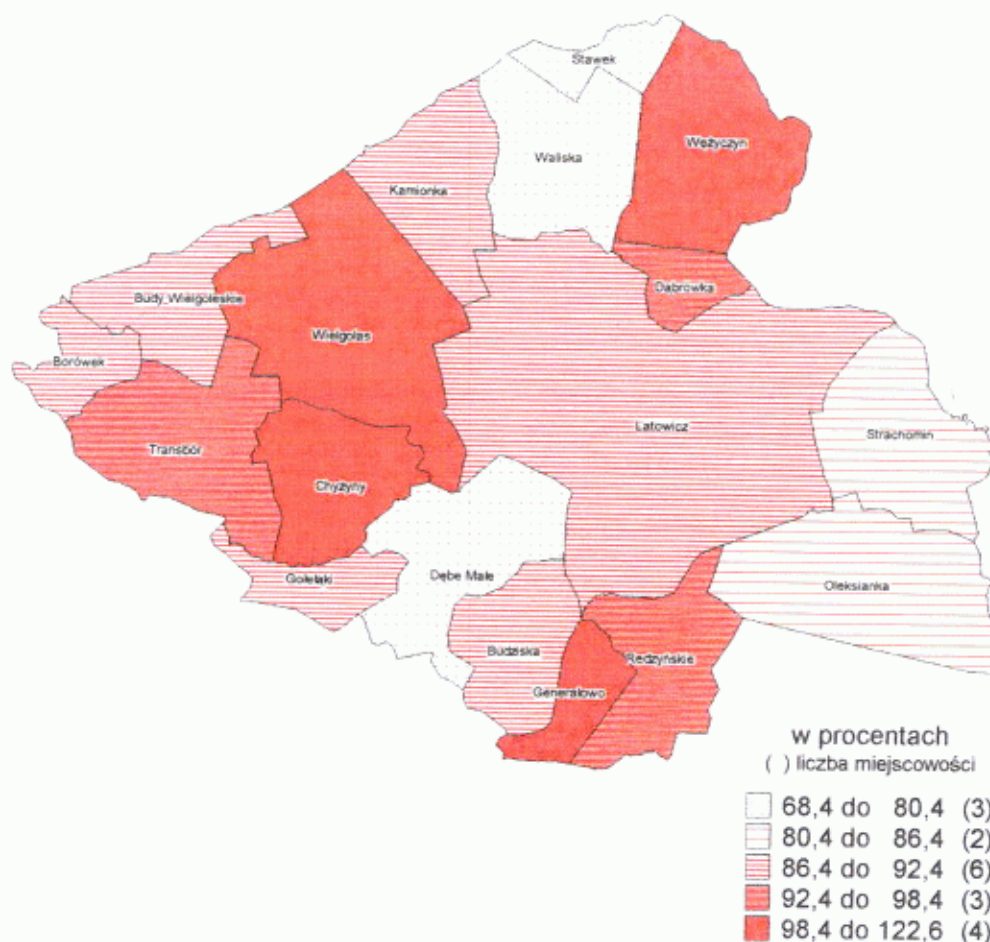
Ludn - ludność ogółem, M - mężczyźni, K - kobiety, Pprod - w wieku przedprodukcyjnym, Prod - w wieku produkcyjnym,

Popr - w wieku poprodukcyjnym, Ppr_L - Pprod w % ogółem, Pr_L - Prod w % ogółem, Popr_L - Popr w % ogółem,

K_M - kobiety na 100 mężczyzn

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

DYNAMIKA LUDNOSCI W LATACH 1970-1996

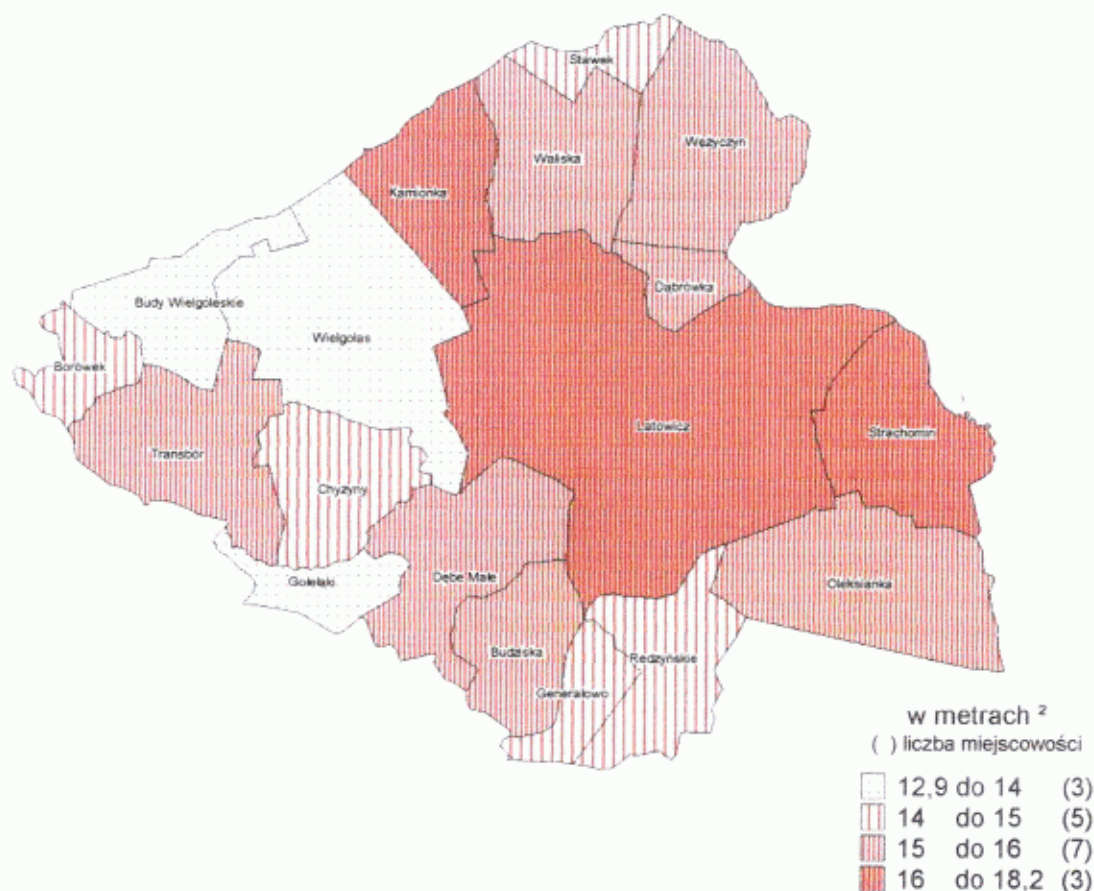
Nr_obr	Nazwa	L_1970	L_1978	L_1988	L_1996	L78_70	L88_70	L88_78	L96_70
0	gm.Latowicz	6 505	6 297	6 037	5 927	96,8	92,8	95,9	91,1
1	Borówek	95	94	97	87	98,9	102,1	103,2	91,6
2	Budy Wielgoleskie	382	349	340	339	91,4	89,0	97,4	88,7
3	Budziska	203	197	182	187	97,0	89,7	92,4	92,1
4	Chyżyny	248	263	273	249	106,0	110,1	103,8	100,4
5	Dąbrówka	101	110	105	96	108,9	104,0	95,5	95,0
6	Dębe Małe	485	472	428	347	97,3	88,2	90,7	71,5
7	Generalowo	94	104	104	96	110,6	110,6	100,0	102,1
8	Goletaki	204	155	160	181	76,0	78,4	103,2	88,7
9	Kamionka	331	334	282	299	100,9	85,2	84,4	90,3
10	Latowicz	1 628	1 586	1 511	1 491	97,4	92,8	95,3	91,6
11	Oleksianka	379	333	310	316	87,9	81,8	93,1	83,4
12	Redzyńskie	323	293	310	309	90,7	96,0	105,8	95,7
13	Stawek	147	137	122	103	93,2	83,0	89,1	70,1
14	Strachomin	299	282	237	249	94,3	79,3	84,0	83,3
15	Transbór	415	415	399	391	100,0	96,1	96,1	94,2
16	Waliska	380	342	297	260	90,0	78,2	86,8	68,4
17	Wężyczyn	220	245	224	227	111,4	101,8	91,4	103,2
18	Wielgołas	571	586	656	700	102,6	114,9	111,9	122,6

Objaśnienia:

L_... - liczba osób w kolejnych latach, L96_70 itd. - dynamika ludności w % we wskazanych okresach

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

POWIERZCHNIA UŻYTKOWA MIESZKAN NA 1 OSOBĘ W 1988 R. /wg NSP/

ZASOBY I WARUNKI MIESZKANIOWE W 1988 R. /wg NSP/

Nr_obr	Nazwa	Bud	Mieszki	Izby	P_mkw	Ludn	Gosp	P_M	P_L	I_M	L_M	G_M	L_I
0	gm Latowicz	1 416	1 581	4 515	93 946	5 973	1 815	59,4	15,7	2,86	3,78	1,15	1,32
1	Borówek	18	26	56	1 405	97	26	54,0	14,5	2,15	3,73	1,00	1,73
2	Budy Wielgoleskie	81	82	225	4 606	340	102	56,2	13,6	2,74	4,15	1,24	1,51
3	Budziska	43	44	133	2 846	182	51	64,7	15,6	3,02	4,14	1,16	1,37
4	Chyzyny	52	63	194	4 042	273	63	64,2	14,8	3,06	4,33	1,00	1,41
5	Dąbrówka	21	28	79	1 614	105	33	57,6	15,4	2,82	3,75	1,18	1,33
6	Debe Małe	77	88	256	5 727	367	114	65,1	15,6	2,91	4,17	1,30	1,43
7	Generałowo	22	25	67	1 485	104	25	59,4	14,3	2,68	4,16	1,00	1,55
8	Gołęjaki	35	35	102	2 067	160	45	59,1	12,9	2,91	4,57	1,29	1,57
9	Kamionka	65	71	220	5 145	282	83	72,5	18,2	3,10	3,97	1,17	1,28
10	Latowicz	429	494	1 387	26 970	1 506	536	54,6	17,9	2,81	3,05	1,09	1,09
11	Oleksianka	70	78	210	4 786	310	90	63,0	15,4	2,76	4,08	1,18	1,48
12	Redzyńskie	68	70	201	4 621	310	73	66,0	14,9	2,87	4,43	1,04	1,54
13	Stawek	32	33	84	1 714	122	38	51,9	14,0	2,55	3,70	1,15	1,45
14	Strachomin	65	69	191	4 010	237	78	56,1	16,9	2,77	3,43	1,10	1,24
15	Transbór	84	86	290	6 127	399	115	69,6	15,4	3,30	4,53	1,31	1,38
16	Waliska	75	80	218	4 448	297	86	55,6	15,0	2,73	3,71	1,08	1,36
17	Wężyczyn	52	56	160	3 428	224	67	61,2	15,3	2,86	4,00	1,20	1,40
18	Wielgoles	127	153	442	6 903	656	192	58,2	13,6	2,89	4,29	1,25	1,48

Objaśnienia:

Bud - budynki, Mieszki - mieszkania,

P_mkw - powierzchnia użytkowa mieszkań w metrach kwadratowych

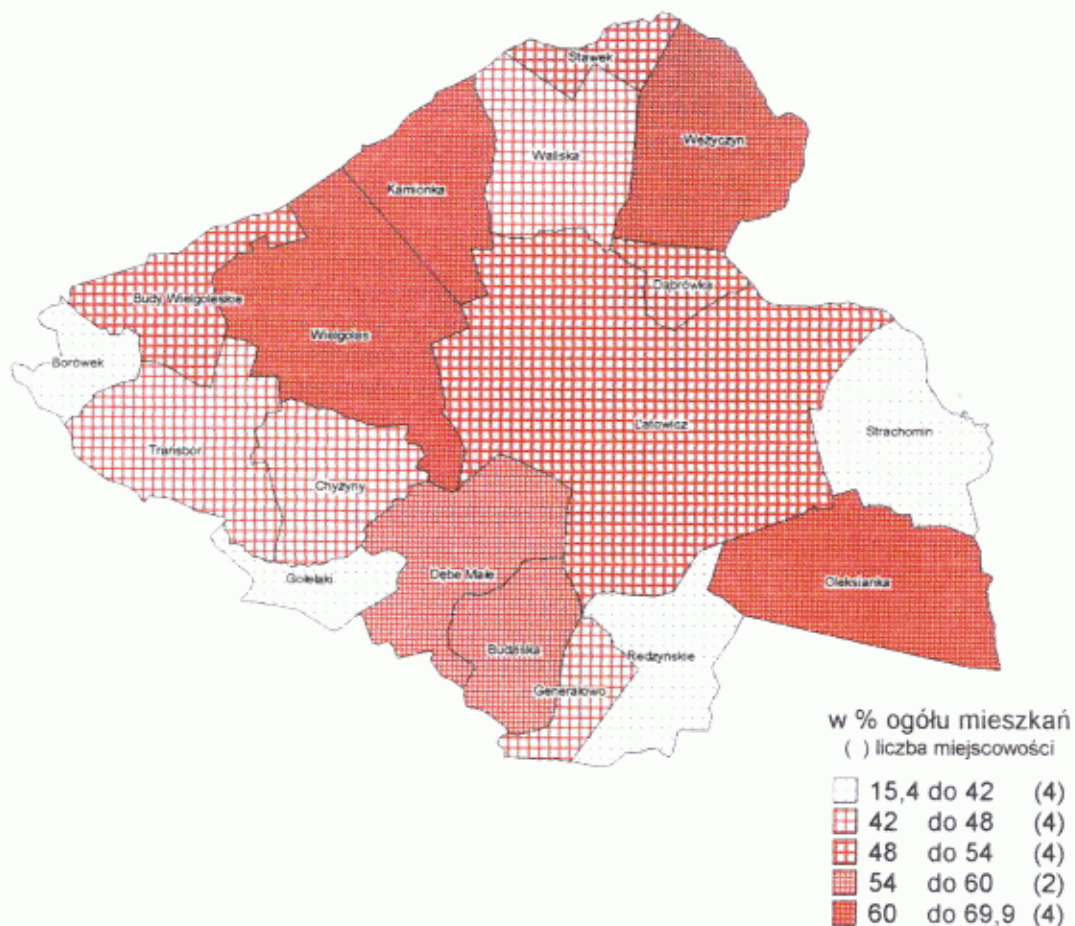
Ludn - ludność w mieszkaniach, Gosp - gospodarstwa domowe, P_M - powierzchnia 1 mieszkania,

P_L - pow. użytkowa mieszkań na osobę, I_M - liczba izb w mieszkaniu, L_M - liczba osób w mieszkaniu,

G_M - liczba gospodarstw domowych w mieszkaniu, L_I - liczba osób na 1 izbie

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

MIESZKANIA W BUDYNKACH NIEPALNYCH W 1988 R. /wg NSP/

MIESZKANIA WEDŁUG OKRESU BUDOWY I MATERIAŁU ŚCIAN W 1988 R. /wg NSP/

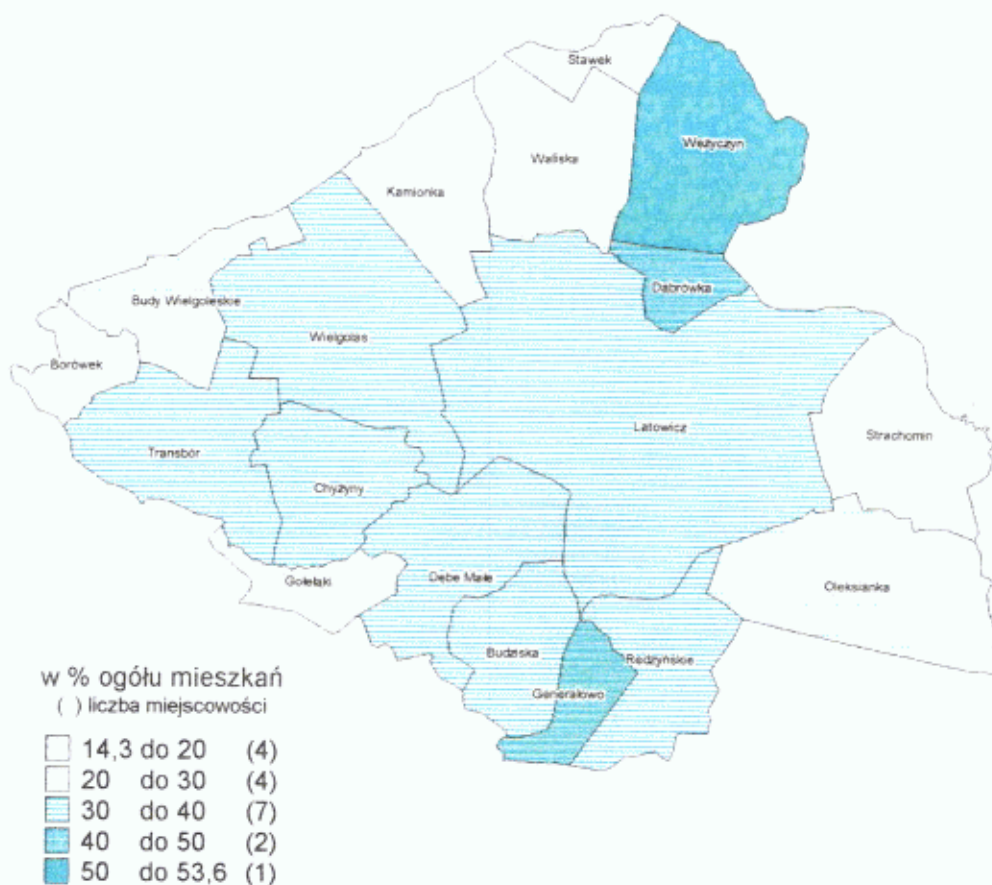
Nmst	Nazwa	P1	P2	P3	P4	P2_P1	P3_P1
0	gm.Latowicz	1 544	423	770	360	27,4	49,9
1	Borówek	26	3	4	2	11,5	15,4
2	Budy Wielgoleskie	81	35	42	29	43,2	51,9
3	Budziska	44	19	26	17	43,2	59,1
4	Chyżyny	62	18	29	17	29,0	46,8
5	Dąbrówka	26	7	14	7	26,9	53,8
6	Dębe Małe	83	22	45	15	26,5	54,2
7	Generalowo	25	7	11	7	28,0	44,0
8	Gołęłki	35	5	9	3	14,3	25,7
9	Kamionka	68	22	42	19	32,4	61,8
10	Latowicz	489	126	242	105	25,8	49,5
11	Oleksianka	75	18	47	16	24,0	62,7
12	Redzyńskie	70	14	23	13	20,0	32,9
13	Stawek	33	10	16	6	30,3	48,5
14	Strachomin	65	11	15	10	16,9	23,1
15	Transbór	85	24	37	20	28,2	43,5
16	Waliska	79	19	35	17	24,1	44,3
17	Wężyczyn	55	17	33	15	30,9	60,0
18	Wielgołas	143	46	100	42	32,2	69,9

Objaśnienia:

P1 - mieszkania ogółem, P2 - w tym wybudowane w latach 1970 - 1988, P3 - mieszkania w budynkach o niepalnym materiale ścian, P4 - w tym wybudowane w latach 1970 - 1988, P2_P1 - P2 w % P1, P3_P1 - P3 w % P1

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

MIESZKANIA WYPOSAŻONE W WODOCIĄG W 1988 R. /wg NSP/

MIESZKANIA WYPOSAŻONE W WODOCIĄG W 1988 R. /wg NSP/

Nms	Nazwa	P1	P2	P3	P4	P5
000	woj.siedleckie	169 793	89 242	47 380	52,6	27,9
000	gm.Latowicz	1 581	520	40	32,9	2,5
001	Borówek	26	5	0	19,2	0,0
002	Budy Wielgoleskie	82	21	0	25,6	0,0
003	Budziska	44	15	0	34,1	0,0
004	Chyżyny	63	23	0	36,5	0,0
005	Dąbrówka	28	13	2	46,4	7,1
006	Dębe Małe	88	34	2	38,6	2,3
007	Generalowo	25	11	0	44,0	0,0
008	Goletaki	35	5	0	14,3	0,0
009	Kamionka	71	18	0	25,4	0,0
010	Latowicz	494	183	32	37,0	6,5
011	Oleksianka	76	17	0	22,4	0,0
012	Redzyńskie	70	22	0	31,4	0,0
013	Stawek	33	9	2	27,3	6,1
014	Strachomin	69	11	0	15,9	0,0
015	Transbór	88	31	2	35,2	2,3
016	Waliska	80	12	0	15,0	0,0
017	Wężyczyn	56	30	0	53,6	0,0

Objaśnienia:

P1 - mieszkania ogółem, P2 - wyposażone w wodociąg, P3 - w tym sieciowy.

P4 - wyposażone w wodociąg w % ogółem, P5 - wyposażone w wodociąg sieciowy w % ogółem

Nie ma systemu kanalizacyjnego. Konieczność budowy takiego systemu podnoszą ankietowani z Latowicza, Chyżyn i Strachomina.

Część gminy nie jest podłączona do sieci gazowej. Potrzebę gazyfikacji zgłaszają ankietowani z Budzisk, Dąbrówki, Kamionki, Redzyńskiego, Wężyczyna.

Komunikacja

Gmina posiada bardzo dobry układ komunikacyjny, zły natomiast stan techniczny dróg. Przez jej teren przebiega droga wojewódzka, która licząc 15,2 km na długości 5,8 km nie posiada właściwej szerokości normatywnej. Tylko 69 % dróg powiatowych posiada nawierzchnię twardą ulepszoną. Drogi gminne są nie utwardzone. Drogi gminne i powiatowe są zbyt wąskie, aby mogła funkcjonować komunikacja zbiorowa. W tej sytuacji wszyscy ankietowani jako najważniejszy problem do rozwiązania uznali poprawę stanu dróg.

Elektroenergetyka

Gmina posiada dobre warunki energetyczne w zakresie zasilania SN 15 kV, zle natomiast w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną niskiego napięcia. Aż w 10 wsiach konieczne jest przeprowadzenie modernizacji urządzeń energetycznych. W pierwszej kolejności są to: Borówek, Budy Wielgoleskie, Transbór, w których używanie środków o napędzie elektrycznym uniemożliwiają częste awarie, duże spadki napięcia, brak mocy. W następnej kolejności właściwe prace należy wykonać w Budziskach, Stawku, Wielgolesie, Wężyczynie, Latowiczu.

Dobre warunki energetyczne posiadają: Oleksianka, Dąbrówka, Dębe Małe, Kamionka, Waliska (bez kolonii), Strachomin (bez kolonii), Generałowo i Redzyńskie.

Telefonizacja

Gmina charakteryzuje się niskim stopniem telefonizacji. Według stanu na 31.12.1998r. na 1000 ludności przypadało 16,6 abonentów telefonicznych, podczas gdy na wsi w byłym województwie siedleckim 48,9.

Konieczność telefonizacji podnoszą ankietowani z Bud Wielgoleskich, Budzisk, Chyżyn, Dąbrówki, Golełaki, Kamionki, Stawek, Walisk. Przeprowadzono telefonizację

we wsiach: Latowicz, Wielgolas, Oleksianka, Starchomin, Redzyńskie, Generalowo, Dębe Małe.

Szkoły, Przedszkola

W roku szkolnym 1998/1999 gmina posiadała 4 szkoły, w których kształciło się 659 uczniów. Ich rozmieszczenie (Latowicz - zespół szkolno-przedszkolny z filią w Redzyńskim, Wielgolas, Transbór, Dębe Małe) odpowiadało potrzebom mieszkańców gminy, gdyż nikt z ankietowanych nie wnioskował budowy nowego obiektu. Wymieniono tylko konieczność budowy sali gimnastycznej i boiska sportowego w Wielgolesie.

Handel i usługi

Sieć sklepów odpowiadała generalnie potrzebom mieszkańców gminy. Tylko dwóch ankietowanych: z Oleksianki i Budzisk wnioskuje uruchomienie w swoich miejscowościach sklepów spożywczych.

Usługi społeczne świadczone są głównie w miejscowości gminnej. Większość ankietowanych kilka razy w miesiącu robi zakupy i korzysta z usług w Mińsku Mazowieckim i Stoczku Łukowskim.

Służba zdrowia

Gmina posiada 2 ośrodki zdrowia (w Latowiczu oraz w Wielgolesie 1 punkt apteczny), w których pracuje 4 lekarzy, w tym jeden lekarz dentysta. Nie zaspokajają one potrzeby mieszkańców gminy, gdyż ankietowani nie zgłaszali konieczności uruchomienia w innej miejscowości ośrodków zdrowia czy nowych gabinetów.

Kultura

Mieszkańcy gminy odczuwają brak obiektów kultury. Aby poprawić jakość życia ankietowani wnioskuje budowę świetlic - domów kultury w Budach Wielgoleskich, Dębach Małych, Kamionce, Latowiczu, Strachominie.

Ruch budowlany

Ruch budowlany na terenie gminy jest typowy dla regionów rolniczych. Od czasu uchwalenia planu do 1998 roku powstały 173 zabudowy zagrodowe, 70 zabudowań jednorodzinnych, 35 zabudowań letniskowych i 31 innych zabudowań. Był on najwyższy w miejscowości gminnej (gdzie wybudowano 42 zabudowania zagrodowe, 23 jednorodzinne, 14 letniskowych, 9 innych) oraz w Wielgolesie (51 zabudowań zagrodowych, 15 jednorodzinnych, 4 letniskowe, 2 inne), a w dalszej kolejności w Oleksiance (8 zabudowań zagrodowych, 8 jednorodzinnych, 2 letniskowe, 3 inne zabudowa). Niewielki ruch budowlany miał miejsce w Stawku (powstała tylko 1 zabudowa zagrodowa), w Generalowie (1 zabudowa zagrodowa i 1 letniskowa), w Budziskach (2 zabudowy zagrodowe), Borówku (1 zabudowa zagrodowa, 1 zabudowa jednorodzinna, 1 inna zabudowa).

Ankietowani preferują zabudowę jednorodziną skoncentrowaną. Uważają, że należy ją rozwijać w takich miejscowościach jak Wielgolas i Latowicz.

Warunki mieszkaniowe

Warunki mieszkaniowe określa się jako średnie na tle wsi typowo rolniczych. Wyraża się to w zagęszczeniu mieszkań, ich wyposażeniu w podstawowe instalacje, wieku budynków mieszkalnych.

Większość ankietowanych jest zadowolona ze swoich warunków mieszkaniowych. Spośród 10 niezadowolonych 6 planuje budowę nowego domu a 3 remont i modernizację starego.

Przestrzennie sytuacja mieszkaniowa jest zróżnicowana. Biorąc pod uwagę zagęszczenie mieszkań najlepsza sytuacja była w Latowiczu, Kamionce i Strachominie, a najgorsza w Budach Wielgoleskich, Gołężkach, Wielgolesie. Najnowsze budynki mieszkalne są w Budach Wielgoleskich i Budziskach najstarsze w Borówku i Gołężkach.

Wyposażenie mieszkań

O średnim poziomie życia świadczy wyposażenie mieszkań w dobra trwałego użytkowania. Na 40 ankietowanych 15 nie ma pralki automatycznej, 2 telewizora kolorowego, 12 magnetowidu, 7 samochodu osobowego.

Możliwość uzyskiwania dochodów.

Głównym źródłem uzyskiwania dochodów mieszkańców gminy jest praca w rolnictwie. Jest niewiele podmiotów gospodarczych stwarzających miejsca pracy poza rolnictwem. Stąd mieszkańcy gminy odczuwają duże trudności z uzyskaniem zatrudnienia poza gospodarstwem rolnym. Prowadzi to do dużego przeludnienia agrarnego. Nie znalazło ono wyraz w bezrobociu zarejestrowanym, jest ono natomiast ukryte w gospodarstwach rolnych. Np według Powszechnego Spisu Rolniczego w 1996 roku liczba pracujących wyłącznie i głównie w indywidualnych gospodarstwach rolnych na 100 ha wynosiła 28,6 osób, nie powinna natomiast przekroczyć 20 osób. W tych warunkach problemy zatrudnienia może w pewnym stopniu rozwinać agroturystyka. Predysponowane są do tego szczególnie miejscowości położone w pobliżu rzeki Świder.

Opieka społeczna

Ze świadczeń pomocy społecznej korzystało w roku 1997 142 osoby co stanowiło 2,4 % ogółu ludności. Na wsi w byłym województwie siedleckim wskaźnik ten wynosił 5,0 %.

Zachorowalność. Umieralność.

Zachorowalność w gminie Latowicz nie odbiega od przeciętnej na wsi. Najczęściej powtarzające się choroby to przeziębieniowe, wieńcowe i układu oddechowego. Wysoka jest umieralność. Przyczyna tego jest zaawansowany proces starzenia się ludności.

Sposób spędzania wolnego czasu

Mieszkańcy gminy Latowicz najczęściej odpoczywają oglądając programy telewizyjne.

Bezpieczeństwo mieszkańców gminy

Mieszkańcy czują się bezpiecznie w swoich miejscowościach. Ankietowani na pytanie czy chcą zmienić miejsce swego zamieszkania odpowiadają, że "czują się tu dobrze", "jest tu moje miejsce rodzinne", "z tą miejscowością związałem dalsze życie, "związany jestem z gospodarstwem", itp.

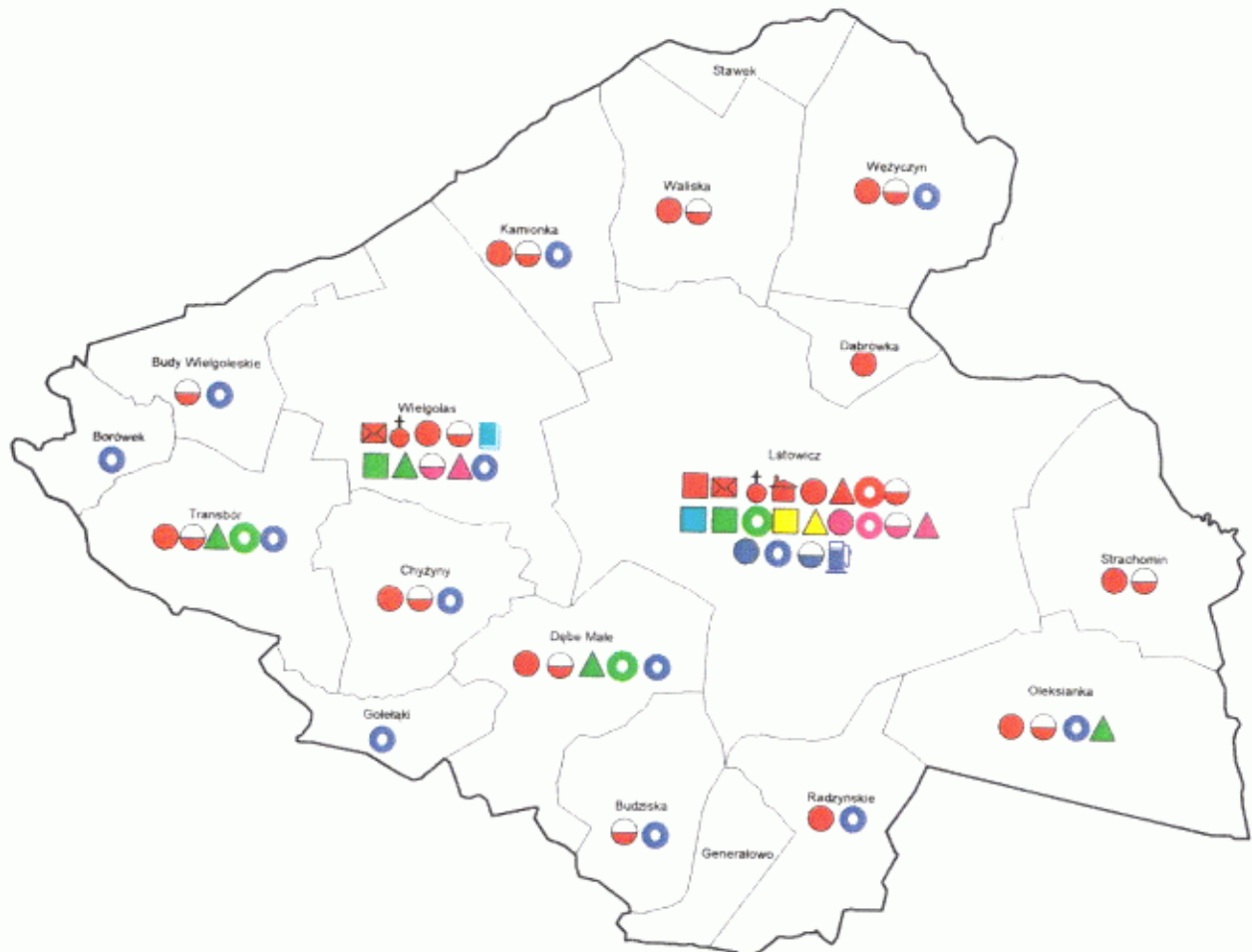
Wnioski

Aby poprawić jakość życia na terenie gminy należy:

- stopniowo zwiększać lesistość gminy, co zabezpieczy grunty przed erozją,
- poprawić stan dróg poprzez ich poszerzenie i utwardzenie,
- kontynuować proces wodociągowania wsi,
- stworzyć system kanalizacyjny,
- przeprowadzić reelektryfikację tych wsi, w których urządzenia energetyczne pochodzą sprzed 1967 roku (Borówek, Budy Wielgoleskie, Transbór, Budziska, Stawku, Wielgolas, Wężyczyn, Latowicz),
- stworzyć bazę dla rozwoju kultury.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

OZNACZENIA

	Urząd Gminy		Bank Spółdzielczy
	Urząd Poczty		Przedszkole
	Kościół		Baza "GS"
	Strażnica OSP		Skład materiałów budowlanych
	Ośrodek kultury		Skład opału
	Gastronomia		Piekarnia
	Targowisko		Zakład gospodarki komunalnej
	Sklep		Zakład usług nieuciążliwych
	Posterunek Policji		Stacja obsługi samochodów
	Punkt biblioteczny		Stacja CPN
	Ośrodek Zdrowia		
	Szkoła podstawowa pełna		
	Boisko sportowe		

6. UWARUNKOWANIA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

6.1. Infrastruktura sanitarna

Zaopatrzenie w wodę

Źródłem zaopatrzenia w wodę mieszkańców gminy Latowicz są ujęcia wód głębinowych służące zbiorowemu zaopatrzeniu ludności w wodę oraz studnie kopane. Na terenie gminy znajduje się jedna stacja wodociągowa, która zlokalizowana jest w północno-wschodniej części miejscowości Latowicz na działce nr 542 przy ul. Kuźniarskiego. Źródłem wody dla stacji jest studnia głębinowa usytuowana na działce nr 540 stanowiącej siedzibę Lecznicy Weterynaryjnej. Studnia jest własnością Urzędu Gminy Latowicz. Zatwierdzone zasoby eksploatacyjne studni wynoszą:

$Q_e = 15 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s=23 \text{ m}$ i głęb. 159 m (Decyzja UW w Siedlcach z dnia 23.01.1991r. Znak 8530/5/91).

Studnia posiada strefę ochrony sanitarnej bezpośredniej, natomiast strefa ochrony pośredniej nie jest wymagana. Stacja wodociągowa została zaprojektowana w układzie jednostopniowego pompowania wody. Woda ze studni głębinowej dostarczana jest za pomocą pompy głębinowej do budynku stacji wodociągowej w celu jej uzdatnienia. Po uzdatnieniu woda tłoczona jest poprzez hydrofony do sieci wodociągowej i do punktów rozbioru. Stacja Uzdatniania Wody wyposażona jest w następujące urządzenia:

- odżelaziacze O1300 o wydajności 10,0 m³/h
- zbiornik hydroforowy O1600 o poj. 3250 l
- operat sprężarkowy typu AH 323R40
- chlorator

Badania wody przeprowadzone przez TSSE w Mińsku Maz. stwierdzają przydatność wody do celów pitnych i gospodarstwa domowego.

Aktualnie ze Stacji Uzdatniania Wody w Latowiczu, zaopatrywana jest w

wodę tylko część mieszkańców wsi Latowicz. Wg danych z Urzędu Gminy Latowicz ilość przyłączy wodociągowych oraz długość sieci wodociągowej wynosi (stan na dzień 1.01.1999).

- Wodociąg I etap - 63 przyłączy - 1300 mb sieci wodociągowej
- Wodociąg II etap - 45 przyłączy - 963 mb sieci wodociągowej

Część wsi gminy Latowicz zaopatrywana jest w wodę ze Stacji Uzdatniania Wody "Piaseczno" gm. Ceglów, która jest inwestycją wspólną trzech gmin. udział gminy Latowicz wynosi 15,9 %.

Obecnie wg danych UG Latowicz, ze SUW "Piaseczno" zaopatrywane są w wodę następujące wsie, dla których ilość przyłączy wodociągowych i długość sieci wynosi:

- Stawek 16 przyłączy, długość sieci wodociągowej	2800 mb,
- Waliska 57 "- "-	6300 mb
- Kamionka 53 "- "-	6400 mb
- Wężyczyn 39 "- "-	5400 mb
- Latowicz 176 "- "-	12400 mb.

Budowa sieci wodociągowej we wsi Latowicz jest obecnie jeszcze w trakcie realizacji, przewidziane zakończenie inwestycji do 30.11.1999r.

Źródłem wody dla SUW "Piaseczno" jest pięć studni głębinowych o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych $Q_e=243$ m³/h i głębokości 44-76 m. Eksploatacja w/w sieci wodociągowej zostanie zlecona Zarządowi Gminy Mrozy.

Na terenie gminy istnieją również indywidualne ujęcia wód głębinowych, które posiadają zatwierdzone zasoby wodne w kat. "B". Są one zlokalizowane na terenie następujących wsi:

- Wielgolas - Gajówka - własność Nadlesnictwa w Mińsku Maz. studnia o wydajności $Q_e=11$ m³/h   s=1,4 m   gl. 50 m

Zatwierdzone zasoby wodne przez UW w Siedlcach w dniu 12.07.1995r. Decyzja 30/95.

- Wielgolas - Ośrodek Zdrowia

$Q_e=6,4 \text{ m}^3/\text{h}$ $s=3,7 \text{ m}$ głęb. 36 m odwiercona 1974r.

- Dębe Małe - Państwowy Dom Opieki - odwiercona 1984r.

$Q_e=9 \text{ m}^3/\text{h}$ $s=18 \text{ m}$ gł. 200 m

- Waliska - RSP

St. 1 $Q_e=5 \text{ m}^3/\text{h}$ $s=4 \text{ m}$ gł. 117 m

St. 2 $Q_e=12 \text{ m}^3/\text{h}$ $s=4,5 \text{ m}$ gł. 117 m

St. 3 $Q_e=5 \text{ m}^3/\text{h}$ $s=4,0 \text{ m}$ odwiercona 1977r.

- Latowicz - Zakład Mleczarski

$Q_e = 9,0 \text{ m}^3/\text{h}$ $s=34 \text{ m}$ gł. 116 - odwiercona 1975 - obecnie nie eksploatowana.

Pozostali mieszkańcy gminy zaopatrują się w wodę ze studni kopanych i wodociągów zagrodowych o małych wydajnościach, wskazujących okresowy brak wody. Woda z tych studni charakteryzują się złą jakością zarówno pod względem fizyko-chemicznym jak i bakteriologicznym, ponieważ najczęściej nie posiadają one żadnej izolacji od wód powierzchniowych i ścieków gospodarczych.

Odprowadzania ścieków sanitarnych

Gmina nie posiada zorganizowanego systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków sanitarnych. Istnieją tylko indywidualne systemy kanalizacji odprowadzające ścieki do zbiorników bezodpływowych, które opróżniane są okresowo na oczyszczalnię ścieków w Siennicy.

Ścieki sanitarne z wszystkich budynków, które są pod Zarządem Urzędu Gminy Latowicz oraz wody odsiąkowe z wysypiska odpadów stałych są wywożone przez prywatnego przedsiębiorcę upoważnionego do świadczenia usług w tym zakresie, tj. p. Waldemara Sałomon zam. Stara Wieś.

Istniejąca gospodarka ściekami zagraża skażeniu środowiska naturalnego.

Usuwanie odpadów stałych

Na terenie gminy usuwanie odpadów stałych odbywa się na gminne wysypisko odpadów komunalnych, zlokalizowane w odległości około 1,5 km od centrum wsi Latowicz, na działce nr 1891. jest to wysypisko urządzone, spełniające wymogi sanitarne i ochrony środowiska. Eksploatacja wysypiska została rozpoczęta w 1991r.

Parametry techniczne wysypiska:

- powierzchnia całkowita 0,60 ha
- chłonność wysypiska 25094 m³,
- przewidywany okres eksploatacji - 14 lat,
- zabezpieczenie niecki wysypiska - folia polietylenowa,
- ujmowanie odcieków z wysypiska - systemem drenażowym.

Strefa uciążliwości wysypiska wynosi 300 m i jest zachowana.

Eksploatacją wysypiska zajmie się Urząd Gminy. Odpady stałe gromadzone są na terenie gminy w 40 kontenerach o pojemności 1,25 m³, rozstawionych na terenie całej gminy. Ilość kontenerów rozmieszczonych w poszczególnych wsiach zależy od ilości mieszkańców i tak np. we wsi Latowicz - 8 szt., Waliska - 3 szt., Wielgolas - 5 szt., Borówek - 1 szt.

Nieczystości stałe komunalne wywożone są okresowo przez Kółko Rolnicze w Latowiczu, natomiast z indywidualnych gospodarstw rolnych we własnym zakresie.

Zaopatrzenie w gaz ziemny

Gmina jest częściowo zgazyfikowana. Źródłem zasilania w gaz ziemny gminy jest istniejąca stacja redukcyjno-pomiarowa I stopnia zlokalizowana we wsi Latowicz-Rozstanki na działce nr 1778/6 tj. Przez teren gminy wieś Oleksianka, Strachomin, Latowicz II przechodzi również gazociąg wysokiego ciśnienia DN 100, który doprowadza gaz do stacji redukcyjno-pomiarowej I stopnia w Latowiczu. Sieć gazowa średniego ciśnienia została zaprojektowana z uwzględnieniem możliwości dostawy gazu odbiorcom do celów komunalno-bytowych i grzewczych oraz do celów usługowych i przygotowania karmy dla zwierząt.

Długość istniejącej sieci gazowej średniego ciśnienia wynosi we wsi Latowicz 20460 m. We wsi Oleksianka i Strachomin została wykonana sieć gazowa średniego

ciśnienia o długości 8328 m i wykonano 60 przyłączy. Sieć ta obecnie nie jest jeszcze nagazowana. Wykonano sieć gazową wysokiego ciśnienia do Wodyń.

Zaopatrzenie w ciepło

Gmina nie posiada zorganizowanego systemu ciepłego. Na terenie gminy Budynki ogrzewane są indywidualnie jak również poprzez kotłownie lokalne.

W miejscowości Latowicz są trzy kotłownie gazowe, które ogrzewają Szkołę Podstawową oraz mieszkania przy szkole, Ośrodek Zdrowia i Budynek Komunalny. We wsi Wielgolas w Szkole Podstawowej została wybudowana w r. 1998 kotłownia olejowa o mocy 285 kW. Kotłownia zabezpiecza potrzeby ciepłne starego i nowego budynku szkoły w zakresie c.o. i c.w.

6.2. Elektroenergetyka

Uwarunkowania zewnętrzne

1. Zasilanie gminy energią elektryczną średniego napięcia 15 kV

Gmina Latowicz nie posiada na swym terenie stacji transformująco-rozdzielczej 110/15kV, dlatego zasilana jest ze źródeł zewnętrznych, którymi są:

- stacje 110/15 kV w Mrozach i Stoczku Łukowskim zasilające gminę w układzie podstawowym,
- stacje 110/15 kV w Garwolinie, Pilawie i Mińsku Maz., mogące zasiląć pewne obszary gminy Latowicz w stanach awaryjnych.

W podstawowym układzie pracy magistralnych linii SN 15 kV największe znaczenie ma stacja w Mrozach, bowiem zasila aż 82,2 % pracujących na terenie gminy Latowicz stacji 15/0,4 kV, natomiast pozostałe 17,8 % stacji 15/0,4 kV zasilane jest ze stacji 110/15 kV w Stoczku Łukowskim.

Stacja w Mrozach jest w dobrym stanie technicznym, posiada dwa transformatory 110/15 kV o mocach po 16 MVA, średnio obciążone mocą szczytową jedynie w granicach 20-25 % mocy znamionowej, natomiast stacja w Stoczku Łukowskim wyposażona jest w dwa transformatory 110/15 kV o mocach po 10 MVA ze średnim obciążeniem w granicach 40 %.

Obciążenie stacji 110/15 kV (w tym również omówionych powyżej) ma od początku lat 90-tych charakter malejący, co jest wynikiem przemian społeczno-gospodarczych, które spowodowały upadek energochłonnych zakładów przemysłowych, oraz wymusiły stosowanie energooszczędnych technologii produkcji i odbiorników energii, duże znaczenie ma też rosnąca cena energii skłaniająca odbiorców do oszczędnego gospodarowania energią.

W przypadku awarii lub konserwacji stacji zasilania podstawowego część północnych terenów gminy Latowicz zasilana może być przejściowo ze stacji 110/15 kV w Mińsku Maz., natomiast tereny południowe mogą otrzymać energię SN 15 kV z podobnych stacji w Garwolinie i Pilawie.

Stacje zasilania rezerwowego znajdują się w dość dużych odległościach od gminy Latowicz (rzędu 20-28 km), co powoduje istotne ograniczenia w ich

wykorzystaniu do zasilania tej gminy. Zakład Energetyczny nie planuje budowy w gminie Latowicz lub jej bezpośrednim sąsiedztwie nowej stacji 110/15 kV, dlatego poprawa parametrów energii SN 15 kV dostarczanej na jej teren może być uzyskana jedynie w sposób pośredni, poprzez rozbudowę i modernizację stacji istniejących oraz systemu linii SN 15kV biorących udział w zasilaniu gminy.

Planuje się modernizację stacji 110/15 kV w Stoczku Łukowskim, Garwolinie i Pilawie oraz budowę nowej stacji w Mińsku Maz., ale ze względu na odległość od gminy Latowicz będzie ona miała podobne znaczenie jak obecnie funkcjonująca stacja Mińsk Maz. I.

Bardzo istotnym z punktu widzenia niezawodności dostaw energii jest fakt, że stacje 110/15 kV w Mrozach i Stoczku Łukowskim zasilane są niezależnymi pierścieniami linii wysokiego napięcia 110 kV.

Stacja w Mrozach wpięta jest w linię Miłosna-Mińsk Maz.-Mrozy-Kotuń-Siedlce, natomiast stacja w Stoczku Łukowskim w linię Kozienice-Stoczek Łukowski-Łuków.

Z odrębnego pierścienia WN 110 kV (Kozienice-Garwolin-Pilawa-Mińsk Maz.-Miłosna) korzystają również stacje 110/15 kV w Garwolinie i Pilawie.

2. System magistralnych linii SN 15 kV

Dostawa energii elektrycznej średniego napięcia 15 kV na tereny gminy Latowicz odbywa się systemem magistralnych linii napowietrznych, które pracują w pierścieniowym układzie połączeń pomiędzy stacjami 110/15 kV stanowiącymi źródła zasilania podstawowego i rezerwowego.

W normalnym układzie pracy w trzonach ciągów magistralnych funkcjonują stałe podziały zasilania (otwarte łączniki sekcyjne), do których dochodzą napięcia SN 15 kV z dwóch sąsiednich stacji 110/15 kV.

Oprócz podziałów stałych istnieją jeszcze normalnie zamknięte łączniki sekcyjne oraz liniowe połączenia pomiędzy trzonami magistral, które w stanach awaryjnych i przy czynnościach konserwacyjnych umożliwiają realizację różnych wariantów zasilania, skracając tym samym przerwy w dostawie energii.

System zewnętrznych powiązań elektroenergetycznych SN 15 kV gminy Latowicz z gminami sąsiednimi tworzą trzy linie magistralne o relacjach:

a) Linia "Mrozy-Latowicz".

Jest najważniejszą magistralą SN 15 kV zasilającą gminę Latowicz, bowiem w podstawowym układzie pracy dostarcza energię SN 15 kV do 43 stacji 15/0,4 kV, co stanowi 54,4 % wszystkich stacji pracujących w gminie.

Trzon linii wykonano przewodami AFL 70 mm² na słupach żelbetowych, jest to więc linia w dobrym stanie technicznym. Stałe podziały łączą omawianą linię z magistralami "Mrozy-Kozłów" i "Stoczek Łukowski-Latowicz". Wykonanie połączenia z linią Mrozy-Garwolin-Kotuń, stworzy dodatkową możliwość awaryjnego zasilania części gminy Latowicz ze stacji 110/15 kV w Kotuniu.

b) Linia "Stoczek Łukowski-Latowicz".

Stanowi przedłużenie linii "Mrozy-Latowicz" i zasila pięć południowych wsi gminy Latowicz (14 stacji 15/0,4 kV - 17,8 %) ze stacji 110/15 kV w Stoczku Łukowskim. Na odcinku od stałego podziału linia posiada jeszcze odcinki wykonane przewodami AFL 35mm², wymaga więc modernizacji i przebudowy na przewody AFL 70 mm².

c) Linia "Mrozy-Kozłów".

Trzon linii wykonany jest do granicy Rejonu Energetycznego Mińsk Maz. przewodami AFL 70mm² (dobry stan techniczny) i w podstawowym układzie pracy zasila 22 stacje 15/0,4 kV (27,8 %). Linia jest dobrze zabezpieczona układem połączeń awaryjnych, ma bowiem możliwość zasilania z linii "Mińsk Maz.-Siennica", "Mrozy-Latowicz", "Pilawa-Puznówka" i "Garwolin-Parysów". Magistrala "Garwolin-Parysów" należy do RE w Garwolinie i wymaga częściowej modernizacji - gdyż na pewnym odcinku posiada jeszcze przewody o przekroju 35 mm².

W podsumowaniu stwierdzić należy, że gmina Latowicz zasilana normalnie z dwóch stacji 110/15 kV (z możliwością awaryjnego zasilania części terenów gminy z trzech dalszych stacji 110/15 kV) za pośrednictwem trzech magistralnych linii SN 15 kV wspomaganych przez połączenia awaryjne, ma w zasadzie dobre uwarunkowania rozwoju wynikające z parametrów technicznych energii średniego napięcia dostarczanej na jej tereny.

Zapasy mocy w stacjach 110/15 kV oraz stan techniczny linii magistralnych umożliwi gminie normalny rozwój, bowiem oprócz energii używanej do celów socjalno-bytowych istnieje jeszcze możliwość dostaw energii do zasilania drobnych zakładów przemysłowo-usługowych o jednostkowych zapotrzebowaniach na moc szczytową nie przekraczających 400 kW. Pewne kłopoty mogą wynikać przy zasilaniu obiektów wymagających podwójnego zasilania, bowiem wiązać się to może z koniecznością budowy dość długich odcinków linii SN 15 kV.

Z uwagi na to, że ZEWT SA nie planuje budowy w rejonie gminy Latowicz nowej stacji 110/15 kV poprawa parametrów energii SN 15 kV (w tym przede wszystkim niezawodności dostaw) odbywać się będzie poprzez rozbudowę i modernizację systemu linii magistralnych i powiązań międzyliniowych.

Schemat układu zasilania gminy Latowicz energią elektryczną SN 15 kV pokazano na rysunku.

Uwarunkowania wewnętrzne

1. Lokalne urządzenia elektroenergetyczne.

Są to urządzenia, których zadaniem jest zasilanie energią elektryczną niskiego napięcia 0,4 kV odbiorców jednej wsi lub kilku wsi o bezpośrednio sąsiadującej zabudowie.

W skład urządzeń lokalnych wchodzi:

- odgałęźne linie średniego napięcia 15 kV promieniowo zasilane z linii magistralnych,
- stacje transformatorowe 15/0,4 kV,
- linie niskiego napięcia 0,4 kV z oświetleniem drogowym oraz przyłączami do budynków.

W gminie Latowicz urządzenia lokalne to niemal wyłącznie sieci napowietrzne, a ich stan techniczny decyduje o jakości energii n.n. 0,4 kV dostarczanej odbiorcom.

W dobrym stanie są urządzenia budowane lub modernizowane po 78-80 roku w ramach reelektryfikacji, którym poddano wsie: Oleksianka, Dąbrówka, Dębe Małe, Kamianka, Waliska (bez kolonii), Strachomin (bez kolonii), Generalowo i Redzyńskie.

Pewne prace modernizacyjne prowadzono również w centralnych rejonach wsi Latowicz, Wielgolas i Wężyczyn, jednak nie zmodernizowane sieci na peryferyjnych i kolonijnych obszarach pozwalają na ogólne określenie stanu technicznego urządzeń lokalnych w tych wsiach jedynie jako stan średni.

Na ogólną liczbę 20 stacji trafo 15/0,4 kV we wsi Latowicz zostało do modernizacji 8 stacji, we wsi Wielgolas 5 na 12, a w Wężyczynie 2 na 3.

Były to urządzenia budowanej w latach 60-tych, które wskutek postępującego zużycia, wzrostu obciążenia, mogą już nie zapewniać właściwych parametrów energii szczególnie dotyczy to odbiorców zlokalizowanych na końcach długich obwodów linii n.n. 0,4 kV, wykonanych przewodami o zbyt małych przekrojach.

Złe i awaryjne sieci mają wsie: Budziska, Goleńki, Stawek (przestarzałe stacje ZH15 i linie n.n.), natomiast bardzo złe (sieci n.n. na słupach drewnianych) wymagające natychmiastowej modernizacji występują we wsiach Borówek, Budy Wielgolaskie, Chyżyny, Transbór.

Złe parametry energii niskiego napięcia są przyczyną pogarszania się jakości życia mieszkańców, ograniczają bowiem zakres eksploatacji urządzeń i maszyn elektrycznych służących celom socjalnym i produkcyjnym, a częstokroć uniemożliwiają wręcz przyłączanie nowych odbiorców.

Na tle średnich wskaźników wyliczonych dla gmin położonych na terenie byłego woj. siedleckiego, stan techniczny lokalnych urządzeń zasilających wsie gminy Latowicz przedstawia się następująco:

- stan dobry: 44,4 % (średnia byłego woj. 40,2 %)
- stan średni: 16,7 % (średnia byłego woj. 20,3 %)
- stan zły: 38,9 % (średnia byłego woj. 39,3 %)

Z powyższego zestawienia wynika, że ogólny stan techniczny urządzeń lokalnych jest w gminie Latowicz zbliżony do ogólnego stanu jaki występuje na terenach byłego woj. siedleckiego. Stan ten ulega systematycznemu pogorszeniu wskutek zatrzymania z początkiem lat 90-tych procesu reelektryfikacji wsi, co doprowadziło do sytuacji, w której ponad 50 % tych wsi wymaga wykonania modernizacji i rozbudowy urządzeń lokalnych o zróżnicowanych zakresach rzeczowych. Pewne nadzieje wiązać należy z nowym Prawem Energetycznym, które

nakłada na właściciela urządzeń (w tym wypadku Zakład Energetyczny Warszawa-Teren SA) obowiązek utrzymania ich w należyтым stanie technicznym.

Stan techniczny lokalnych urządzeń elektroenergetycznych zasilających poszczególne wsie gminy Latowicz pokazano na załączonym rysunku.

6.3. Uwarunkowania dotyczące komunikacji

6.3.1. Analiza stanu istniejącego.

System transportowy gminy, a w szczególności podsystem drogowy, jest podstawowym krwioobiegiem, umożliwiającym funkcjonowanie jej struktur. Ocena stanu istniejącego, a w szczególności układu powiązań oraz stanu technicznego urządzeń, stanowi podstawę do zdefiniowania uwarunkowań dla rozwoju i funkcjonowania systemu transportowego gminy.

Stan funkcjonalno-techniczny.

Układ drogowy

Przez obszar gminy nie przebiegają drogi krajowe.

Przez teren gminy przebiega droga wojewódzka nr 802 Mińsk Maz.- Siennica Latowicz - Seroczyn, klasy G (główna, dawna IV techniczna), o funkcji regionalnej, realizująca powiązania z Mińskiem Maz., z drogą nr 2, z Seroczynem oraz prowadząca ruch na drogę nr 802 w kierunku Siedlec i Stoczka Łuk., a pośrednio na drogę nr 806 w kierunku Łukowa. Posiada nawierzchnię bitumiczną o szer. 6.0 m na odc. od pln.-zach. granicy gminy do Latowicza, na terenie zabudowanym Latowicza szer. 8,0 m. (przekrój uliczny), a na dalszym odcinku szer. 4.0-4.5 m.

Układ powiatowy tworzą następujące drogi:

- Nr 36 249 Latowicz Mrozy - Kałuszyn, realizująca powiązania z obszarem gm. Kałuszyn i Mrozy oraz powiązania wewnętrzne w środkowym i północnym rejonie gminy Latowicz. Ma nawierzchnię bitumiczną o szer. 4.5 m.
- Nr 36 250 Latowicz - Wężyczyn, realizująca powiązania wewnętrzne w pn.-zach. części gminy. Ma nawierzchnię bitumiczną o szer. 5.0 m.
- Nr 36 251 Latowicz Strachomin - Borki, realizująca powiązania z zach. rejonem gm. Wodynie, a także powiązania wewnętrzne we wsch. części gminy. Posiada nawierzchnię bitumiczną o szer. 5.0 m.

- Nr 36 252 Oleksianka - Iwowe realizująca powiązania z płn.-wsch. rejonem gm. Borowie. Ma nawierzchnię bitumiczną o szer. 5.0 - 5.5 m.
- Nr 36 253 Roztarki Redzyńskie - Chromin, realizująca powiązania wewnętrzne w pld - wsch. części gminy oraz powiązania z płn. rejonem gm. Borowie. Ma nawierzchnię bitumiczną o szer. 5.5 m.
- Nr 36 254 Dębe Małe Transbór - Starogród, realizująca powiązania wewnętrzne wschodnio-zachodniej części gminy. Na odcinku od Dębego Małego do Chyzyn ma nawierzchnię bitumiczną o szer. 5.5 m. Powinna też realizować powiązania z pld. rejonem gm. Siennica. Na zachodnim odcinku ma jednak nawierzchnię gruntową naturalną.
- Nr 36 255 Borówek Budy Wielgoleskie, która realizuje powiązania wewnętrzne w zach. części gminy. Ma nawierzchnię bitumiczną o szer. 5.5 m.
- Nr 36 256 Wielgolas - Chyzyny, realizująca powiązania wewnętrzne w zach. części gminy. Posiada nawierzchnię bitumiczną o szer. 5.0 m.
- Nr 36 257 Wielgolas Kamionka, realizująca powiązania wewnętrzne w zach. części gminy. Posiada nawierzchnię bitumiczną o szer. 5.0 - 5.5 m.
- Nr 36 258 Kiczki Kamionka Wymyśle, która powinna realizować powiązania wewnętrzne w płn. części gminy oraz powiązania z pld. rejonem gm. Ceglów. Ma jednak nawierzchnię bitumiczną tylko na terenie Kamionki (ok. 700 m.), a na pozostałych odcinkach w większości gruntową naturalną.
- Nr 36 259 Posiadały Kiczki Waliska Wężyczyn Jeruzal, która częściowo realizuje powiązania z pld. rejonami gmin Ceglów i Mrozy, oraz powiązania wewnętrzne w pld części gminy. Posiada jednak odcinek o nawierzchni gruntowej o dł. ok. 2.3 km pomiędzy Wężyczynem, a Kolonią Waliska. Na pozostałych odcinkach ma nawierzchnię bitumiczną o szer. 5.0 m.
- Nr 36 525 Parysów Kozłów Latowicz, realizująca powiązania z gm. Parysów, oraz wewnętrzne w pld. części gm. Latowicz. Standard powiązań jest dość niski, ponieważ droga ta ma nawierzchnię gruntową ulepszoną.

Wszystkie w/w drogi powiatowe są sklasyfikowane jako drogi klasy Z - zbiorczej (dawna V kl. technicza). Oprócz wymienionych funkcji prowadzą bezpośrednią

obsługę przyległego zagospodarowania. Na terenie większych miejscowości pełnią funkcje uliczne.

Drogi gminne mają przypisaną klasę Z - zbiorcza (dawna V klasa techniczna), której wymogów na ogół nie spełniają, chociażby z tego względu, że większość odcinków ma nawierzchnię gruntową.

Komunikacja zbiorowa

Gmina Latowicz jest obsługiwana przez komunikację autobusową. Przez jej teren prowadzone są relacje o znaczeniu regionalnym w kierunku Siedlec, Garwolina i Łukowa oraz międzysiedlowym (realizujące powiązania międzygminne, a także wewnątrzgminne).

Transport towarowy.

Gmina jest obsługiwana przez transport samochodowy.

Stan planistyczno-projektowy.

Dotychczasowe opracowania, dotyczące problematyki transportowej, zachowujące częściowo aktualność, a obejmujące swoim zakresem również teren gminy Latowicz:

- "Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Latowicz",
- "Elementy systemu transportowego w planie regionalnym woj. siedleckiego",
- "Strategia rozwoju woj. siedleckiego",
- "Plan regionalny rozwoju woj. siedleckiego"

Stan formalno-prawny.

Schemat administracji i zarządzania układem drogowo-ulicznym w nowym układzie administracji publicznej przedstawiono w poniższej tabeli:

Kategoria	Własność	Finansowanie	Zarząd drogi	Zarząd ruchu
Wojewódzka	Samorząd Województwa	Samorząd Województwa	Zarząd Województwa	Marszałek Województwa
Powiatowa	Samorząd Powiatu	Samorząd Powiatu	Zarząd Powiatu	Starosta
Gminna	Samorząd Gminy	Samorząd Gminy	Zarząd Gminy	Starosta
Wewnętrzna (drogi niepubl.)	Właściciel terenu	Zarząd terenu	Zarządca terenu	Zarządca terenu

Ocena

Długość drogi wojewódzkiej na terenie gminy wynosi ok. 15.2 km, całość o nawierzchni twardej ulepszonej, z tego 9.4 km o szerokości normatywnej.

Sieć dróg powiatowych, mająca realizować powiązania zewnętrzne gminy oraz powiązania wewnętrzne o znaczeniu podstawowym dla gminy jest w niezadowalającym stanie technicznym. Na ogólną długość, wynoszącą ok. 58.4 km, tylko 40.3 km (69%) dróg ma nawierzchnię twardą ulepszoną, (z tego ok. 6.6 km - ok. 11 % o zbyt małej szerokości nawierzchni), 6.5 km (11 %) gruntową ulepszoną, a aż 11,6 km (20 %) nawierzchnię gruntową naturalną.

Stan techniczny sieci powiatowej w poważnym stopniu utrudnia płynne prowadzenie powiązań drogowych gminy. Utrudnia on również prowadzenie komunikacji zbiorowej.

Duże odcinki dróg, zarówno powiatowych, jak i gminnych mają zbyt małe szerokości pasów drogowych, mniejsze od przewidywanego dla klasy Z minimum, wynoszącego 20 m. (Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z

dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie Dział II - DZ.U. Nr 43 z dnia 14 maja 1999 r. poz 430).

Wnioski.

Do okresu perspektywicznego należy:

- zmodernizować odcinek drogi wojewódzkiej, mający nienormatywną szerokość jezdni, przez poszerzenie jej z 4,0 4,5 m. do 6,0 m.,
- wyposażyć całą sieć dróg powiatowych w nawierzchnię twardą ulepszoną,
- dążyć do wyposażenia sieci dróg gminnych w nawierzchnię twardą ulepszoną (będzie to zależec od możliwości finansowych) - na okres przejściowy (etapowy) można przyjąć wyposażenie tych dróg w nawierzchnię gruntową ulepszoną (żwir,tłuczeń), która mogłaby stanowić podbudowę do późniejszego położenia nawierzchni twardej ulepszonej, wyjątek stanowią drogi obsługujące tereny leśne - tam należy dopuścić co najwyżej nawierzchnię gruntową ulepszoną,
- stworzyć możliwości do poszerzenia pasów drogowych do szerokości normatywnych,
- w miarę rozwoju sieci drogowej, wyposażonej w nawierzchnię twardą ulepszoną rozbudowywać sieć uzasadnionych ekonomicznie połączeń autobusowych,
- dążyć do rozwoju sieci niewielkich obiektów obsługi technicznej pojazdów, zdolnych w sumie do obsługi kompleksowej.

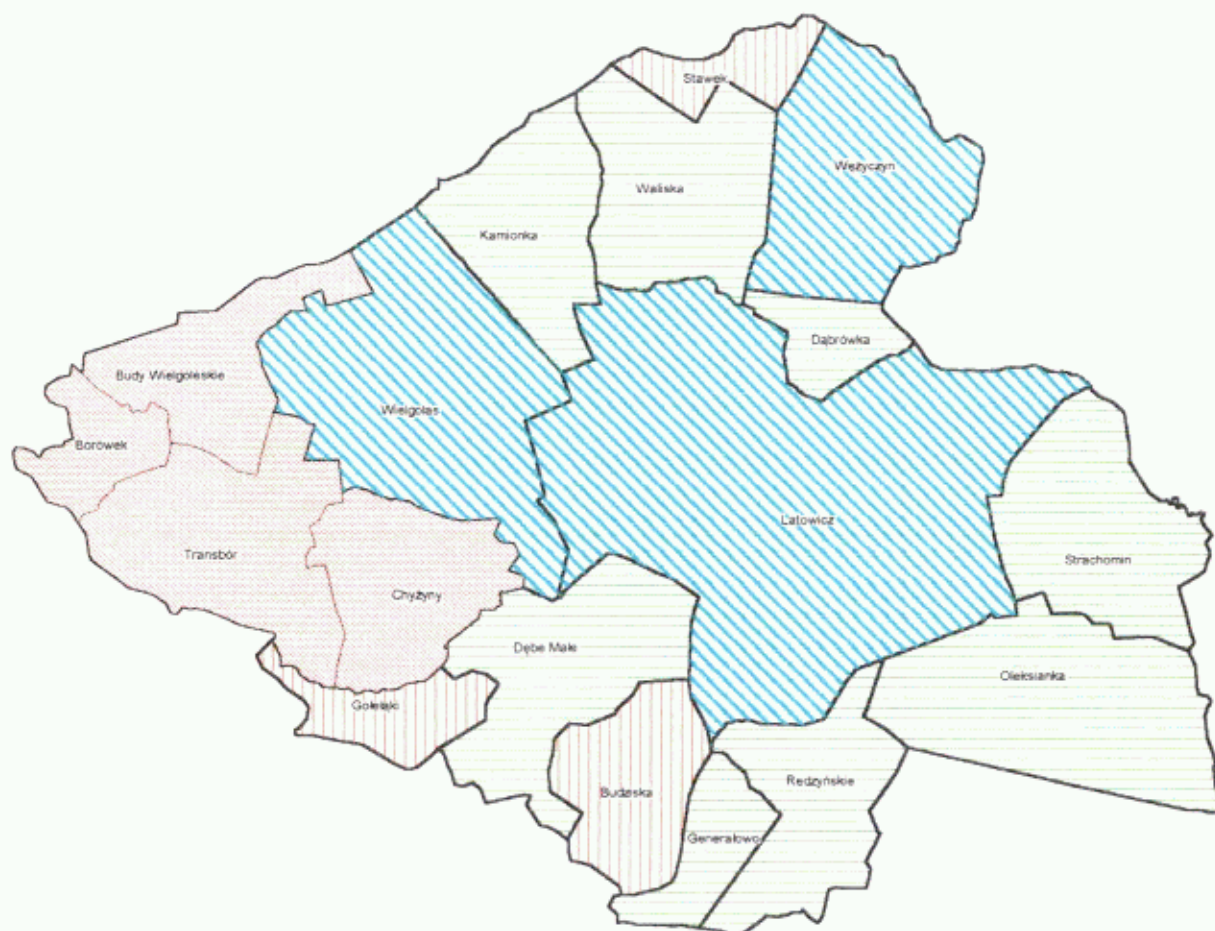
7. Spis map

- Położenie gminy na tle południowo-wschodniej części województwa mazowieckiego
- Kierunki zagospodarowania przestrzennego wynikające z polityki przestrzennej samorządu województwa na obszarze gminy
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Latowicz. Synteza uwarunkowań. Załącznik nr 1
- Ludność pracująca głównie w swoim gospodarstwie rolnym w 1988 r. (wg NSP)
- Pracujący wyłącznie i głównie w indywidualnych gospodarstwach rolnych w 1996r.
- Użytki zielone w indywidualnych gospodarstwach rolnych w 1996 r.
- Zboża intensywne w indywidualnych gospodarstwach rolnych w 1996 r.
- Ziemniaki w indywidualnych gospodarstwach rolnych w 1996 r.
- Ciągniki rolnicze w indywidualnych gospodarstwach rolnych w 1996 r.
- Dynamika ludności w latach 1970-1996
- Ludność w wieku poprodukcyjnym w 1988r (wg NSP)
- Podmioty zarejestrowane w systemie Regon. Stan w dn. 4 marca 1998r.
- Ludność według głównego źródła utrzymania w 1988 r. (wg NSP).
- Powierzchnia użytkowa mieszkań na 1 osobę w 1988 r. (wg NSP)
- Mieszkania w budynkach niepalnych w 1988r. (wg NSP)
- Mieszkania wyposażone w wodociąg w 1988r. (wg NSP)
- Stan techniczny urządzeń elektroenergetycznych zasilających wsie gminy Latowicz
- Rozbudowa i modernizacja systemu magistralnych linii SN 15 kV zasilających gminę Latowicz. Reelektryfikacja wsi
- Komunikacja. Powiązania zewnętrzne i wewnętrzne gminy

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

STAN TECHNICZNY LOKALNYCH URZĄDZEŃ ELEKTROENERGETYCZNYCH
ZASILAJĄCYCH WSIE GMINY LATOWICZ

OZNACZENIA

- dobry
- średni
- zły
- bardzo zły

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO G M I N Y LATOWICZ

ROZBUDOWA I MODERNIZACJA SYSTEMU MAGISTRALNYCH LINII SN 15 kV
ZASILAJĄCYCH GMINĘ LATOWICZ
REELEKTRYFIKACJA WSI

OZNACZENIA

- istniejące magistralne linie SN 15 kV w dobrym stanie technicznym
- istniejące linie SN 15 kV do przebudowy na linie magistralne
- planowane odcinki nowych linii magistralnych
- orientacyjne podziały sieci

- wsie planowane do reelektrofikacji - plan do 2005 r.
- wsie do reelektrofikacji w drugiej kolejności
- wsie wymagające częściowej modernizacji i rozbudowy lokalnych urządzeń elektroenergetycznych
- wsie zreelektrofikowane

ZARZĄD GMINY
LATOWICZ

S T U D I U M
UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY LATOWICZ

CZĘŚĆ III. KIERUNKI ROZWOJU PRZESTRZENNEGO

LATOWICZ - 1999 r.

ZESPÓŁ AUTORSKI

AUTOR OPRACOWANIA

GŁÓWNY PROJEKTANT

- mgr inż. arch. MAŁGORZATA SIENKIEWICZ

upr. w pl.przestrz. nr 880/89

WSPÓŁAUTORZY w zakresie:

STRUKTURA FUNKCJONALNO-

PRZESTRZENNA

- mgr inż. arch. WIESŁAW PŁASEK

upr. w plan.przestrz. nr 1400/94

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

- mgr JACEK SKORUPSKI

ROLNICTWO, MIESZKALNICTWO

- dr STEFAN BIAŁCZAK

upr. w pl.przestrz. nr 398/88

DEMOGRAFIA, JAKOŚĆ ŻYCIA

- dr ANNA ADAMCZYK-HABIB

KOMUNIKACJA

- mgr inż. STEFAN KOWALSKI

INŻYNIERIA SANITARNA

- mgr inż. BARBARA SKUP

ELEKTROENERGETYKA

- mgr inż. ZBIGNIEW CIESZKOWSKI

OPRACOWANIE GRAFICZNE

- tech. bud. EUGENIUSZ SIERGIEJUK

Spis treści

strona

Rozdział I

Cele rozwoju gminy

1

1. Cel generalny rozwoju gminy
2. Cele szczegółowe rozwoju gminy
3. Główne funkcje gminy

1

2

2

Rozdział II

Kierunki zagospodarowania przestrzennego

4

1. Struktura funkcjonalno-przestrzenna
2. Strefy potencjalnego rozwoju osadnictwa
3. Strefy terenów otwartych
4. Zakres ustaleń planów miejscowych
5. Zasady zagospodarowania w strefach potencjalnego rozwoju osadnictwa
6. Kierunki i zasady ochrony wartości kulturowych
  - 6.1. Zasady ochrony dóbr kultury
  - 6.2. Zasady ochrony archeologicznej
7. Kierunki rozwoju rolnictwa

4

4

5

6

8

10

10

14

18

Rozdział III

Kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej

21

1. Kierunki rozwoju komunikacji
2. Kierunki rozwoju infrastruktury sanitarnej
  - Zaopatrzenie w wodę
  - Odprowadzanie ścieków sanitarnych

21

24

24

26

Usuwanie odpadów stałych	27
Zaopatrzenie w gaz ziemny	28
Zaopatrzenie w ciepło	28
3. Kierunki rozwoju elektroenergetyki	28
3.1. Kierunki rozwoju powiązań zewnętrznych	28
3.2. Kierunki rozwoju urządzeń lokalnych	29

Rozdział IV

Zasady ochrony środowiska przyrodniczego	31
1. Stan i funkcjonowanie środowiska przyrodniczego gminy na tle układów wieloprzestrzennych	31
1.1. Gmina Latowicz na tle ponadlokalnych układów ekologicznych	31
1.2. Relacja gmina-otoczenie w zakresie oddziaływań uciążliwych i szkodliwych	31
2. Waloryzacja przestrzeni ekologicznej gminy	31
3. Polityka ochronna dotycząca zasobów i walorów środowiska	32
3.1. Dolina Świdra	32
3.3. Lasy	33
3.4. Wody powierzchniowe	33
4. Kopaliny	34
5. Proekologiczne działania na rzecz rozwoju gminy	35

Rozdział I

CELE ROZWOJU GMINY

1. Cel generalny rozwoju gminy

Celem nadrzędnym polityki przestrzennej gminy jest zapewnienie ogólnego rozwoju przy maksymalnym wykorzystaniu własnych walorów środowiska przyrodniczego, wynikających z położenia gminy w układzie administracyjnym. Polityka przestrzenna winna uwzględniać trendy gospodarcze gminy, interesy jednostek podmiotów gospodarczych, których działalność rokuje znaczny postęp w ogólnym rozwoju gminy. Celem samorządu lokalnego winno być wprowadzenie na swoim terenie zasady przyjętej przez politykę ogólnokrajową zasadę zrównoważonego rozwoju oznaczającą taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym w celu równoważenia szans dostępu do środowiska społeczeństwa zarówno współczesnego jak i przyszłych pokoleń, następuje w procesie integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych.

Zrównoważony rozwój, ochrona środowiska oraz kształtowanie ładu przestrzennego stanowią istotny element polityki przestrzennej samorządu gminnego. Studium oraz plany miejscowe są podstawowym instrumentem kształtowania programu racjonalnego zagospodarowania przestrzennego gminy.

Główne zadania samorządu w tym zakresie to:

- * wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich,
- * zwiększenie efektywności procesów gospodarczych poprzez rozwój układów osadniczych,
- * scharmonizowanie programu zagospodarowania przestrzennego z budową i rozbudową systemu komunikacji oraz infrastruktury technicznej w zakresie zbiorczych systemów zaopatrzenia w wodę, systemów kanalizacji oraz gazyfikacji gminy,
- * intensyfikacja i specjalizacja rolnictwa,
- * inwestowanie w rozwój urządzeń obsługi ludności, będących w zakresie ustawowych obowiązków samorządu,

- * umożliwienie innego wykorzystania mało przydatnych rolniczo gruntów ornych przez przeznaczenie ich dla rozwoju funkcji nierolniczych, w tym zwłaszcza: mieszkalnictwo, rekreację, usługi, rzemiosło oraz produkcję,

Przy realizacji powyższych celów zagospodarowania przestrzennego gminy powinny być stosowane ogólnie przyjęte przez politykę państwa zasady zrównoważonego rozwoju, do których na terenie gminy Latowicz należą:

- * ochrona terenów o szczególnych wartościach środowiska przyrodniczego, w tym ochrona dolin rzecznych, lasów i gruntów wysokich klas,
- * ochrona wartości środowiska kulturowego,
- * ochrona czystości powietrza,
- * ochrona wód powierzchniowych i wód podziemnych.

2. Cele szczegółowe rozwoju gminy

2.1. Cele ekonomiczne wyrażają się w kształtowaniu mechanizmów generujących efektywny rozwój ekonomiczny, w tym w podejmowaniu działań prowadzących do zapewnienia mieszkańcom dobrobytu i źródeł utrzymania w miejscu zamieszkania, w drodze rozwoju gospodarczego poprzez:

- * aktywizację rozwoju funkcji rolniczej jako podstawowej funkcji gminy zgodnej z predyspozycjami środowiska, a w szczególności przez wyposażenie gminy w sieć usług i urządzeń związanych z produkcją rolną,
- * rozwijanie innej działalności gospodarczej nierolniczej, w kierunkach zgodnych z uwarunkowaniami środowiska (turystyka, agroturystyka, rzemiosło,) w sposób nie wywołujący kolizji z wymogami ochrony środowiska i z podstawową funkcją gminy.

2.2. Cele społeczne wyrażają się w poprawie standardu cywilizacyjnego lokalnej społeczności oraz w sprawnym funkcjonowaniu gminy jako miejsca zamieszkania, pracy, obsługi i wypoczynku jej mieszkańców, a w szczególności:

- * zapewnieniu przyjaznych warunków życia i rozwoju w drodze rozwijania infrastruktury publicznej,
- * zapewnieniu możliwie wysokiego standardu zamieszkania i obsługi mieszkańców,
- * wyposażenie obszaru gminy w urządzenia komunikacyjne i infrastrukturę techniczną, stosownie do występujących potrzeb,
- * harmonijnym i bezpiecznym kształtowaniu przestrzeni.

2.3. Cele przyrodnicze wyrażają się w:

- * traktowaniu ochrony środowiska jako nierozłącznej części wszystkich procesów rozwojowych,
- * ochronie szczególnych wartości przyrodniczych,
- * ochronie ciągów ekologicznych - w tym bioróżnorodności flory i fauny,
- * prowadzenie racjonalnej gospodarki zasobami naturalnymi, zwłaszcza takimi jak wody, lasy, otwarta przestrzeń,
- * dostosowanie rozwoju gospodarczego, społecznego i przestrzennego do uwarunkowań przyrodniczych,
- * zahamowaniu procesów niszczących oraz działaniach rehabilitacyjnych i wzbogacaniu środowiska.

2.4. Cele kulturowe wyrażają się:

- * w ochronie istniejących wartości kulturowych, zachowaniu tożsamości kulturowej w sferze materialnej i niematerialnej, w kształtowaniu harmonijnego krajobrazu kulturowego i zachowaniu krajobrazu naturalnego, a także w rozwijaniu wszelkich działalności w dziedzinie kultury i sztuki.

2.5. Cele przestrzenne wyrażają się:

- * w zachowaniu bądź przywracaniu ładu przestrzennego w rozwoju osadnictwa, w powiązaniu z towarzyszącą zielenią i terenami otwartymi, w traktowaniu przestrzeni jako dobra publicznego, podlegającego zagrożeniom i procesom degradacyjnym, a więc wymagającego ochrony oraz tworzenia warunków generujących określone, pożądane działania podmiotów gospodarczych.

3. Główne funkcje gminy

Wyniki rozpoznania przestrzennych uwarunkowań gminy Latowicz zawarte w cz. II "Studium.." wskazują na to, że główną podstawą rozwoju gminy pozostanie nadal funkcja rolnicza. Uzupełniają funkcją będzie obsługa ludności oraz rozwój funkcji gospodarczej związanych z występowaniem zakładów przemysłowych drobnej wytwórczości, rzemiosła, handlu i innych inwestycji realizowanych na obszarze gminy.

Uwzględniając walory środowiska przyrodniczego, dobre powiązania komunikacyjne gminy z aglomeracją warszawską oraz wnioski potencjalnych inwestorów przyjmuje się rozwój funkcji związanej z rekreacją i wypoczynkiem, zwłaszcza we wsiach położonych w okolicach doliny rzeki Świder.

Rozdział II

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

1. Struktura funkcjonalno-przestrzenna

W oparciu o analizę stanu istniejącego oraz analizę uwarunkowań zawartych w II cz. "Studium", na którą składają się w szczególności:

- * uwarunkowania stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczo-kulturowego, w tym rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- * uwarunkowania dotyczące rzeczywistego zagospodarowania terenu z jego uzbrojeniem
- * uwarunkowania ekonomiczno-społeczne z uwzględnieniem jakości życia mieszkańców

w "Studium" przyjęto zasadę podziału obszaru gminy na strefy potencjalnego rozwoju osadnictwa oraz strefy terenów otwartych. Strefy funkcjonalne obejmują obszary o różnych funkcjach scalonych, w których określono potencjalny sposób zagospodarowania i użytkowania oraz w miarę potrzeb obszary przewidziane do opracowania planów miejscowych.

W ramach stref "Studium" określa zasady funkcjonowania środowiska przyrodniczego oraz zasady funkcjonowania systemów infrastruktury technicznej, w tym komunikacji.

2. Strefy potencjalnego rozwoju osadnictwa

Obszary zabudowy mieszkaniowo-usługowej - wskazują istniejące i projektowane tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej. W szczególności obejmują tereny usług administracji, zdrowia, oświaty, kultury oraz handlu i gastronomii, łączności oraz tereny budowlane istniejące i wskazane do zabudowy w dotychczas obowiązującym miejscowym planie. Dopuszcza się w miarę potrzeb powiększenie terenów zgodnie z zapotrzebowaniem inwestorów na działki budowlane.

Obszar zabudowy mieszkaniowej - obejmuje tereny zabudowy rolniczej (siedliskowej), w której dopuszcza się realizację zabudowy jednorodzinnej, wszelkiego rodzaju usługi nieuciążliwe dla otoczenia oraz zabudowy letniskowej na gruntach klasy VI, VIz. Realizacja zabudowy letniskowej oraz jednorodzinnej będzie możliwa po uchwaleniu planu miejscowego na podstawie którego można uzyskać zmianę przeznaczenie gruntów rolnych na inne cele. Zalecaną formą rekreacji na terenie całej gminy jest agroturystyka.

Obszary aktywności gospodarczej - obejmują tereny przeznaczone do lokalizacji przemysłu, w tym przetwórstwa rolno-spożywczego, składów, magazynów, baz technicznej obsługi oraz tereny przeznaczone do lokalizacji obiektów produkcyjnych, usługowych, w których uciążliwość zamyka się w granicach posiadanego terenu.

Poza strefami potencjalnego rozwoju osadnictwa dopuszcza się lokalizację wszelkich inwestycji zgodnie z zapotrzebowaniem pod warunkiem zapewnienia odpowiednich warunków związanych z uzbrojeniem terenu oraz zachowaniem wymogów ochrony środowiska.

3. Strefy terenów otwartych

Strefy otwarte w gminie Latowicz obejmują obszary związane z waloryzacją przestrzeni ekologicznej gminy o różnym stopniu ochrony środowiska przyrodniczego, a w szczególności:

- rejon R - północno-zachodni, predysponowany do utrzymania i intensyfikacji funkcji rolniczej oraz ochrony przed innymi funkcjami. Generalnie bezleśne, z niewielką ilością zadrzewień. Wskazane dolesienia na gruntach najstabszych
- rejon RX - południowo-wschodni, obejmuje tereny o gorszych warunkach dla rolnictwa, przestrzennie powiązany ze Świderm. Mogą być docelowo miejscem lokalizacji funkcji innych niż rolnicza, powiązanych z ośrodkiem gminnym i rekreacją związaną z doliną Świdra

- rejon E - dolina Świdra z kompleksem podmokłych terenów łąkowych, powiązany przyrodniczo i przestrzennie z rzeką Świder stanowiący największą wartość przyrodniczą gminy o znaczeniu ponadlokalnym. Wskazany do utrzymania w dotychczasowym użytkowaniu.

Granice w/w obszarów zostały oznaczone na rysunku studium - załącznik nr 2. Szczegółowe zasady ochrony środowiska omówione są w Rozdziale IV niniejszego opracowania oraz dodatkowo określone zostaną indywidualnie na etapie sporządzania planów miejscowych.

4. Zakres ustaleń planów miejscowych

Stosownie do przepisów Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990r. nr 16 z późn. zmian.) kształtowanie ładu przestrzennego jest jednym z podstawowych zadań własnych gminy realizowanych poprzez:

- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, określając politykę przestrzenną gminy,
- plany miejscowe w miarę ich sporządzania, jako przepisy gminne,
- ogólnopństwowe przepisy prawne.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zawiera zasady i kierunki rozwoju gminy uchwalone przez Radę Gminy. Studium jest narzędziem Zarządu Gminy w zakresie realizacji polityki przestrzennej. Uchwalony kierunek rozwoju, stanowi program działania dla samorządu, określając politykę przestrzenną gminy, wiążąc organy gminy przy sporządzaniu projektów planów miejscowych. Studium zawiera normy określające kierunki działania organów i jednostek pozostających w systemie organizacyjnym gminy, jest więc aktem do użytku wewnętrznego kierownictwa.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego sporządza się dla obszaru gminy lub jej części. Sporządzenie miejscowego planu zależy od uznania gminy w postaci uchwały Rady Gminy z wyjątkiem sytuacji kiedy sporządzenie planu jest obligatoryjne.

Obowiązek sporządzania planów miejscowych istnieje w następujących przypadkach, stosownie do przepisów art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 7 lipca 1994r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 1999r. nr 15, poz. 139 z późn. zmian.):

- jeżeli przepisy szczególne tak stanowią:

- * dla terenów rolniczych i leśnych, które zamierza się przeznaczyć na cele nierolnicze i nieleśne, na podstawie przepisów zawartych w art. 7 Ustawy z dnia 3 lutego 1995r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. nr 16, poz. 78),
- * dla terenów skoncentrowanego budownictwa jednorodzinnego stosownie do przepisów art. 14 Ustawy z dnia 20 kwietnia 1985r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. z 1991r. nr 30, poz. 127 z późn. zmian.),
- * dla terenów eksploatacji złóż kopalin pospolitych,
- * dla obszarów i zespołów poddawanych ochronie przez Radę Gminy, stosownie do przepisów art. 34 Ustawy z dnia 16 października 1991r. o ochronie przyrody (Dz. U. nr 114, poz. 492),
- * dla gruntów przeznaczonych do zalesienia, zgodnie z art. 14 Ustawy z dnia 28 września 1991r. o lasach (Dz. U. nr 101, poz. 444),
- * dla obszarów, na których przewiduje się realizację programów rządowych, służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych,
- * dla obszarów, na których przewiduje się realizację lokalnych zadań publicznych jak szkoły, urządzenia infrastruktury technicznej (wodociąg, gazociąg, drogi, oczyszczalnie ścieków, wysypiska śmieci).

Uwzględniając powyższe zasady ustala się dla gminy Latowicz obowiązek sporządzania planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego z podziałem na etapy realizacji:

Pierwszy etap

Sporządzanie planów miejscowych dla wsi Latowicz i Wielgolas.

- wieś Latowicz jest głównym ośrodkiem administracyjnym i usługowym gminy. Skupia największą ilość mieszkańców oraz usług w zakresie obsługi ludności i rolnictwa jak również zakładów produkcyjnych. Głównym zadaniem samorządu winien być dalszy rozwój miejscowości przez preferowanie jej do lokalizacji pozarolniczej działalności produkcyjnej i usługowej oraz wyznaczenia odpowiednio uzbrojonych terenów pod funkcje mieszkaniowe z możliwością realizacji usług i nieuciążliwego rzemiosła oraz budownictwa mieszkaniowego skoncentrowanego;

- wieś Wielgolas w strukturze przestrzennej gminy jest ośrodkiem pomocniczym w stosunku do miejscowości gminnej. Wyróżniają się dużą dynamiką rozwoju. Koncentruje usługi podstawowe związane z obsługą ludności, zakłady produkcyjne drobnej wytwórczości i usług oraz obiekty infrastruktury technicznej. Na terenie wsi w większości występuje zabudowę mieszkaniową nie związaną z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Drugi etap

- sporządzenie planów miejscowych dla terenów przeznaczonych:
  - * pod inwestycje związane z realizacją celów publicznych
  - * pod zabudowę lotniskową
  - * dla terenów aktywizacji gospodarczej

Trzeci etap

- sporządzanie planów miejscowych wg możliwości pozyskania materiałów wejściowych (obowiązujące mapy geodezyjne) oraz analizy ruchu budowlanego i konieczności podjęcia inwestycji publicznych, a w międzyczasie decyzje dotyczące realizacji inwestycji będą wydawane w oparciu o przepisy szczególne.

5. Zasady zagospodarowania w strefach potencjalnego rozwoju osadnictwa

Dla poszczególnych obszarów tych stref bądź ich zespołów mogą być sporządzane odrębne i częściowe plany miejscowe. Granice planów miejscowych są określone w Uchwale Rady Gminy o podjęciu opracowania i powinny obejmować tereny zainwestowane i ustalone po indywidualnej analizie potrzeb terenowych dla danej miejscowości. Obszary objęte planami miejscowymi powinny osiągnąć pełny standard wyposażenia technicznego w zakresie:

- 1) komunikacji
- 2) zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzania i oczyszczania ścieków
- 3) energetyki
- 4) gospodarki odpadami
- 5) telekomunikacji

Zakres ustaleń planów miejscowych powinien obejmować określenie przeznaczenia terenów i linii rozgraniczających tereny o różnym przeznaczeniu i różnych zasadach zagospodarowania, ze szczególnym uwzględnieniem rozgraniczenia między terenami strefy osadniczej a strefą terenów otwartych, w tym określenie:

1. terenów przeznaczonych do realizacji celów publicznych, ponadlokalnych i lokalnych, obejmujących m.in.:
  - * tereny ulic, placów i dróg publicznych oraz urządzeń obsługi ruchu,
  - * tereny urządzeń infrastruktury technicznej oraz zasady obsługi ze szczególnym uwzględnieniem wyposażenia w urządzenia do odprowadzania i oczyszczania ścieków,
  - * tereny usług publicznych i ich zgrupowań,
2. granic i zasad zagospodarowania terenów i obiektów podlegających ochronie ze względów przyrodniczych, kulturowych bądź krajobrazowych,
3. zasad i warunków podziału terenów na działki budowlane,
4. lokalnych warunków, zasad i standardów kształtowania zabudowy oraz urządzania terenu, ze szczególnym uwzględnieniem:
  - * zasad architektonicznych form budynków, z zachowaniem regionalno historycznej skali, charakteru zabudowy i struktury zespołów zabudowy oraz w odniesieniu do obszarów wskazanych do ochrony konserwatorskiej - z uwzględnieniem wymagań konserwatorskich,
  - * zasad kształtowania zieleni w obrębie strefy osadniczej, z uwzględnieniem zagospodarowania działek budowlanych i otoczenia budynków,
  - * zasad kształtowania zieleni na terenach otwartych, otaczających strefę osadniczą, z uwzględnieniem zagospodarowania ciągów ekologicznych rozcinających zespoły zabudowy.

W celu osiągnięcia pożądaných efektów w zagospodarowaniu przestrzennym terenów położonych w strefie potencjalnego rozwoju osadnictwa, zobowiązuje się do podjęcia działań w kierunku:

- * popierania i wspomagania inicjatyw prowadzących do podejmowania różnorodnych działalności usługowych oraz do podnoszenia standardu wyposażenia i obsługi mieszkańców w urządzeniach usługowych,
- * tworzenia gminnego zasobu działek budowlanych, w celu ułatwienia pozyskiwania działek przez właścicieli gruntów nie włączonych do terenów budowlanych i zahamowania samowoli budowlanej,
- * pozyskiwania środków finansowych na rzecz remontów i modernizacji budynków podlegających ochronie konserwatorskiej, jako pomocy dla właścicieli w ich utrzymaniu i podnoszeniu wartości użytkowych, przy zachowaniu wartości kulturowych.

6. Kierunki i zasady ochrony wartości kulturowych */

6.1. Zasady ochrony dóbr kultury

W zakresie ochrony wartości kulturowych terenu objętego opracowaniem, ustalono historyczne rozplanowanie przestrzenne, historyczną strukturę funkcjonalną, wartościowe obiekty kubaturowe oraz wartości ekspozycyjno-krajobrazowe. Wnioski wypływające ze stanu wartości kulturowych terenu objętego opracowaniem, umożliwiły określenie stref ochrony konserwatorskiej.

Strefy te grupują obszary i zespoły o podobnej wartości kulturowej, przyrodniczej i krajobrazowej. Wyznaczenie w ich zasięgu chronionych pojedynczych obiektów, umożliwi ponadto ich ochronę niezależnie od charakteru strefy w jakiej się znajdują.

Na obszarze gminy Latowicz, proponuje się wyznaczyć następujące strefy ochrony konserwatorskiej.

STREFA "A" - pełnej ochrony historycznej struktury przestrzennej,

obejmuje:

- płytę Rynku z blokiem zabudowy przyrynkowej łącznie z zespołem kościoła parafialnego w Latowiczu,

---

*/ opracowano na podstawie "Studium wartości kulturowych i archeologicznych gm. Latowicz"
autorzy: mgr Cezary Ostas, mgr Józef Niedźwiedz

2.	Budynek o identyfikatorze: 141210_4.0001.698_BUD		KŚT: budynki produkcyjne usługowe i gospodarcze dla rolnictwa (g)
	Adres: LATOWICZ		Powierzchnia zabudowy: 13 m²
	Działki na których znajduje się budynek: 141210_4.0001.1075/4		Liczba kondygnacji nadziemnych: 1 Liczba kondygnacji podziemnych: 0
	Powierzchnia użytkowa lokali wyodrębnionych: 0 m²	Powierzchnia użytkowa lokali niewyodrębnionych: 0 m²	Powierzchnia użytkowa pomieszczeń przynależnych: 0 m²
	Budynek nie stanowi odrębnego od gruntu przedmiotu własności. Związana jednostka rejestrowa gruntów G362		
Uwagi: - Dodatkowe informacje: -			

3.	Budynek o identyfikatorze: 141210_4.0001.699_BUD		KŚT: budynki produkcyjne usługowe i gospodarcze dla rolnictwa (g)
	Adres: LATOWICZ		Powierzchnia zabudowy: 29 m²
	Działki na których znajduje się budynek: 141210_4.0001.1075/4		Liczba kondygnacji nadziemnych: 1 Liczba kondygnacji podziemnych: 0
	Powierzchnia użytkowa lokali wyodrębnionych: 0 m²	Powierzchnia użytkowa lokali niewyodrębnionych: 0 m²	Powierzchnia użytkowa pomieszczeń przynależnych: 0 m²
	Budynek nie stanowi odrębnego od gruntu przedmiotu własności. Związana jednostka rejestrowa gruntów G362		
Uwagi: - Dodatkowe informacje: -			

STREFA "B" - ochrony zachowanych elementów zabytkowych,

obejmuje:

- fragment rozplanowania miejscowości Latowicz, łącznie z dwoma cmentarzami,
- fragment rozplanowania miejscowości Kamionka, łącznie z terenem przykościelnym,
- aleję dojazdową do parku w Oleksiance,
- fragment rozplanowania miejscowości Oleksianka,
- rozplanowanie miejscowości Redzyńskie,
- rozplanowanie miejscowości Strachomin,
- teren założenia folwarcznego przy zespole dworskim w Waliskach,
- teren wokół kapliczki w Wężyczynie,
- fragment założenia folwarcznego przy zespole pałacowym w Wielgolesie,
- fragment rozplanowania miejscowości Wielgołas.

Strefa "B" obejmuje najczęściej te tereny historycznego układu przestrzennego, które znajdowały się poza danym ośrodkiem założenia, tj. tereny dawnych przedmieść lub obrzeży miasta, obszary początkowo rolnicze, następnie poddawane parcelacji, których zabudowa nie reprezentując wysokiej wartości zabytkowej i plastycznej oraz nie figurując w większości w rejestrach konserwatorskich, stanowi wartość kulturową w skali lokalnej.

Strefą "B" obejmuje się też niezbędną podbudowę przestrzenną dla zabytkowego obiektu dominującego a także tereny historycznego układu przestrzennego gdzie zostały zatarte elementy dawnego założenia, rozebrane lub przebudowane historyczne budowle kubaturowe, zlikwidowane ciekły wodne czy zespoły starodrzewia.

Strefa ta służy głównie ochronie wartości przestrzennych i krajobrazowych. Nie stawia się wobec niej wymagań tak jak dla strefy "A", nie mniej jednak powinna podlegać postulowanym rygorom:

- wymaga się zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, tj. utrzymania istniejącej sieci dróg, alei, szpalerów, osi widokowych i kompozycyjnych,
- dopuszcza się realizację nowej zabudowy w zależności od jej funkcji, z wymogiem dostosowania jej do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i bryły

zabudowy, przy jednoczesnym założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej.

- wymaga się zachowania istniejących podziałów parcelacyjnych,
- zakazuje się wytyczania nowych ciągów komunikacyjnych,
- wszelkie działania inwestycyjne i prace projektowe w tej strefie muszą być konsultowane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na etapie koncepcji i zatwierdzane na etapie realizacji.

STREFA "K" - ochrony krajobrazu, obejmuje:

- teren przy cmentarzu parafialnym w Latowiczu,
- teren przy zespole pałacowo - parkowym w Dębie Małej,
- teren przy parku dworskim w Oleksiance,
- teren przy zespole dworsko - parkowym w Waliskach,
- teren przy zespole pałacowo - parkowym w Wielgolesie.

Strefa "K" obejmuje tereny krajobrazu integralnie związane z zespołem zabytkowym, znajdujące się w jego otoczeniu. Granice strefy "K" wyznacza się obejmując nimi obszary jednorodne pod względem rodzaju pokrycia terenu lub rodzaju związków widokowych w zespole zabytkowym.

Strefa "K" została wprowadzona jako uzupełnienie stref ochrony konserwatorskiej "A" i "B" w charakterze otuliny.

W strefie tej postuluje się:

- zachowanie istniejącego drzewostanu,
- utrzymanie istniejącego użytkowania,
- nie wprowadzanie zwartych nasadzeń wysoką roślinnością,
- nie lokalizowanie obiektów kubaturowych,
- wszelkie działania inwestycyjne i prace projektowe w tej strefie muszą być konsultowane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na etapie koncepcji i zatwierdzane na etapie realizacji.

STREFA "E" - ochrony ekspozycji zespołu zabytkowego, obejmuje:

- widok na kościół parafialny w Latowiczu z drogi z Mińska Mazowieckiego i Kaluszyńska do Latowicza w kierunku wschodnim,
- widok na kościół parafialny w Latowiczu z drogi Wężyczyn - Latowicz w kierunku południowo - zachodnim,
- widok na kościół parafialny w Latowiczu z drogi Seroczyn - Latowicz w kierunku północno - zachodnim.

Strefa "E" jest strefa ochrony ekspozycji, która obejmuje obszar stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołów lub obiektów zabytkowych.

Wyznaczenie granic strefy "E" jest zależne od wielkości i bogactwa sylwety zespołu zabytkowego, od rozłożenia akcentów dominujących, wreszcie od ukształtowania terenu, na którym położony jest zespół zabytkowy oraz tereny otaczające.

Strefa ta podlega następującym rygorom:

- wprowadza się zakaz zwartych nasadzeń wysoką roślinnością,
- zakazuje się wznoszenia obiektów kubaturowych,
- wszelkie działania inwestycyjne i prace projektowe w tej strefie muszą być konsultowane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na etapie koncepcji i zatwierdzane na etapie realizacji.

Ze względu na istniejące uwarunkowania, dla obszarów ujętych strefami ochrony konserwatorskiej, proponuje się sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, zgodnie z Art. 6, ust. 5, pkt 7, Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r., o zagospodarowaniu przestrzennym.

6.2. Zasady ochrony obiektów archeologicznych

Odkryte na terenie gminy stanowiska pradziejowe mają zróżnicowany charakter. Występują tutaj zarówno stanowiska śladowe, których wartość konserwatorska jest raczej mała, jak i całe cmentarzyska, duże i bogate osady oraz jedno grodzisko.

Kilka stanowisk zasługuje na ścisłą ochronę konserwatorską. W tej liczbie jest 5 stanowisk z Latowicza (stan.1-5), cmentarzysko w Redzyńskich, Wężyczynie i Budziskach oraz grodzisko i osada przygodowa w Strachominie, tj. stanowiska o dużej wartości naukowo-konserwatorskiej. Cenne mogą być relikty zabudowy na terenie średniowiecznej i nowożytnej strefy osadniczej w Latowiczu, Waliskach i Wielgolesie, gdzie wyróżniono strefy OWD 1-3 posiłkując się źródłami historycznymi i kartograficznymi.

Należy stwierdzić, że choć pod względem archeologicznym gmina nie należy do najbogatszych, odkryto i tutaj kilkanaście stanowisk, które roszą spore nadzieje na uzyskanie ciekawych wyników naukowych i efektownych zabytków. Celowe, a nawet konieczne wydaje się podjęcie kroków w celu ich ochrony, a w przypadku koniecznej inwestycji połączonej z niszczeniem zabytków, dokładnego ich zbadania przez służby archeologiczne.

W opracowaniu wyznaczono trzy rodzaje stref konserwatorskich dotyczących zabytków archeologicznych w zależności od ich wartości poznawczej:

Strefa "W" - ścisłej ochrony zabytków archeologicznych, obejmuje tereny o rozpoznanej zawartości relikwów archeologicznych i określonych ściśle granicach, np. grodziska, wzgórza zamkowe, pojedyncze kurhany, cmentarzyska kurhanowe lub inne o dużej wartości poznawczej stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków. Na terenie gminy Latowicz znane jest grodzisko w Strachominie (stan.3), 4 cmentarzyska w Latowiczu (stan.1-3,5), po jednym cmentarzysku w Wężyczynie, Transborze, Budziskach i Redzyńskich oraz osady w Latowiczu (st.4) i Strachominie (st.4). Wszystkie te stanowiska ze względu na ich dużą wartość poznawczą należy objąć ścisłą ochroną konserwatorską.

Strefa "OW" - strefa obserwacji archeologicznych - obejmuje stanowiska pradziejowe i wczesnośredniowieczne (do XIIIw.) o znanej lokalizacji oraz wsie o XV i XVI-wiecznej metryce. W strefie tej w wypadku konieczności prowadzenia inwestycji, która narusza ziemię poniżej 30 cm konieczne są przedinwestycyjne badania archeologiczne, które muszą być uzgodnione z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Lublinie. Do tej strefy należy zaliczyć pozostałe znane stanowiska pradziejowe.

Strefa "OWD" domniemanych stanowisk archeologicznych - obejmuje miejsca niedostępne podczas badań powierzchniowych lub szczególnie zagrożone zniszczeniem a charakteryzujące się dobrymi warunkami osadniczymi, choć nie odkryto dotychczas stanowisk archeologicznych. W strefie tej możliwe są lokalizacje wszelkich inwestycji, ale warunkiem jest powiadomienie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o terminie wykonania wszelkich prac ziemnych na 14 dni przed ich rozpoczęciem.

Granice stref ochrony konserwatorskiej wyznaczono opierając je na granicach naturalnych terenu (drogi, cieki) lub dobrze widoczne punkty orientacyjne.

Na obszarze strefy "OW" wszelka działalność inwestycyjna, a w szczególności ta, która łączy się z naruszeniem ziemi na głębokość ponad 30 cm, musi być dokonywana po uprzednim uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, pod nadzorem archeologiczno-konserwatorskim. W razie stwierdzenia reliktyw archeologicznych wszelkie prace powinny być przerwane, a teren udostępniony do ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzanych w trybie pilnym dla szybkiego udostępnienia terenu pod inwestycję. Ich wyniki powinny decydować o możliwości kontynuowania prac, ewentualnie o ich zaniechaniu i zmianie przeznaczenia gruntów. Teren przebadany archeologicznie jest uważany za zniszczony (za wyjątkiem reliktyw architektury) i jako taki może być udostępniony do dalszych prac budowlanych.

Środki finansowe na przeprowadzenie badań archeologicznych należy uwzględnić jako dodatkową, odrębną pozycję w zbiorczym kosztorysie inwestycji (§ 7, pkt. 2 i 3 Rozporządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dnia 11 stycznia 1994 r.)

Wojewódzki Konserwator Zabytków może nie udzielić zgody na lokalizację inwestycji na obszarze zabytkowym, jeżeli przemawiają za tym postanowieniem ważne względy merytoryczne (ochrona, zachowanie unikatowych wartości naukowych zabytków dla przyszłych badań).

W uzasadnionych przypadkach Wojewódzki Konserwator Zabytków może zrezygnować z wymogu nadzoru konserwatorskiego, gdyż stanowiska archeologiczne nie zawsze pokrywają się całkowicie z wyznaczanymi na mapach zasadniczych strefami ochrony lub gdy mamy do czynienia z drobną inwestycją np. przyłącza kabla.

Jeżeli fakt niszczenia lub zagrożenia substancji zabytkowej stanowiska archeologicznego zostanie ujawniony, Służba Ochrony Zabytków podejmuje działania

prowadzące do wpisu zagrożonego stanowiska do Rejestru Zabytków. Decyzja o wpisie do Rejestru Zabytków określa warunki użytkowania gruntów lub obszaru wpisanego do Rejestru.

W związku z powyższym w tekście projektowanego planu zagospodarowania umieszcza się poniższy zapis:

"W stosunku do stref ochrony zabytków archeologicznych (oznaczonych na planszy planu specjalnym symbolem i numeracją), zgodnie z ustawą o ochronie dóbr kultury i muzeach z dnia 15 lutego 1962r. (Dz. U. nr 10, poz. 48 z późn. zmian.) plan ustala:

- obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich inwestycji (kubaturowych, liniowych, drogowych, poboru surowców mineralnych itp.) oraz zmian użytkowania gruntów,
- roboty ziemne, związane z uzgodnionymi inwestycjami muszą być prowadzone pod nadzorem archeologa. W przypadku natrafienia podczas w/w nadzorów na ślady obiektów archeologicznych, prace ziemne muszą być przerwane na czas niezbędny do przeprowadzenia archeologicznych prac wykopaliskowych,
- w/w prace muszą być finansowane zgodnie z obowiązującymi przepisami,
- Wojewódzki Konserwator Zabytków, w uzasadnionych przypadkach zastrzega sobie prawo do nakazania wyprzedzających badań wykopaliskowych lub do odstąpienia od warunków nadzoru archeologicznego".

l-p	Miejscowość	nr stan. w miejsc./na obsz.	nr ob. AZP	rodz. i nr strefy ochr. konserw. (nr mapy)	charakter stanowiska	materiał	kultura/ chronologia	źródła:
1	Borówek	1/1	61-72		osada ?	ceramika	wcz. średn.	Archiwum SOZ w Siedlcach
2	Borówek	2/99	61-72	OW 10 (1)	obozowisko	wyr. krzem.	mezolit	Badania AZP
3	Borówek	3/109	61-72	OW 3 (2)	osada	wyr. krzem. fr. cer.	k. trzcin. - LB	Badania AZP
4	Borówek	4/101	61-72	OW 4 (2)	śl. osadn. osada ?	łuszczeń fr. cer.	ep. kam. - WEZ pradz. nieokreśl.	Badania AZP
5	Borówek	5/102	61-72	OW 5 (2)	śl. osadn.	fr. cer.	pradz. nieokreśl.	Badania AZP
6	Borówek	6/103	61-72	OW 1 (2)	śl. osadn. śl. osadn.	łuszczeń krzem., fr. cer. fr. cer.	pradz. nieokreśl.	Badania AZP
7	Borówek	7	61-72		osada	wyr. krzem.	średn. neolit	Archiwum SOZ w Siedlcach Materiały w PMA Warszawa
8	Budy Wielgoleskie	1/55	61-72	OW 6 (1)	śl. osadn.	łuszcza krzem.	ep. kam. - WEZ	Badania AZP
9	Budy Wielgoleskie	2	61-72		pracownia krzemieniowa ?	wytwory krzemienne	epoka kamienia	Archiwum SOZ w Siedlcach
10	Budziska	1	61-73			narz. krzem.	paleolit neolit - KPL	J. Libera 1998, s.22.
11	Budziska	2	61-73	W 9 (8)	cmentarzysko cmentarzysko	naczynie i fr. cer. fr. cer., ozdoby brązowe i żelazne, paciorki szklane	kł - okr. halszt.? OWR	T. Węgrzynowicz 1969, s. 390 S. Nosek 1957, s. 312. (stanowisko znane jako Dębe Małe)
12	Dębe Małe	1	60/61- 73		osada	wyr. krzemienne (okrzeski)	neolit	Archiwum SOZ w Siedlcach S. Nosek 1957, s. 168.

L.P	Miejscowość	nr stan. w miejsc./ na obsz.	nr ob. AZP	rodz. i nr strefy ochr. konserw. (nr mapy)	charakter stanowiska	material	kultura/ chronologia	źródła
13	Dębe Male	2	60(6)- 73		ementarzysko	fr. cer., ozdoby brązowe i żelazne, paciorki szklane	OWR	S. Nosek 1957, s. 312.
14	Kamionka	1/53	60-73	OW 12 (5)	śl. osadn.	wyr. krzem.	ep. kam. - WEŻ	Badania AZP
15	Latowicz	1	61-74	W 1 (4)	ementarzysko ementarzysko grób skrzynekowy	naczynia glin.	kl - EB-H k. gr. kłosz. - WEŻ	T. Węgrzynowicz 1969, s. 398. S. Czopek 1992, s. 169.
16	Latowicz	2	61-74	W 1 (3)	ementarzysko	popielnice, fr. cer. przepalone kości	k. pom. - WEŻ	Archiwum SOZ Siedlece
17	Latowicz	3	61-74	W 3 (3)	ementarzysko	popielnice ?	EB - WEŻ	Archiwum SOZ w Siedleach
18	Latowicz	4	61-74	W 2 (3)	osada	fr. cer.	wcz. średn.	Archiwum SOZ w Siedleach
19	Latowicz	5	61-74	W 5 (4)	ementarzysko	fr. cer.	okr. nowożytny	
20	Latowicz	6	61-74	OW 11 (4)	ementarzysko	popielnice	k. gr. kłosz. - WEŻ	Archiwum SOZ w Siedleach
21	Latowicz	7	61-74	OW 11 (9)	grodzisko ? osada	fr. cer.	wcz. średn.	Badania powierzechniowe 1999
22	Oleksianka	1	61-74		osada	fr. cer.	średn.	SGKP, t. V, s. 98-99
23	Redzińskie	1	61-74		osada	wyr. krzemienne	okr. nowożytny	
24	Redzińskie	2	61-74	W 8 (7)	ementarzysko	fr. cer	ncolit	S. Nosek 1957, s. 202.
25	Strachomin	1	60-74		ementarzysko ementarzysko	grociki krzem. popielnice, ozdoby brązowe i żelazne fr. cer.	KPL KCGD	J. Dudrewicz 1882, s. 66-73. S. Nosek 1951, s. 224.
								S. Czopek 1992, s. 175.
								T. Dąbrowska 1988, s. 258. S. Nosek 1957, s. 290. Archiwum SOZ w Siedleach

Lp	Miejscowość	nr stan. w miejsc./ na obsz.	nr ob. AZP	rodz. i nr strefy ochr. konserw. (nr mapy)	charakter stanowiska	material	kultura/chronologia	źródła:
26	Strachomin	2	60-74		centarzysto	popielnica	k. gr. klosz. - WEŻ	Archiwum SOZ w Siedlcach
27	Tranbór	1	60-73	W 10 (10)	cmentarzysto	123 grobów, naczyńia, ozdoby brązowe	k. gr. klosz. WEŻ	A. Kiedzińska, R. Mikleszevska 1963, s.225-330.
28	Tranbór	2	60-73		osada	fr. cer.	k. trz. - EB	II. Taras 1995, s. 178.
29	Waliska	1/45	60-73	OW 7 (5)	śl. osadn.	wyr. krz.	ep. kam. - WEŻ	Badania AZP
					śl. osadn.	fr. cer.	WEŻ	
					śl. osadn.	fr. cer.	okr. nowożytny	
30	Waliska	2/46	60-73	OW 6 (5)	śl. osadn.	fr. cer.	MOPR - OWR	Badania AZP
31	Waliska	3/47	60-73	OW 8 (5)	śl. osadn.	fr. cer.	MOPR	Badania AZP
					śl. osadn.	fr. cer.	wcz. średn.	
32	Waliska	2/48	60-73	OW 8 (5)	śl. osadn.	wyr. krzem.	ep. kam. - WFŻ	Badania AZP
					osada	fr. cer.	okr. lateński	
					śl. osadn.	fr. cer.	wcz. średn.	
					śl. osadn.	fr. cer.	okr. nowożytny	
33	Waliska	5/49	60-73	OW 8 (5)	śl. osadn.	wyr. krzem.	ep. kam. - WEŻ	Badania AZP
					śl. osadn.	fr. cer.	średn.	
34	Waliska	6	60-73		grób	szkielet, toporek, wiór krzemienny	okr. nowożytny	J. Głosik 1983, s. 260.
35	Waliska	7	60-73		cmentarzysto ?	fr. cer.	kt - EB/H	T. Węgrzynowicz 1969, s.405.
37	Waliska	8	60-73		cmentarzysto	popielnice	k. gr. klosz. - WEŻ	S. Czopek 1992, s.182..
38	Waliska	9	60-73	OW D 2 (5)	osada	fr. cer.	średn.	SGKP, t. XII, s. 912.
							okr. nowożytny	

l.p.	Miejscowość	nr stan. w miejsc./ na obsz.	nr ob. AZP	rodz. i nr strefy ochr. konserw. (nr mapy)	charakter stanowiska	material	kultura/chronologia	źródła:
39	Waliska Kol.	1/50	60-73	OW 9 (5)	śl. osadn. śl. osadn. śl. osadn.	wyt. krzem. fr. cer. fr. cer.	ep. kam. - WEZ k. pom. - WEZ pradz. nieokreśl.	Badania AZP
40	Waliska Kol.	2/51	60-73	OW 9 (5)	śl. osadn. śl. osadn. śl. osadn.	wyt. krzem. fr. cer. fr. cer.	ep. kam. - WEZ OWR wcz. średn.	Badania AZP
41	Waliska Kol.	3/52	60-73	OW 9 (5)	obozowisko śl. osadn. śl. osadn. śl. osadn.	wyt. krzem. fr. cer. fr. cer. fr. cer.	ep. kam. - WEZ wcz. średn. średn. pradz. nieokreśl.	Badania AZP
42	Węzyczyn	1	59-74	W 7 (6)	cmentarzysko	naczynia glin.	wcz. średn.	Archiwum SOZ w Siedleach
43	Wielgolas	1	60-73		osada	wyt. krzem. fr. cer. przedmiot żelazny	neolit - KCSz ktrz. - EB WEZ	Archiwum SOZ w Siedleach H. Taras 1995, s. 179.
44	Wielgolas	2	60-73		osada	fr. cer.	k. gr. klosz. - WEZ	S. Czopek 1992, s. 187. Mat. w FMA Warszawa
45	Wielgolas	3	60-73	OWD 3 (11)	osada	fr. cer. fr. cer.	średn. okr. nowożytny	SGKP, t. XIII, s. 316.
46	Strachomin	3	60-74	W 6 (4)	gródek stożkowaty		wcz. średn. ?	Badania powierzchniowe 1999
47	Strachomin	4	60-74	W 6 (4)	osada przyrodowa	fr. cer.	wcz. średn.	Badania powierzchniowe 1999
48	Wymyśle	1	60-73	OW 13 (3)	osada	wyt. krzem. fr. cer.	ep. kam. - WEZ EB	Badania powierzchniowe 1999
49	Wymyśle	2	60-73	OW 14 (3)	śl. osadn.	fr. cer.	pradz. nieokreśl.	Badania powierzchniowe 1999
50	Wymyśle	3	60-73	OW 14 (3)	śl. osadn.	fr. cer.	pradz. nieokreśl.	Badania powierzchniowe 1999
51	Latowicz	8	60-73	OW 15 (3)	śl. osadn.	fr. cer.	k. gr. klosz. - WEZ	Badania powierzchniowe 1999

Lp	Miejscowość	nr stan. w miejsce./ na obsz.	nr ob. AZP	rodz. i nr strefy ochr. konserw. (nr mapy)	charakter stanowiska	material	kultura/ chronologia	źródła:
52	Budziska	4	61-73	OW 16 (8)	śl. osadn.	fr. cer.	pradz. nieokreśl.	Badania powierzchniowe 1999
53	Budziska	5	61-73	OW 16 (8)	śl. osadn. śl. osadn. osada	wyr. krzem fr. cer. fr. cer.	ep. kam. -WEŻ pradz. nieokreśl. okr. nowożytny	Badania powierzchniowe 1999
54	Latowicz	9	61-73	OW 17 (9)	śl. osadn.	f. cer.	WEŻ	Badania powierzchniowe 1999
55	Roztańki	1	60-74	OW 18 (9)	śl. osadn. śl. osadn. osada ?	wyr. krzem. fr. cer. fr. cer.	ep. kam. -WEŻ EB okr. nowożytny	Badania powierzchniowe 1999
56	Tranzbór	3	60-73	OW 19 (10)	śl. osadn.	fr. cer.	pradz. nieokreśl.	Badania powierzchniowe 1999

WYKAZ SKRÓTÓW:

ep. kam. - epoka kamienia (do 8300 r. p.n.e), WEŁB - wczesna epoka brązu (1900-1600 r. p.n.e), OWR - okres wpływów rzymskich (I-V w. n.e.), MOPR - młodszy okres przedrzymski (II-I w. n.e), WEŻ - wczesna epoka żelaza (650-200 r. p.n.e), wcz. średn. - wczesne średniowiecze (VI-XIII w.), średn. - średniowiecze (XIV -XV w.), okr. nowożytny - okres nowożytny (XVI-XVIII w.), prodz. nieokreśl. - pradžiejowa nieokreślona.
 KPL - kultura pucharów lejkowatych (3300-2500 r. p.n.e), keg-d - kultura ceramiki grzebykowo-łódkowej (2300-1700 r. p.n.e), KCSz - kultura ceramiki sznurewej (2300-1900 r. p.n.e), k. brz. - kultura trzęciniecka (16000-1200 r. p.n.e.), kł - kultura łużycka (1200-400 r. p.n.e.), k. gr. klasz. - kultura grobów klaszowych (550-200 r. p.n.e.), k. pom. - kultura pomerska (550-200 r. p.n.e), k. przew. - kultura przeworska (II w. p.n.e - V w. n.e.).

7. Kierunki rozwoju rolnictwa

Rolnictwo pozostanie nadal wiodącą dziedziną gospodarki w gminie. Jest ono głównym źródłem utrzymania ponad połowy mieszkańców gminy.

Planowana w perspektywie kilku lat integracja Polski z Unią Europejską wymuszać będzie przeprowadzenie modernizacji i restrukturyzacji rolnictwa, aby stało się ono bardziej nowoczesne i wydajne. Produkowane towary muszą być wysokiej jakości i konkurencyjne na rynkach zachodnich. Ażeby temu podolać niezbędne są określone działania zarówno w samym rolnictwie jak i jego otoczeniu.

Do podstawowych kierunków działań, zapewniających rozwój rolnictwa na terenie gminy należy zaliczyć:

* Poprawa struktury agrarnej gospodarstw rolnych.

Proces ten ma istotne znaczenie dla restrukturyzacji rolnictwa. Z uwagi na wysokie bezrobocie rejestrowane, a zwłaszcza utajone na wsi, na pewno będzie to proces trudny i długotrwały. Uzależniony będzie w dużym stopniu od tworzenia nowych miejsc pracy na wsi. Z chwilą wejścia do Unii Europejskiej rację bytu i dalszego rozwoju będą miały tylko większe gospodarstwa. Gmina Latowicz ma stosunkowo niezłą strukturę obszarową gospodarstw, to jednak w dalszym ciągu należy dążyć do powiększania liczby dużych, towarowych gospodarstw rolnych. Powiększanie gospodarstw powinno następować m.in. poprzez przejmowanie gruntów rolnych z gospodarstw wypadających z produkcji z powodu starego wieku ich właścicieli i braku następcy. Procesowi temu powinna sprzyjać właściwa polityka rolna Państwa.

* Koncentracja i specjalizacja produkcji rolnej

Wysoki udział użytków zielonych w strukturze użytków rolnych oraz obecność w Mińsku Mazowieckim zakładu mleczarskiego stwarza rolnikom dobre predyspozycje do rozwoju chowu bydła mlecznego. Działania rolników posiadających dużo łąk i pastwisk powinny iść w kierunku tworzenia gospodarstw specjalistycznych w produkcji mleka. Gospodarstwa takie, odpowiednio wyposażone w urządzenia (m.in. dojarki i chłodziarki do mleka), będą w stanie produkować duże ilości, wysokiej jakości mleka, spełniającego wymogi Unii Europejskiej. Ponadto takie mleko będzie zapewniać rolnikom godziwy zysk.

Godny zainteresowania jest również rozwój gospodarstw ekologicznych. Rolników zainteresowanych tym kierunkiem należy kierować do specjalistów Ośrodka Doradztwa Rolniczego.

* Tworzenie grup producenckich

Jest to bardzo ważny element pierwotnego rynku rolnego. Umożliwia on rolnikom zorganizowanym w grupy większe możliwości zbytu płodów rolnych po bardziej opłacalnych cenach. Obecnie na terenie gminy nie ma formalnie zarejestrowanych grup producenckich. Uwzględniając uwarunkowania przyrodnicze gminy - w pierwszej kolejności powinno przystąpić się do tworzenia grup producenckich w zakresie produkcji mleka.

* Rozwój infrastruktury technicznej obszarów wiejskich

Dotyczy to w szczególności wodociągów, kanalizacji, gazyfikacji, telefonizacji, dróg gminnych. Niezbędna jest dalsza melioracja użytków rolnych.

Według docelowego programu, opracowanego przez WZMiUW w Sokołowie Podlaskim (z lipca 1992 roku) do zmeliorowania pozostawało w gminie 2473 ha użytków rolnych. Potrzeby te zostały podzielone na 8 następujących zadań:

- "Chyżyny II" - o powierzchni 329 ha we wsiach: Wielgolas, Chyżyny i Budy Wielgoleskie,
- "Wodynie zad. II A" o powierzchni 139 ha we wsi Latowicz,
- "Iwowe zad. I-III" o powierzchni 496 ha we wsiach: Generałowo, Redzyńskie, Budziska, kolonia Redzyńskie,
- "Stawek" - o powierzchni 140 ha we wsi Stawek,
- "Wężyczyn" - o powierzchni 326 ha we wsiach: Wężyczyn, Stawek, Dąbrówka,
- "Kamionka - Wymyśle - Latowicz" - o powierzchni 840 ha we wsiach: Wielgolas, Latowicz, Dąbrówka, Dębe małe (częściowo już zrealizowane),
- "Jamielne" - o powierzchni 50 ha we wsi Oleksianka.
- "Oleksianka" o powierzchni 153 ha we wsiach Oleksianka i Strachomin.

* Rozwój agroturystyki

Atrakcyjne położenie niektórych wsi oraz czyste środowisko naturalne stwarzają możliwość rozwoju agroturystyki. Dotyczy to głównie wsi położonych w pobliżu rzeki Świder. Byłoby to dla wielu gospodarstw rolnych, szczególnie mniejszych, alternatywne źródło dochodów, i okresowego zatrudnienia. Dotychczas na terenie gminy nie ma zarejestrowanych gospodarstw agroturystycznych.

* Tworzenie nowych miejsc pracy na wsi

Podstawowe kierunki przemian zachodzących w rolnictwie oraz tempo ich realizacji zależą głównie od polityki rolnej Państwa, w mniejszym zaś stopniu od uwarunkowań społeczno-gospodarczych w gminie.

Duże znaczenie przy wspieraniu przekształceń w rolnictwie będą miały zapowiadane przez Unię Europejską fundusze pomocowe. Chodzi tu o nowy fundusz specjalnej pomocy przedprzystąpieniowej dla rolnictwa i rozwoju rolnego SAPARD oraz fundusze strukturalne. Z pierwszego funduszu będzie można korzystać pomiędzy rokiem 2000 a przystąpieniem do Unii (pomoc przedprzystąpieniowa), z drugiego natomiast z chwilą przystąpienia.

Fundusz SAPARD i fundusze strukturalne przewidują wsparcie finansowe dla następujących działań:

- tworzenie nowych miejsc pracy na wsi,
- rozwój infrastruktury technicznej na obszarach wiejskich,
- poprawa struktury agrarnej gospodarstw rolnych,
- realizacja inwestycji w gospodarstwach rolnych,
- rozwój przetwórstwa i dystrybucji artykułów rolnych,
- tworzenie grup producenckich,
- rozwój agroturystyki,
- prowadzenie zalesień najłagodniejszych gruntów rolnych.

Pomoc świadczona będzie w formie bezzwrotnej subwencji i tanich kredytów. Największe potencjalne możliwości tworzenia pozarolniczych miejsc pracy istnieją we wsi gminnej Latowicz.

Rozdział III

KIERUNKI ROZWOJU KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

t. Kierunki rozwoju komunikacji

Sprawne działanie systemu transportowego gminy, a w szczególności jej układu drogowego warunkuje prawidłowy rozwój i funkcjonowanie struktury przestrzennej. Zrealizowanie tego nadrzędnego celu będzie uzależnione od:

- zapewnienia realizacji drogowych powiązań zewnętrznych z najbliższymi miastami, układem dróg krajowych i z sąsiednimi gminami,
- zapewnienia obsługi komunikacyjnej zagospodarowania przestrzennego w układzie wewnę-trznym gminy drogami o odpowiednim standardzie nawierzchni (docelowo twarda ulepszona),
- dostosowania sieci zewnętrznych powiązań autobusowych gminy oraz sieci powiązań wewnątrzgminnych do aktualnych potrzeb z uwzględnieniem uzasadnień ekonomicznych,
- poprawy sytuacji w dziedzinie obsługi technicznej pojazdów,
- realizacji wniosków wynikających z oceny stanu istniejącego.

Zdecydowanie podstawowym uwarunkowaniem dla rozwoju przestrzennego gminy jest wyposażenie całego układu dróg powiatowych w nawierzchnię twardą ulepszoną.

Uwzględniając uwarunkowania i cele rozwoju systemu transportowego gminy opracowano koncepcję perspektywiczną, obejmującą zasady jego funkcjonowania i rozwoju.

Zasady funkcjonowania.

Układ drogowy.

Bezpośrednio gmina będzie obsługiwana przez trójstopniowy pod względem kategoryzacji układ drogowy:

Droga wojewódzka będzie realizować powiązania:

- z układem dróg krajowych,
- wojewódzkie znaczenia regionalnego,
- z najbliższymi miastami i gminami,
- wewnątrzgminne.

Obsługa przyległego zagospodarowania powinna być ograniczona do niezbędnego minimum.

Przewidywana klasa G (główna).

Drogi powiatowe będą realizować powiązania:

- między powiatami,
- wewnątrzpowiatowe,
- międzygminne,
- wewnątrzgminne

oraz prowadzić obsługę przyległego zagospodarowania.

Układ powiatowy będą tworzyć drogi wyszczególnione w cz. II. Studium z opisanym tam zakresem powiązań. Wszystkie powinny być wyposażone w nawierzchnię twardą ulepszoną. Przewidywana klasa Z (zbiorcza).

Drogi gminne będą realizować powiązania:

- wewnątrzgminne,
- międzygminne bliskiego zasięgu,

oraz prowadzić obsługę przyległego zagospodarowania, a szczególnie ośrodków i obszarów produkcji rolniczej.

Drogi gminne należy przewidywać w klasie Z (zbiorcza) lub L (lokalna). Zakłada się, że docelowo najważniejsze z nich powinny być wyposażone w nawierzchnię twardą

ulepszoną, a w okresie przejściowym (etapowym) w gruntową ulepszoną (żwirową lub tłuczniową).

Komunikacja zbiorowa.

Gmina będzie obsługiwana przez komunikację autobusową, która powinna realizować następujące typy powiązań:

- wewnątrzwojewódzkie (miedzypowiatowe),
z ośrodkiem powiatowym
- międzygminne,
- wewnątrzgminne.

Układ tras i połączeń komunikacji autobusowej jest najbardziej elastycznym fragmentem systemu transportowego. Jego właściwe funkcjonowanie, zapewniające prawidłową obsługę gminy jest uwarunkowane przede wszystkim stanem sieci drogowej. Po zrealizowaniu dróg o dobrym standardzie nawierzchni będzie możliwe wprowadzanie nowych połączeń autobusowych w miarę ekonomicznie i funkcjonalnie uzasadnionych potrzeb.

Zaplecze techniczne motoryzacji,

W dziedzinie zaplecza technicznego motoryzacji indywidualnej należy dążyć do zapewnienia na terenie gminy obiektów obsługowo-naprawczych o możliwie zróżnicowanej ofercie usług.

Zasady realizacji.

W układzie drogowym należy:

- A. Zmodernizować ok. 5,8 km drogi wojewódzkiej wykonać poszerzenie jezdni z 4,0 4,5 m. do 6,0 m.
- B. W układzie dróg powiatowych należy:
zmodernizować ok. 13 km dróg, z tego poszerzyć 6,5 km dróg o niedostatecznej szerokości nawierzchni twardej ulepszonej oraz wyposażyć w nawierzchnię twardą ulepszoną 6,5 km dróg z nawierzchnią gruntowa ulepszoną, wybudować ok. 11,5 km dróg po śladzie istn. nawierzchni gruntowych naturalnych.

Kolejność realizacji będzie uzależniona od aktualnych potrzeb powiatu i gminy, a przede wszystkim od możliwości finansowania.

- D. Na etapie planów zagospodarowania przestrzennego należy określić zakres koniecznego do poszerzenia pasów drogowych pozyskania gruntów.

Komunikacja autobusowa.

W miarę rozbudowy sieci dróg z nawierzchnią twardą ulepszoną będzie możliwe zwiększanie długości sieci komunikacji autobusowej, pozwalające na poprawę obsługi gminy pod warunkiem uzasadnienia ekonomicznego nowych połączeń.

Zaplecze techniczne motoryzacji.

Przy założonym poziomie rozwoju motoryzacji należy stymulować- rozwój sieci niewielkich warsztatów, które łącznie byłyby w stanie zapewnić kompleksową obsługę pojazdów w podstawowym zakresie, możliwym do osiągnięcia dla tego typu obiektów.

2. Kierunki rozwoju infrastruktury sanitarnej

Systemy infrastruktury sanitarnej będą rozwijane do poziomu zapewniającego:

- ochronę zdrowia i jakości życia ludzi
- czystość środowiska
- warunki do rozwoju gospodarczego gminy

W tym celu należy zapewnić:

- dostawę odpowiedniej ilości i jakości wody do picia i na potrzeby gospodarcze oraz cele przeciwpożarowe
- pełne sanitarne unieszkodliwianie ścieków i odpadów stałych
- dostęp do nośników energii zgodnie z potrzebami mieszkańców, przy spełnieniu warunków racjonalnego jej wykorzystania i ochrony środowiska

Zaopatrzenie w wodę

Wszystkie tereny charakteryzujące się zwartą zabudową będą objęte wodociągami zbiorowymi. Istnieje możliwość zaopatrzenia w wodę niektórych wsi z gminy Latowicz z Wodociągu Grupowego "Prawda Stara" gm. Stoczek Łukowski. Jest

to realne pod względem technicznym i ekonomicznie uzasadnione. Propozycja taka została przedstawiona w opracowaniu pt. "Analiza możliwości zaopatrzenia w wodę wsi gminy Latowicz" wykonanym w br. na zlecenie Urzędu Gminy Latowicz, po dokonaniu wstępnych uzgodnień z Wójtami Gmin: Stoczek Łukowski, Borowie i Wodynie. Wg tego opracowania obliczenia bilansowe dokonane dla 2000 roku wskazują na możliwość zaopatrzenia następujących wsi gm. Latowicz z Wodociągu Grupowego "Prawda Stara":

wariant 1 - Oleksianka-Redzyńskie-Generałowo-Budziska

wariant 2 - z podziałem na etapy:

I etap - Oleksianka-Redzyńskie-Generałowo-Budziska

II etap - Strachomin-Dębe Małe-Gołeląki

Wariant 2 jest optymalnym rozwiązaniem dla gminy.

Wodociąg grupowy "Prawda Stara" stanowiący własność gminy Stoczek Łukowski, zaopatruje aktualnie w wodę mieszkańców 16 wsi, w tym również z gminy Borowie. Zużycie wody w 1998 r. z tego wodociągu, wynosiło 50 % projektowanej wydajności ujęcia. Zatwierdzone zasoby eksploatacyjne ujęcia wody wg posiadanego pozwolenia wodno-prawnego wynoszą:

$$Q_{dmax} = 1700 \text{ m}^3/\text{d} \quad \text{i} \quad Q_{hmax} = 167 \text{ m}^3/\text{h}$$

Wg aktualizacji zbiorczego zapotrzebowania na wodę Wodociągu Grupowego "Prawda Stara" łącznie z gm. Latowicz wielkości te kształtują się następująco:

Wariant 1

$$Q_{hmax} = 195 \text{ m}^3/\text{h} \text{ w tym gm. Latowicz } Q_{hmax} = 30 \text{ m}^3/\text{h}$$

Wariant 2

$$Q_{hmax} = 216 \text{ m}^3/\text{h} \text{ w tym gm. Latowicz } Q_{hmax} = 51 \text{ m}^3/\text{h}$$

co przy $Q_{hmax} = 167 \text{ m}^3/\text{h}$ wg pozwolenia wodno-prawnego stanowi 16,7 % nadwyżki w wariancie 1 i 29,3 % w wariancie 2.

Z uwagi na to, że potrzeby wodne w okresie najbliższych kilku lat ze względu na częściowe wyludnianie się wsi będą mniejsze niż przewidują normy oraz biorąc pod uwagę dużą rezerwę ujęcia (50%), która wpływa niekorzystnie na jego eksploatację oraz zwiększa koszty produkcji wody, racjonalna i uzasadniona jest koncepcja zaopatrzenia w wodę wybranych wsi gm. Latowicz z Wodociągu Grupowego "Prawda Stara".

Przewidywane wskaźnikowe koszty ewentualnej realizacji zadania nie przekraczają średnich nakładów na budowę 1 km sieci wodociągowej wraz z przyłączami. W celu realizacji powyższych propozycji niezbędna jest współpraca samorządów gmin Stoczek Łukowski, Borowie, Wodynie i Latowicz oraz połączona i skoordynowana w czasie inwestycja budowanego wodociągu, a także zgoda użytkownika na dostawę wody i rozbudowę sieci.

Należy podjąć działania niezbędne do utworzenia Międzygminnego Związku Wodociągów w skład którego wchodziłyby zainteresowane gminy.

W celu zaopatrzenia w wodę wsi Wielgolas, Budy Wielgoleskie, Chyżyny, Transbór, Borówek, Urząd Gminy podjął działania dotyczące przekazania istniejącej studni głębinowej we wsi Wielgolas-Gajówka dla potrzeb wodociągu wiejskiego. Studnia jest własnością Nadleśnictwa w Mińsku Maz. i posiada zatwierdzone zasoby eksploatacyjne przez UW w Siedlcach w dniu 12.07.1995r. Decyzją Nr 30/95 w wysokości:

$Q_e = 11 \text{ m}^3/\text{h}$ $s=1,4 \text{ m}$ gł. - 50 m

Studnia ta mogłaby stanowić źródło wody, po ewentualnym jej uzdatnieniu w kontenerowej SUW, do zasilania wodociągu grupowego obejmującego powyższe wsie. Realizacja tego wodociągu wymagać będzie opracowania dokumentacji technicznej, zgodnie z obowiązującymi przepisami.

W przypadku nie zrealizowania powyższych planów zaopatrzenia w wodę w/w wsi należy zlecić opracowanie "Projektu badań hydrogeologicznych ujęcia wody podziemnej z utworów czwartorzędowych dla wodociągu wiejskiego wraz z bilansem potrzeb wodnych, na podstawie którego będą odwiercane studnie głębinowe.

Realizacja wodociągów grupowych, którymi będą objęte poszczególne wsie, w oparciu o uzyskane niezbędne zasoby wodne wymagać będzie opracowania dokumentacji technicznej, zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Wieś Dąbrówka należy przewidzieć do zaopatrzenia w wodę z wodociągu "Piaseczno" gm. Ceglów.

Odprowadzanie ścieków sanitarnych

Wszystkie ścieki sanitarne powstające w gminie będą oczyszczone. Jedynie takie działanie zapewni utrzymanie dobrego stanu sanitarnego środowiska w sytuacji

zwiększonego wytwarzania ścieków bytowo-gospodarczych spowodowanego wodociągowaniem gminy. Ze względu na istniejącą gospodarkę ściekami występującą obecnie na terenie gminy Latowicz, zachodzi pilna potrzeba budowy kanalizacji sanitarnej oraz budowy gminnej oczyszczalni ścieków.

Analiza gminy pod kątem gospodarki ściekowej i budowy kanalizacji wykazała, że:

- największe wsie gminy Latowicz i Wielgolas oraz Budy Wielgoleskie należy połączyć systemem kanalizacji odprowadzającym ścieki komunalne na gminną oczyszczalnię ścieków w Latowiczu,
- miejscowości: Oleksianka, Redzyńskie, Waliska, Wężyczyn, Kamionka posiadają korzystne warunki do wykonania systemu kanalizacji zakończone lokalnymi oczyszczalniami o przepustowości dostosowanej do ilości powstających ścieków dla danej miejscowości,
- w pozostałych wsiach gospodarka ściekowa będzie rozwiązana w oparciu o indywidualne przydomowe oczyszczalnie ścieków i dowożenie ścieków na istniejące oczyszczalnie ścieków.

Usuwanie odpadów stałych

Na terenie gminy gospodarka odpadami stałymi będzie realizowana przez czasowe ich gromadzenie w typowych kontenerach oraz w workach foliowych, a następnie okresowy ich wywóz na istniejące wysypisko odpadów stałych we wsi Latowicz.

Dla gospodarstw indywidualnych przewiduje się zorganizowanie selektywnego zbioru odpadów poprzez zastosowanie specjalnych worków z podziałem na rodzaje odpadów. Przewiduje się również zorganizowany wywóz nieczystości z gospodarstw indywidualnych przez przedsiębiorstwa lub osoby upoważnione przez Urząd Gminy do świadczenia usług w tym zakresie.

W celu efektywniejszego wykorzystania miejsca na wysypisku odpadów stałych, a tym samym przedłużenia czasu jego eksploatacji, przewidywane jest wprowadzenie selekcji odpadów również na wysypisku w specjalnie przeznaczonych do tego celu boksach.

Zaopatrzenie w gaz

Istnieje potrzeba realizacji sieci gazowej w celu przeprowadzenia dalszej gazyfikacji miasta. W pierwszej kolejności planuje się budowę sieci gazowej we wsi Dąbrówka, a następnie we wsi Wężyczyn. Dalsze podłączenia wsi przewiduje się zgodnie z opracowaną "Koncepcją programową gazyfikacji gminy Latowicz" w zależności od środków inwestycyjnych oraz zainteresowania Komitetów Społecznych.

Zaopatrzenie w ciepło

Preferuje się wykorzystanie gazu ziemnego na cele grzewcze dla obiektów nowoprojektowanych oraz istniejących, co ma szczególne znaczenie dla ochrony środowiska.

Należy przewidzieć modernizację istniejących kotłowni lokalnych węglowych z przystosowaniem ich do zasilania gazem ziemnym. Planuje się modernizację kotłowni dla Urzędu Gminy Latowicz.

3. Kierunki rozwoju elektroenergetyki

3. 1. Kierunki rozwoju powiązań zewnętrznych

Nie przewiduje się budowy na terenie gminy Latowicz własnej stacji 110/15 kV, a więc zasilanie pracujących w tej gminie stacji 15/0,4 kV w dalszym ciągu odbywać się będzie z istniejących źródeł zewnętrznych, czyli:

- stacji w Mrozach i Stoczku Łukowskim (zasilanie podstawowe), przy czym stacja w Stoczku Łukowskim poddana zostanie modernizacji,
- stacji w Garwolinie, Pilawie, Mińsku Maz. i Kotuniu (źródła zasilania rezerwowego), przy czym planuje się modernizację stacji w Garwolinie i Pilawie oraz budowę nowej stacji Mińsk Maz. II, jednak jej duża odległość od terenów gminy Latowicz w sposób istotny ogranicza możliwości praktycznego zasilania z tej stacji jedynie do niewielkich obszarów na północy gminy.

W dalszej perspektywie wszystkie z w/w stacji mają możliwość wymiany transformatorów 110/15 kV na jednostki o większych mocach.

Poprawę parametrów technicznych (zwłaszcza niezawodności zasilania) energii elektrycznej SN 15 kV dostarczanej na teren gminy Latowicz uzyskać można poprzez modernizację i rozbudowę systemu magistralnych linii SN 15 kV, która powinna objąć:

- modernizację odcinka magistrali "Stoczek Łukowski-Latowicz, wykonanego przewodami AFL 70 mm² (linia zasilania podstawowego),
- modernizację odcinka magistrali "Garwolin-Parysów" wykonanego przewodami AFL 35mm² (linia zasilania rezerwowego),
- budowę odcinków linii uruchamiających nowe połączenia:
  - a) pomiędzy magistralą "Mrozy-Grodzisk" a magistralą "Stoczek Łuk.-Latowicz" (odcinek pomiędzy stacjami 15/0,4 kV "Borki Serockie 1" w gm. Wodynie i "Łukówiec 4" w gm. Mrozy,
  - b) pomiędzy magistralą "Garwolin-Głoków" a magistralą "Stoczek Łuk.-Latowicz" i magistralą "Mrozy -Latowicz" (odcinek pomiędzy stacjami 15/0,4 kV "Gózd 1" w gm. Borowie oraz "Dębe Małe 2" i "Budziska 2" w gm. Latowicz.

Schemat proponowanej rozbudowy systemu magistralnych linii SN 15 kV zasilających gm. Latowicz pokazano na załączonym rysunku.

3.2. Kierunki rozwoju urządzeń lokalnych

Rozwój urządzeń lokalnych (odgałęźne linie SN 15 kV, stacje trafo 15/0,4 kV, linie n.n. 0,4 kV) zasilających poszczególne wsie gminy polega na modernizacji i rozbudowie urządzeń istniejących oraz dobudowie urządzeń nowych.

Wykonania pełnej modernizacji polegającej na całkowitym demontażu urządzeń wyeksploatowanych, przestarzałych i montażu zastępujących je urządzeń nowoczesnych wymagają wsie:

- w I etapie: Transbór, Chyżyny, Budy Wielgoleskie, Borówek (sieci najgorsze jeszcze na słupach drewnianych) umieszczane w planach reelektryfikacji wsi sporządzonych przez RE w Mińsku Maz., na okres do 2005 roku
- w II etapie: Budziska, Gołętańki, Stawek.

Reelektryfikacją częściową obejmującą obszary wsi dotychczas niezreelektryfikowanych należy objąć: Latowicz (8 stacji 15/0,4 kV - przy ogólnej liczbie 20 stacji), Wielgolas (5 na 12). Wężyczyn (2 na 3).

Oprócz działań modernizacyjnych procesem ciągłym będzie budowa nowych elementów sieci lokalnych służących zasilaniu obiektów powstających na terenach nie uzbrojonych jeszcze w urządzenia elektroenergetyczne.

Istotnym kierunkiem rozwoju jest również budowa, modernizacja i rozbudowa urządzeń oświetlenia ulicznego.

Z uwagi na olbrzymie koszty budowy na terenach wiejskich rozległych sieci kablowych, utrzymana zostanie zasada budowy sieci napowietrznych, ale już według najnowszych rozwiązań technicznych, z wykorzystaniem przewodów izolowanych, słupów wirowanych i małogabarytowych stacji słupowych 15/0,4 kV.

Budowa sieci kablowych racjonalna będzie na terenach zwartej zabudowy w dużych wsiach (głównie w Latowiczu) oraz do zasilania większych obiektów wymagających dodatkowo wyższej pewności zasilania (pierścienie kablowe).

Inne kierunki rozwoju elektroenergetyki to:

- budowa lokalnych, ekologicznych miniźródeł energii (małe elektrownie wodne, wiatrowe, słoneczne, biogazowe),
- racjonalizacja gospodarki energią (nowoczesne technologie, energooszczędne źródła światła, maszyny i urządzenia elektryczne),
- właściwa eksploatacja i konserwacja urządzeń, zmniejszająca straty energii i zagrożenia porażeniowego i pożarowego.

Rozdział IV

ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

1. Stan i funkcjonowanie środowiska przyrodniczego gminy na tle układów wielkoprzestrzennych

A. Gmina Latowicz tle ponadlokalnych układów ekologicznych.

Gmina Latowicz należy do uboższych na terenie dawnego w województwa siedleckiego pod względem zasobów i walorów środowiska przyrodniczego. Nie włączona - jak dotychczas - w system przyrodniczych obszarów chronionych, ma jednak wyraźne ekologiczne powiązania zewnętrzne.

Głównym i praktycznie jedynym funkcjonującym ciągiem powiązań jest dolina Świdra. Stanowi ona regionalny ciąg ekologiczny o kierunku równoleżnikowym, wiążący przestrzeń ekologiczną gminy z cennymi obszarami przyrodniczymi: Łukowskim Obszarem Chronionego Krajobrazu o Mazowieckim Parkiem Krajobrazowym na zachodzie.

B. Relacje *gmina - otoczenie* w zakresie oddziaływań uciążliwych i szkodliwych.

Pod względem oddziaływań uciążliwych i szkodliwych relacje gminy z otoczeniem ograniczają się do przepływu zanieczyszczonych wód Świdra. Informacje na temat innych uciążliwości - w tym zanieczyszczeń powietrza - nie wskazują na istnienie zagrożeń gminy przez emitory zlokalizowane poza jej obszarem. Także odwrotnie - z gminy Latowicz nie ma emisji o zasięgu ponadlokalnym.

2. Waloryzacja przestrzeni ekologicznej gminy

Z przedstawionej wyżej charakterystyki poszczególnych komponentów środowiska i zagrożeń oraz degradacji wynika, że:

- * Gmina jest stosunkowo uboga pod względem walorów przyrodniczych środowiska. Wpływa na to przede wszystkim wyjątkowo niska lesistość.

- * Najcenniejszym obiektem (obszarem) przyrodniczym jest dolina rzeki Świder z towarzyszącymi jej rozległymi kompleksami łąk.
- Środowisko gminy jest wolne od dużych obciążeń i zagrożeń. Dlatego też, pomimo braku walorów przyrodniczych, istotnym zasobem ekologicznym gminy jest relatywnie niski stopień skażeń i uciążliwości.
- Oddziaływania szkodliwe i uciążliwe na terenie gminy mają charakter lokalny i ich rozwiązanie może być dokonane działaniami i środkami lokalnymi.

W przestrzeni ekologicznej gminy wyróżniają się następujące rejony:

Rejon	charakterystyka
Północno - zachodni	Tereny predysponowane do utrzymania i intensyfikacji funkcji rolniczej oraz ochrony przed innymi funkcjami. Generalnie bezleśne, z niewielką ilością zadrzewień. Wskazane dolesienia na gruntach najłabszych
Południowo - wschodni	Tereny o gorszych warunkach dla rolnictwa, przestrzenie powiązane ze Świdrem. Mogą być docelowo miejscem lokalizacji funkcji innych niż rolnicza, powiązanych z ośrodkiem gminnym i rekreacją związaną z doliną Świdra
Dolina Świdra z kompleksem podmokłych terenów łąkowych	Obszar powiązany przyrodniczo i przestrzennie z rzeką Świder stanowiący największą wartość przyrodniczą gminy o znaczeniu ponadlokalnym. Wskazany do utrzymania w dotychczasowym użytkowaniu.

3. Polityka ochronna dotycząca zasobów i walorów środowiska

Utrzymanie stosunkowo dobrego stanu środowiska wymaga w wielu dziedzinach prowadzenia działań ochronnych.

3.1 Dolina Świdra

Przedmiot ochrony

Dolina Świdra na całym odcinku przebiegu przez gminę Latowicz, gdzie jest najcenniejszym obiektem przyrodniczym.

Cel ochrony

Celem jej ochrony jest utrzymanie walorów krajobrazowych, niedopuszczanie do pogarszania stanu czystości wód.

Metody ochrony

Aby w.wym. cele zrealizować, należy objąć najwartościowsze obszary doliny lokalną ochroną prawną. Niezbędne jest opracowanie dokumentacji przyrodniczej. Wskazana jest współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody, jako prawnie odpowiedzialnym za politykę ochrony przyrody w całym województwie.

Odpowiednią formą ochrony dla tego typu obiektów jest "zespół przyrodniczo-krajobrazowy".

Lasy

Przedmiot ochrony

Bardzo niska lesistość gminy wymaga szczególnej ochrony istniejących terenów leśnych. Dotyczy to zarówno większych kompleksów, jak i małych izolowanych lasów rozproszonych wśród terenów rolnych.

Cel ochrony

Konieczność ochrony terenów leśnych wynika ze stosunkowo małego udziału, jaki w powierzchni gminy mają powierzchnie czynne biologicznie, trwale pokryte roślinnością. Udział takich terenów w ogólnym bilansie powierzchni ma decydujący wpływ na jakość środowiska, przyczyniając się do kształtowania korzystnego bilansu wodnego (retencja) i oddziałując warunki aerosanitarne.

Metody ochrony

Ochrona istniejących lasów obejmować powinna zarówno działania bierno jak i czynne. Do działań biernych zaliczyć należy rygorystyczne przestrzeganie zakazu przeznaczania jakichkolwiek terenów leśnych na inne cele.

Jest to szczególnie istotne w przypadku małych, izolowanych zespołów lub zespołów o funkcjach szczególnych (np. w dolinach rzek).

Działania czynne powinny polegać na egzekwowaniu obowiązków ciążących na właścicielach lasów. Obowiązki te określa Ustawa o lasach z 1991r, a dotyczą one m. in. odpowiedniej pielęgnacji drzewostanów.

Wody powierzchniowe

Przedmiot ochrony

Wody Świdra i jego dopływów

Cel ochrony

Osiągnięcie pożądanej dla Świdra II klasy czystości oraz ochrona innych, drobnych cieków przed zanieczyszczeniem.

Metody ochrony

Informacje o stanie wód i gospodarki wodnej w gminie jest stosunkowo dobra. Świder objęty jest siecią monitoringu.

Ochrona wód na szczeblu lokalnym powinna dokonywać się przede wszystkim na etapie lokalizacji inwestycji. Wszelkie inwestycje, co do których istnieje podejrzenie, że mogą zanieczyszczać wody, powinny być lokowane wyłącznie po uprzednim wykonaniu Oceny oddziaływania inwestycji na środowisko.

Utrzymanie względnie dobrego stanu czystości wód powierzchniowych oraz poprawa jakości wód podziemnych wymaga:

- budowy sieci wodociągów,
- realizacji oczyszczalni ścieków dla obiektów produkcyjnych, w pierwszym rzędzie przemysłu spożywczego.

W interesie gminy leży skuteczna kontrola szamb i dzikich odpływów (przelewów).

4. Kopaliny

Na obszarze gminy Latowicz eksploatowane są surowce budowlane nie udokumentowanych złóż piasków i kruszywa naturalne grube. Zaspokajają w pełni zapotrzebowanie gminy w surowiec dla celów budownictwa i drogownictwa.

Ustala się ochronę złóż surowców naturalnych poprzez:

- prowadzenie eksploatacji złóż w sposób gospodarczo uzasadniony oraz przy zastosowaniu środków ograniczających szkody w środowisku,
- rekultywację terenów wyrobisk poeksploatacyjnych,
- na terenach powierzchniowej eksploatacji obowiązuje zagospodarowanie zgodne z projektem zagospodarowania złoża.
- do czasu eksploatacji złoża dopuszcza się użytkowanie rolnicze, zakazuje się wszelkiej zabudowy w tym rolniczej,

Dla obszarów przewidzianych do powierzchniowej eksploatacji wymagane jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

5. Proekologiczne działania na rzecz rozwoju gminy

Niska lesistość gminy powoduje, że pożądanym tu działaniem proekologicznym byłyby zalesienia.

Zalesienia, perspektywicznie wzbogacające zasoby i walory środowiska, realizowane we wskazanych rejonach, mogłyby docelowo wzmocnić tereny aktywne przyrodniczo.

Powiększanie zasobów leśnych nastąpi w wyniku zalesienia gruntów oraz podwyższenia produktywności lasu w sposób określony w planie urządzania lasu. Do zalesienia mogą być przeznaczone nieużytki, grunty rolne nieprzydatne do produkcji rolnej oraz inne grunty nadające się do zalesienia, a w szczególności grunty położone przy źródłiskowych rzek, na wododziałach, wzdłuż brzegów rzek.

Wielkość zalesień, ich rozmieszczenie oraz sposób realizacji określa program zwiększania lesistości.

Grunty przeznaczone do zalesień określa miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowania tereny.

Obowiązek zalesiania gruntów ciąży na nadleśniczych w odniesieniu do gruntów w zarządzie Lasów Państwowych oraz na właścicielach lub użytkownikach pozostałych gruntów.

Właściciele lub użytkownicy wieczystości gruntów mogą otrzymać dotacje z budżetu państwa przeznaczone na całkowite lub częściowe pokrycie kosztów zalesienia gruntów. Decyzje w sprawie przyznania środków na pokrycie tych kosztów wydaje starosta na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego po zaopiniowaniu przez zarząd gminy.